EFOP-3.4.3-16-2016-00022
„QUALITAS" Minőségi felsőoktatás fejlesztés Sopronban, Szombathelyen és Tatán

Soproni Egyetem
Benedek Elek Pedagógiai Kar

Dr. Molnár Katalin

Globális problémák − érzékenyítés a fenntarthatóság témaköreire

Lektorálta: Dr. Hartl Éva, egyetemi docens

Sopron, 2021

Jelen tananyag az EFOP-3.4.3-16-2016-0022
„QUALITAS" Minőségi felsőoktatás fejlesztés
Sopronban, Szombathelyen és Tatán
projekt támogatásával készült.

Tartalomjegyzék

A szerzőről

MOLNÁR Katalin a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar docense, a Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola Erdő- és Környezetpedagógia Doktori Program vezetője. Munkássága óvodapedagógiai, szociálpedagógiai és játék- és szabadidőpedagógia, valamint erdő és környezetpedagógia területeken jelentős. 2009-ben erdőpedagógiából szerezte tudományos fokozatát. Fenntarthatóság, környezeti nevelés, természetbeni tanulás témakörében konzultál szakdolgozatokat, doktori értekezéseket. E területen végzett közéleti és tudománynépszerűsítő tevékenysége is jelentős. Publikációiban a pedagógia és a természettudomány komplexitását, a tervezett tanulási folyamatokat, a természetbeni tanulás pedagógiai és természettudományos kérdéskörét tárja számos gyakorlati ötlettel az olvasók elé.

Kapcsolat: molnar.katalin@uni-sopron.hu

Felhasznált irodalom

ANDRÁSFALVY (2004) Hagyomány és környezet. In: Az Időrostája. III. Tanulmányok Vargyas Lajos 90. születésnapjára Szerkesztette: Andrásfalvy Bertalan, Domokos Mária, Nagy Ilona. Budapest. 2004.

ÁGH (1993) Útmutató a tárgyi és szellemi néprajz tanításához, Budapest

BARSI (1992) Néprajz az általános iskola kezdő szakaszában OKI-MKM-BTF, Budapest

BÁLINT S (1937) Tanítóképzésünk és a néprajz In: Ethnographia, XLVIII. 107-114.

GYÖRFFY I (1993) Néphagyomány és a nemzeti művelődés, Debrecen

CSÍKSZENTMIHÁLYI (2013) Az öröm művészete - Flow a mindennapokban Libri Könyvkiadó Kft.
ISBN:9789633101865 Fordító: Halmos Mária

HAVAS – VARGA(2009) A fenntartható fejlődés iskoláinak kialakítása
http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-fenntarthato-fejlodes-iskolainak-kialakitasa

KÓSI – VALKÓ (szerk.) (2008): Környezetmenedzsment. BME Typotex Kiadó, Budapest ISBN 963-9664-07-3

MÉSZÁROS K. – LENGYEL A. – LETT B. – STARK M. – HÉJJ B. – HEGEDŰS A. – SCHIBERNA E. (2002-2003): A Nemzeti Erdőprogram. Megbízó: FVM, Budapest

MÉSZÁROS K. – LETT B. – STARK M. – HEGEDŰS A. (2005): Az európai erdők értékelése. Megbízó: NKTH, Budapest

Mi az oktatás célja? [In:Takács-Sándor András (szerk.) 2007:70-72]

MOLNÁR K. (2012): Hét aranyalma (módszertani gyűjtemény pedagógusoknak) ISBN 978-963

89595-0-8

SOMOGYI, Z. 1995. Fenntarthatóság az erdő- és fagazdaságban. AGRO-21 füzetek: Az agrárgazdaság jövőképe. 12:49-53.

NEMZETI FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI KERETSTRATÉGIA 2012-2024
http://nfft.hu/nemzeti-fenntarthato-fejlodesi-keretstrategia

ÓVODAI NEVELÉS ALAPPROGRAMJA, 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet

VARGA - HAVAS A SEED- és az ENSI-hálózat nemzetközi megvitatásra készített dokumentuma 2005/9) alapján fogalmazta meg a fenntarthatóság iskolájának kritériumait

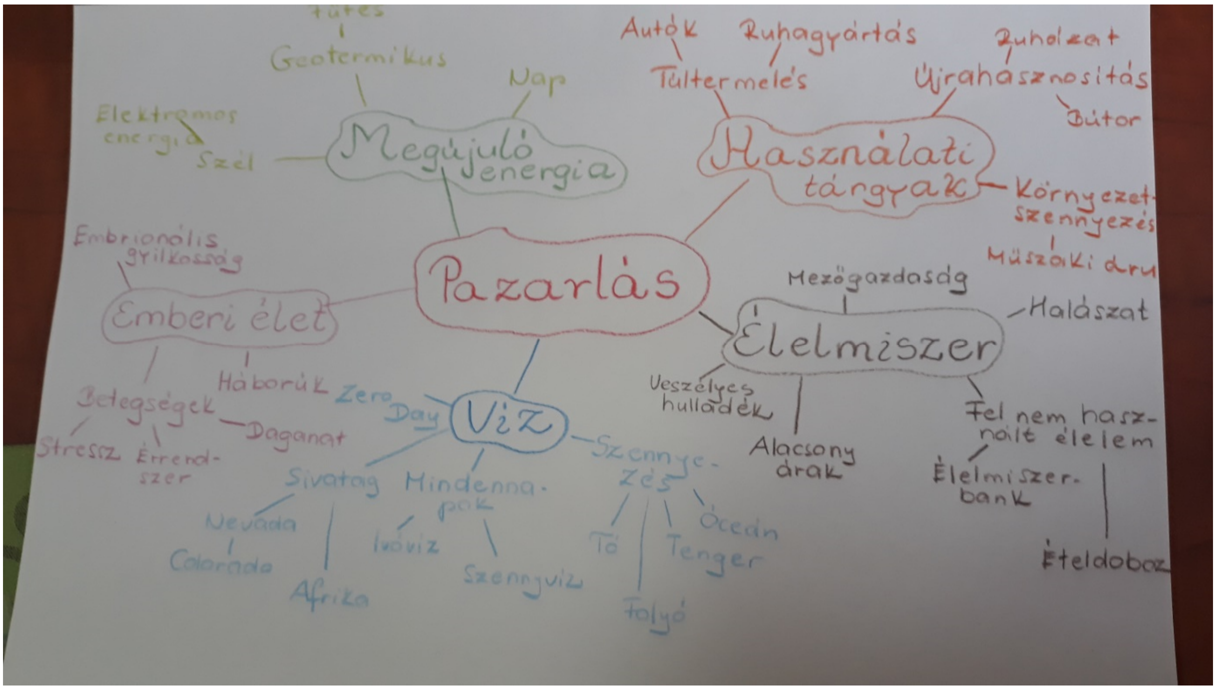
WERSEBE, J. (2005): Környezeti nevelési tankönyv. Erdélyi Kárpát Egyesület, Szatmárnémeti (Fordította: JANKÓ-SZÉP Ildikó)

WILSON, R. A. (1994): A rácsodálkozás képességének kialakítása a kisgyermekkorban. [Fostering a Sense of Wonder During the Early Childhood Years (Columbus, OH : Greyden Press, 1994)] (Fordította: Adorjánné Farkas Magdolna) http://www.tabulas.hu/cedrus/index1.html, ISBN 1 57074-045-3

Előszó

A fenntarthatóság, a környezeti nevelés családi és intézményes lehetőségei, - mint napjaink aktuális természettudományos elvárásai-, nemzetközi és hazai egyezmények és dokumentumok biztosítják az elméleti alapot, a gyakorlati módszereket a felnövekvő nemzedék környezettudatosságra nevelésének gyakorlatához a fenntartható fejlődés társadalmi eléréséhez. E nevelési területek szerepet játszanak a környezettel kapcsolatos attitűdök, (ismeretek/tudás, érzelmek/élmények és a tevékenységek/cselekvés) valamint az értékek kialakításában és formálásában. Számos hazai és külföldi szakember neves munkája foglalkozik a téma sokoldalú részletezésével – nehéz arra vállalkozni, hogy összefoglalót készítsünk. Írásunk a teljesség igénye nélkül témairányítást, érdeklődés kialakítását célozza meg. A téma tág, talán a személyes – saját ismereten és szemléleten alapuló átgondolásra tehetünk kísérletet. Olyan ismereteket keresünk, melyek a mindennapi munka során felhasználhatóak, hasznosak a pedagógiai munkában és az egyén boldogulásában is. A fenntartható fejlődés/fenntarthatóság érvényesítése/szemlélete, a környezeti nevelés, a környezettudatos magatartásformálás a tudomány és a hitélet vezető személyiségeinek gondolataiban is egymásra talált.

A több évtizedes eddigi pedagógiai munka nehezen hozta meg a kívánt eredményeket az oktatás területén. Sokszor a jól megfogalmazott gondolatok, a világkonferenciák összefoglalói sem voltak elegek a változás megindulásához. Érzékelteti ezt a téma korai feltárása, számos tudós és neves pedagógus kiváló leírt gondolata. Azonban jól látható, hogy a ma emberét, hallgatóját/pedagógusjelöltjét is izgatja, érinti, érdekli a jövő.

1. ábra Gondolattérkép a téma személyes területeiről

Először **1992**-ben Rióban a világkonferencián, „Feladatok a XXI. századra" (Agenda 21.) e dokumentum 36. fejezete hangsúlyozta környezeti és etikai tudatosság megalapozásának szükségességét, az oktatás valamennyi szintjén való jelenlétét..

1997-es Amszterdami Európai Csúcs az Európai Közösségek Szerződéseinek módosítása mellett a fenntartható fejlődés, mint célkitűzés bekerült az Európai Unió Alapszerződésébe, így megvalósítása az EU egyik kiemelt programjává vált. Majd a Lisszaboni Csúcson a szociális és gazdasági kérdések a fő irány, cél, a tudásalapú gazdaság, képesség a fenntartható gazdasági növekedésre, munkalehetőségek bővítése, társadalmi kohézió erősítése fogalmak részletezése segítette a témairányultságot.

Erre épülve, az Európai Tanács **2001**-ben Göteborgban – 1999-es Helsinki Csúcs döntése alapján – elfogadta az EU első fenntartható fejlődési stratégiáját. E Stratégia kiegészült a környezeti dimenzióval, mely szerint az ökológiai dimenzió az EU egyik kiemelt pontja. A stratégia az európai közösség gazdasági fejlődésére, társadalmi jólétére és környezetvédelmére vonatkozó átfogó, hosszú távú feladatait tartalmazza. Hazai vonatkozásban fontos tudni, hogy 2008-ra megalakul a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács s megkezdte a Fenntartható Fejlődési Stratégia kidolgozását. (lásd Fenntartható Fejlődési Stratégia 2007; Nemzeti Fenntarthatóság Fejlődési Stratégia 2017)

A következő világszintű állomás **2002** őszén Johannesburgban az ENSZ Fenntartható Fejlődés Világcsúcs-találkozón az UNESCO számadást készített az eltelt tíz évről, „Oktatás a fenntartható fejlődés szolgálatában, Riótól Johannesburgig címmel.

Japán kezdeményezésére az ENSZ 57. közgyűlése a **2005-2015** közötti időszakot a „Tanulás a fenntarthatóságért" évtizedének nyilvánította, melynek témafelelőse az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, az UNESCO lett. ezen időszakban számos képzés tananyagába került be a fenntarthatóság témaköre és esetenként gyakorlata is. Az Európai Unió Tanácsa - 2010. november 18-án - következtetései szerint fő oktatási irányként a tudatos választáshoz szükséges ismeretek, készségek és attitűdök megalapozásában látja, mely a világot olyanná alakítja, mely minden nemzedék megérdemel. E kompetenciák kialakításában fontos szerepe van az oktatási intézményeknek, helyi közösségeknek, civil és munkaadói társadalomnak egyaránt.

A fenntarthatóságra nevelés pedagógiája körül letisztázott gondolatok után, az oktatásban is rögzítésre kerültek a kulcskompetenciák: A fenntarthatóság pedagógiájának elsődleges feladata a kulcskompetenciák kialakítása és fejlesztése. A legfőbb cél, hogy olyan egyének kerüljenek ki az iskolapadokból, akikben meglegyen a szándék és képesek másokat cselekedetre bírni, tudásukkal pedig meg tudják teremteni emberhez méltó földi életet.

Főbb fogalmai közül pár:

- rendszerszemléletű,- kritikai, - kreatív gondolkodás,
- fenntarthatóság tudáselemei,

- globális és helyi problémák ismerete, döntések következményei,
- ökológiai-gazdasági problémák ismerete.

Témánk aktualitását alátámasztja az a tény, hogy a közelmúltban jelent meg (Bemutatása: Vatikán, 2015. 06. 18.) Ferenc pápa második enciklikája, amelynek témája a teremtett világ védelme. A pápa megválasztása óta szorgalmazta a megfogalmazása szerint „fék nélkül kizsákmányolt" környezet védelmét. Az enciklika megelőzi az év végén Párizsban esedékes ENSZ éghajlatváltozási keretegyezmény konferenciát. (MTI, 2015. június 10., szerda 23:40) Az enciklika alcíme: a közös otthon gondozása. A Laudato si' Szent Ferenc – az állatok védőszentje - Naphimnuszának (Laudatio Creaturarum) egyik verssora. Az 1226 előtti években írt himnusz a Nap, a Hold, a Föld, a Tűz, a Víz és az egész teremtés dicsőítő éneke.

Ferenc pápa „zöld" enciklikája a Laudato si' (Áldott légy!) elnevezést kapta. Az enciklika kiemelt gondolata a közös otthon gondozása, ahogy Assisi Szent Ferenc Naphimnuszának (Laudatio Creaturarum) egyik verssorában olvashatjuk: „Áldjon, Uram, téged Földanya nénénk, Ki minket hord és enni ad, És mindennemű gyümölcsöt terem, füveket és színes virágokat." Sík Sándor fordítása (Schütz, 1993:275)

2. ábra Laudatio si' - Áldott légy! Ferenc pápának a teremtett világ védelméről és a környezetről szóló, új enciklikája

A környezeti nevelés, a tudatos természeti és környezeti értékekre fókuszáló pedagógiai folyamat napjainkban minden életkor nevelésében, tanításában-oktatásában kiemelkedő helyet foglal el. Környezetünk, életfeltételeink a technológiai fejlődés következtében gyorsan változtak. Ezzel egy időben az emberekre zúduló információ mennyisége is évről évre növekszik, napjainkban meghússzorozódik. A harmadik évezred kapujában az emberiség legfőbb törekvése az anyagi feltételek korlátlan biztosítása, ami sokszor a természeti, környezeti értékek pusztulásához, pusztításához is vezet. Az elmélet már évekkel ezelőtt takarékosságra, megfelelő gazdálkodásra serkentett. Mára már elfogadottá vált, hogy a fogyasztási igényeket olyan módon kell csökkenteni, hogy azok ne veszélyeztessék a következő nemzedék életfeltételeinek meglétét. Ehhez a jelenlegi életmódtól eltérő módon kell élni a mindennapjainkat, alapvetően át kell gondolnunk, és meg kell változtatnunk az ember és környezete közötti kapcsolatot. A nevelés törekvéseit és a tanulási folyamatok tervezését is erre kell fókuszálnunk. Ezt a törekvést fogalmazza meg a fenntartható fejlődés gondolata, amely a közelmúlt nevelési elvei között vezető helyen jelent meg. „A huszonnegyedik óra utolsó perceiben jár az emberiség, visszafordíthatatlan környezeti változások következnek be, ha rövid időn belül nem változtatjuk meg gyökeresen az életmódunkat…" (HVG 2015/3:6)

Üzenet

- A világ embert pusztító törekvései ellen csak az ember, a nevelés eszközeinek színes és sokoldalú felhasználásával veheti fel a harcot. Ebben elengedhetetlen a személyközpontúságra azon belül pedig az érzelmi megközelítésre, megnyerésre tenni a hangsúlyt.

A szemléletformálás alapja a témaérzékenység

Az érzelmek a személyiség összetevőinek majd valamennyi részét mozgásba hozzák Minden tevékenységünk valamelyest érzelemmel átszőtt – miért ne lehetne ezt az előnyt/hátrányt témánk szempontjából is kihasználni. Az érzelem irányítja a különböző tevékenységek utáni érzékenységet is. A legújabb agykutatási tudományos eredmények azt mutatják, hogy kétféle elménk van. Egy gondolkodó és egy érző. Mindkettő feltétlenül szükséges a napi monotóniánkhoz és sokrétűségünkhöz. Hogy melyiket használjuk, a gondolkodó vagy az érző részt? Jó esetben a kettő összességét, arányos egymásmellettiségét működtetjük úgy, hogy közben világosan látjuk, hogy e kettő összetevő homlokegyenest ellentétes agytevékenység. Viszont az értelem és az érzelem egymásba játszása (összefonódása) alkotja belső életünket. e két rész összefonódása a tanulásban, a mindennapokban még gyakoribb. A racionális gondolkozás többnyire tudatos: nagyobb figyelem-összpontosítás, elmélyedés, a latolgatás, a reflexió képessége jellemzi. Azonban párhuzamosan létezik a megismerésnek egy másik rendszere is: indulatos, heves, időnként illogikus – ez az érzelmi elme. Az érzelem/racionalitás kettőssége nagyjából megfelel a fej és a szív népi különválasztásának. Mélyebb meggyőződést jelent, ha valamit a szívünkkel is tudunk, mint ha csak racionális elménkkel, s ez a természetélményekre és természettudományos tudásra is igaz.

A témánk szempontjából a fenntarthatóság, mint életmód/szemlélet, környezet fenntartható megőrzése, a nevelés eszközeinek e területre összpontosítása itt fogható meg, mivel a kétféle elménk, az érzelmi és a racionális többnyire szoros harmóniában működik együtt. A kétféle tudás egymásba fonódva igazít el az élet dolgaiban. Az érzelmi és a racionális elme rendszerint egyensúlyban van. Az érzelem termékenyen járul hozzá a racionális elme műveleteihez, a racionalitás pedig árnyalja, esetenként megvétózza azt, amit az érzelmek beletáplálnak. Sokszor, majdnem mindig példás a kétféle elme együttműködése: az érzelmek elengedhetetlenek a gondolkodáshoz, és megfordítva. Az érzelmek irányítják az akaratot is – ezért gyakran e két területet együtt is említjük. Érzelem és akarat – a racionalitás felismerése – mi más is lehetne a fenntarthatóság érvényesítő és a környezeti nevelési munkánk alapja. Hiszen joggal láthatjuk, ma megbillent az egyensúly. Feltámadtak (felülkerekedtek) a szenvedélyek, az igény és nem a szükséglet szerinti élet. A technika és az emberi találékonyság, újítási láz, az igények sokfélesége és mértéktelensége megbillentette az egyensúlyt: fölénybe kerül az érzelmi elme, és a racionalitás talajt veszített.

Mit kell tenni? Az érzelmeket rehabilitálni kell! Ennek egyik legfőbb színhelye lehet a természet a maga nevelésre/tanításra – készenléti állapotával – a világról és annak összefüggéseiről lévő közvetlen hatásaival. Az önmagában szikkadt értelmi racionalitást kiegyensúlyozó érzelmi rehabilitáció az emberi jövő záloga. Ez erkölcsi kötelességünk is, ugyanis az érett morális cselekvés előfeltétele az érzelmek kiművelése. Ezért helyez nagy hangsúlyt minden fenntarthatósággal és környezeti neveléssel foglalkozó fórum a világban és hazánkban is az emberek megnyerésére, a szemléletformálásra. Melynek esélye a kisgyermek és gyermekkori élményeken, a család közös élményein és más színtereken megélt, közösen megszerzett élményeken alapul. Kíváncsiság, mint a környezeti nevelés – természeti tanulás

történeti hátterének, problémacentrumának, aktuális megoldási módjainak megismerésére serkentő pszichés összetevő.

A kíváncsiság:

- A tanulás kiindulópontja,
- a tudásra való szomjúság,
- a kíváncsiság arra csábítja a gyermekeket és felnőtteket is, hogy kutassák, ismerjék meg a világ jelenségeit, sokszínűségét és az egyes részletekben való összefüggéseket is lássák meg. A kíváncsiság ösztönét, (majd a tanulás sikerei után a tudatosságát) muszáj kielégíteni: kinek-kinek életkori sajátosságaiból adódóan. A szakemberi kíváncsiságra, a folytonos tanulni, tudni akarásra építhetünk mi is, amikor e témát a pedagógusjelöltek körében kívánjuk népszerűsíteni.

Az embernek a világ megismerését, helyzeteit fel kell fedezni. A felnőttnek, a tanulási folyamatot segítőnek az összefüggések meglláttatása és a hiány-pótlás, és a kiküszöbölés a feladata. Az elmélyült, kíváncsiság által inspirált tanulást egy életen keresztül folytatni lehet, kell. Napjainkban ez az élethosszig tartó tanulás fogalmával definiált. Hogy a kíváncsiságot felélesszük, szükségünk van a spontaneitásunkra is. A spontaneitás a helyzet adta lehetőség megélése, mely inspirálja az ösztönöket. A helyzetfelismerés tapasztalatokon alapszik.

A fenntarthatóságra nevelés napjainkra már megérett arra, hogy túlmutasson az oktatásügy hagyományos erein.

Az egyén neveltetése és szocializációja elsődlegesen a családban történik. A családi normák, értékek adják az individuum alapjait. Az itt beépült értékrendszerek, a mindennap látott példák minden oktatásnál fontosabbak és megszabják az irányt. Ezen irány csupán eszköz arra, hogy felhívhatjuk a figyelmét a felnövekvő generációnak – „tovább így ne!" Remélhetőleg eléri az új nemzedék azt a kritikus tömeget, mely belátja és elindítja, hogy a világnak vissza kell rendeződnie. Ehhez nagy szükség van a pedagógus közösségekre és a leendő pedagógusokra is. Az új törekvések következményeit és eredményeket egy-pár év múlva tudjuk megállapítani. A nevelés alapvető céljaként, a munkahelyi feladatok ellátásra nevelés mellett a közügyek iránti fogékonyságra, a fenntartható életmódra, szemléletváltozásra is nevelni szükséges. Irányt, példát és praktikát kell nyújtani az élet feladatainak megértéséhez, és külső belső élet tudatos tervezéséhez. Látni szükséges a tanulási folyamatok szervezésekor, hogy a tanuló nem „információ-magoló tárgy, hanem tudatos, kreatív, önfejlesztő személyiség." [Varga, 2011.] E gondolatoknak kell visszatükröződni, az erkölcsórákban a mindennapi iskolai életben, és legfőképpen megtalálni a kapcsolódási pontokat, mely a fenntarthatóság pedagógiájához vezethet. Az értékek közvetítése göröngyös út egy értékvesztett világban, a túl nagy szabadság, az átlátszó világpusztító erőként hat a fiatalok értékítéleteire, a szocializáció folyamatára, gátolja a családi egységet, a természet megismerésére és szeretetére koncentráló/figyelni képes ember/személyiség fejlesztését. Nagy szerepe van egy új tartalmú tanulás-tanításnak, mely elsősorban az önismeretre, emberismeretre, konfliktuskezelésre és közösségi együttlétre is nagy hangsúlyt helyez. Témáiban pedig koncentrál a természet megismerésére, megbecsülésére, az értékteremtésre.

Főbb területek, melyek fejlesztésére és képzésére fokuszálni kell e téma szocializációjában, ismeretanyagában és gyakorlatában:

- Oktatási módszerek megújítása: elszakadás a frontális oktatástól, a természeti környezetben való nevelés-oktatás szélesítésével,
- ökológiai törvényeinek bemutatása, tudatosítása,
- terepgyakorlatok, közvetlen élmény-tapasztalat,
- a tanulás célja nem a tananyag elsajátítása, hanem a személyiség formálása, az életmód befolyásolása, helyes életvitel kialakítása,
- ismeret és felelősség elválaszthatatlansága, a tudás jó célra történő felhasználása a mindennapi életben,

A megvalósulás közösségi szinten a legeredményesebb, így hat majd vissza a családi és intézményi jógyakorlatokra.

A jelen és jövő generációinak meg kell ismernie:

- a megfelelő lépték,
- a környezet eltartó képességének,
- a technológia korlátainak összefüggéseit,
- a fenntartható mezőgazdaság és erdőgazdálkodást,
- a gazdaság, és környezeti etika üzeneteit.

A jegyzet célja

- Megmutatni a fenntarthatóság, környezettudatosság értékeit, gyakorlati tudnivalóit, az élményalapú természetbeni tanulás személyiségfejlesztő hatásait.
- Megismertetni a hallgatókat a környezet sokféleségével az óvás-, védés szabályaival.
- A tanórai ismeretközlés és élményszerű megtapasztaltatás célja a téma iránti érzékenyítés kialakítása olyan módszerekkel és eszközökkel, hogy azt a hallgatók gyakorlati mindennapi munkájukba s élmény alapon tudják beilleszteni.
- Cél továbbá a fenntarthatóság érdekében egyéni felelősség kialakítása és az attitűdök mindhárom, ismeret-érzelem,- cselekvés területi fejlesztése.

Tartalom és innováció

A fenntarthatóság és környezettudatosság napjaink kiemelt terület. Alapelvei, céljai, feladatai érvényesítésére a pedagógiai munka során kell a legnagyobb teret és lehetőséget adni. A mérhetetlen pazarló életmódon csak tudatos szocializáló élményekkel, gondolatébresztésekkel és ismerettel teli módon lehet hatni. Köznevelési és jogi, igazgatási dokumentumok kritériumkövetelménye a fenntarthatóság és környezettudatosság érvényesítése, a helyi dokumentumokban való megjelenítése. A módszertani munka során tapasztalható, hogy a kollégák segítséget kérnek ezen a területeken (ismeretek, praktikák, stb.). A témában járatlanok, a megoldási módokra fogékonyak. Ezért kell e hiátust kiküszöbölését a képzési rendszerekbe illeszteni.

A jegyzet ismeretanyaga összegzi a fenntarthatósági és környezettudatossággal kapcsolatos ismereteket és praktikumokat. A hallgatók eddigi tanulmányaik során nem vagy kevésbé találkoztak a téma elméleti és gyakorlati tudnivalóival. A téma olyan fenntarthatósági és környezeti nevelési fogalmakat, összefüggéseket tár fel, mely megismertet a környezet értékeivel, tudatosítja az óvás cselekedet-sorait, érvényt nyújt a környezettudatos magatartási szokások megalapozására és a mindennapi gyakorlatra akár családban élés, intézményi lét alatt. Megismerteti az alapfogalmakat, ismereteket összegez a programszervezés és erdőpedagógia területéről, gyakorlatban is alátámasztva a saját élmény fontosságát. Az elméleti és gyakorlati ismeretek egysége szemléletformálást eredményez, mely a személyes életben és a munkában is használhatóságot és fenntarthatóságot jelent. Az ismeretek elsajátítása után a gyakorlati példák, gondolattérképek serkentik az érdeklődést, az ismeretek megszilárdítását.

Kompetenciafejlesztés

A kulcskompetencia az ismeretek, készségek és attitűdök többfunkciós egysége, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell ahhoz, hogy személyiségét kiteljesíthesse és fejleszthesse, be tudjon illeszkedni a társadalomba, és foglalkoztatható legyen.

A **kompetencia** latin eredetű szó, alkalmasságot, ügyességet fejez ki. „A kompetenciát úgy kell tekinteni, mint olyan általános képességet, amely a tudáson, a tapasztalaton, az értékeken és a diszpozíciókon alapszik, és amelyet egy adott személy tanulás során fejleszt ki magában.” (Coolahan) Alapvetően értelmi (kognitív) alapú tulajdonság, de fontos szerepet játszanak benne motivációs elemek, képességek, egyéb emocionális tényezők.

A tanár a nevelő-oktató folyamat során tisztában van:

- a tanulók/hallgatók fejlődésének és tanulásának sajátosságaival,
- képes olyan tanulási feltételeket teremteni, amelyek elősegítik a tanuló/hallgató intellektuális, szociális és személyes fejlődését.
- a tanulók fizikai, szociális, érzelmi, erkölcsi és értelmi fejlettsége hat a tanulásra, s tudja, hogyan vegye figyelembe ezeket a tényezőket, amikor pedagógiai döntéseket hoz.
- a tanár kész a tanulók erősségeit a fejlődés alapjaiként, hibáikat a tanulás lehetőségeiként kezelni.

A **kompetencia alapú oktatás** célja az, hogy a tanulók/hallgatók a mindennapi életben hasznosítható tudással rendelkezzenek – nem lemondva az ismeretek elsajátításáról.

A **kulcskompetenciák** azok a kompetenciák, amelyekre minden egyénnek szüksége van személyes boldogulásához és fejlődéséhez, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.

- óvodai nevelés,
- szövegértés-szövegalkotás,
- matematikai-logikai kompetencia,
- idegen nyelvi kompetenciák,
- szociális, életviteli és környezeti kompetenciák,
- életpálya-építési kompetencia,

- infokommunikációs technológiák.

Mindegyik területen kiemelt hangsúlyt kapnak azok a tartalomfüggetlen kompetenciák, amelyek nem köthetők tudományágakhoz, tantárgyakhoz, műveltségi területekhez. Ilyenek például: a tanulás tanulása, az együttműködés képessége, a problémamegoldó képesség, a kreativitás és motiváció stb.
A tanulási folyamat egész életen át tart, tudásunkat folyamatosan fejlesztenünk kell. Napjainkban a technika fejlődése uralja a világot. A szülőknek/pedagógusoknak fel kell készülnie arra, hogy neveltjeik megfelelően tudják kezelni a rohamos változásokat. A motiváltságra és érdeklődésre alapozva az információkat tantárgyak tartalmába be lehet/kell illeszteni. Ez azért is mérvadó, mert a fenntarthatóság szempontjából a rendszerszerű gondolkodást segíti elő, mivel konkrét és valós problémákat több szempontból vizsgálnak meg.
A tanulás szó két jelentéstartalommal is bír, megkülönböztetése fontos pedagógiai tevékenység. Amikor a hétköznapi életben tanulásról beszélünk, ezt nagyon gyakran abban a kontextusban tesszük, amelyet az iskola hozott létre. Ebben az értelemben a tanulás céltudatos cselekvés: törekvés arra, hogy valamit megjegyezzünk, vagy valamire képesek legyünk. Látható, hogy a kompetencia és a tanulás kifejezések itt is párhuzamosan értelmezettek, tehát nincs képesség tanulás nélkül. Gyakran tanulásnak nevezzük az iskolai feladatok elkészítését is függetlenül attól, hogy tényleg azzal a céllal tettük-e, hogy valamit elsajátítsunk. E kontextusban a tanuláson a szó pszichológiai értelmezésére támaszkodunk. Ez a jelentéstartomány sem idegen a mindennapi nyelvhasználattól. "Egy dolgot megtanultam az életben – mondjuk gyakran bármely párbeszédben. Amiről itt szó van, az nem cselekvés és nem törekvés, hanem valami, ami a tapasztalatok nyomán bekövetkezett. A tanulás ebben az értelemben az elmében bekövetkező olyan változás, amely

- információfelvétellel és/vagy - feldolgozással jár együtt, (A tanulás információfeldolgozás.)
- viszonylag tartós, (A tanulás eredménye viszonylag tartós.)
- adaptív. (A tanulás segíti a környezethez való alkalmazkodásunkat.)

A tanulás eredménye a tudás, ezért a tanulás tudás elsajátításaként is meghatározható. Ehhez azonban hozzá kell tenni, hogy a tanulásnak lehetnek nem-tudásszerű, nem kognitív eredményei is. Gyerekkorunkban – jó esetben – megtanuljuk, hogy az állatokat nem bántjuk, a szemetet nem szórjuk szét az utcán, az ételt nem pazaroljuk, a vízzel takarékoskodunk stb. A tanulás eredménye ebben az esetben nemcsak a szabály tudása, hanem az a belső kényszer is, hogy alkalmazzuk a szabályt.

A kulcskompetenciákat, a kötelező oktatás illetve képzés időszaka alatt kell elsajátítani. A későbbiekben, az egész életen át tartó tanulás során mindenféle tanulás alapját ezek a kompetenciák képezik. E kompetenciákat minden nevelési területre, így a fenntarthatóságra és a környezet iránti érzékenység és felelősség kialakítására is érvényesíteni szükséges.

1. Anyanyelvi kommunikáció

A kommunikáció a gondolatok, érzések és tények szóbeli és írásbeli formában történő kifejezésének és értelmezésének képessége a társadalmi és kulturális kontextusok teljes skáláján – a munkahelyen, otthon és a szabadidőben, a séták, kirándulások, felfedezések során.

A tanultak alkalmazása a jegyzet ismeretanyagának elsajátítása, a mindennapi élet során:

- Megismeri a tárgykörbe tartozó fogalmakat, melyeket képes lesz alkalmazni munkája során a dokumentációban és a szakmai kommunikációban is.

E nélkül bármely környezettudatos gondolat csak „fejben” marad, gondolat marad. Ahhoz, hogy valaki eredményesen részt tudjon venni egy környezeti helyzetben, konfliktusban, alapfeltétel, hogy magas szintű anyanyelvi kommunikációs kompetenciával rendelkezzen. A gyermek játéka által megismert világot is szavakba öntve tárja környezete felé. A fogalmak, szavak megismertetése, a jelentések szavakhoz illesztése anyanyelvi környezeti kompetenciát épít. aki ezt megtanulja/megtanulta, az tudja értékeit, ismereteit/cselekedeteit közvetíteni.

2. Idegen nyelvi kommunikáció

A jegyzet e kompetencia fejlesztésére irányuló feladatokat a kutató és megismerő munka során tartalmaz. A téma több nyelven elérhető szakirodalommal rendelkezik, melynek tanulmányozása a látásmódot szélesíti, az ismereteket kiegészíti.

A tanultak alkalmazása a jegyzet ismeretanyagának elsajátítása, a mindennapi élet során:

- A téma irodalmának tág körű értelmezése, látókörbővülés, nyelvgyakorlat.

A környezeti kérdések lényegüket tekintve globálisak, holisztikusak. Ahhoz, hogy a hallgató környezeti kompetenciáját globálisan kibontakoztathassa, használnia kell az idegen nyelven való kommunikációra való képességét. A fiatal felnőtt életkorban ez nyelvi környezetben valósulhat és valósul meg. (tanulmányutak, Erasmus pályázat) Ehhez a képzésnek a magyar nyelvhasználatot idegen nyelvűre is kell/szükséges fordítani.

3. Matematikai, természettudományi és technológiai kompetencia

A legalapvetőbb szinten a matematikai kompetencia az összeadás, kivonás, szorzás, osztás, a százalékok és a törtek használatának képességét foglalja magában fejben és írásban végzett számítások során, különféle mindennapi problémák megoldása céljából.

Természettudományi és technológiai kompetenciák – témánk megismerése szempontjából kiemelt fontosságúak

A természettudományi kompetencia azoknak az ismereteknek és módszereknek a használatára való képesség és készség, amelyekkel a természettudományok a természeti világot magyarázzák. A technológiai kompetencia ennek a tudásnak az alkalmazása a természeti környezet átalakításában az ember felismert igényeire vagy szükségleteire válaszolva.

A tanultak alkalmazása a jegyzet ismeretanyagának elsajátítása, a mindennapi élet során:

- A hallgató megismer alapelveket, azok működési feltételeit és szükségleteit, megismer játékos módszereket és eszközöket a tudatos attitűdformálásra és személyiségfejlesztésére.

A gyermeki tudatban az ismeretanyag nem különül el területekre, tudományfaktorokra – egységesen jelenik meg. A gyermeki világlátásban jelen van a számosság, a viszonyok, a halmazok, a több-kevesebb-ugyanannyi, a mértani formák neve, stb. matematikai fogalmak mindegyike. A gyermek saját életkorát már ujjával mutatja két éves korában, s számosságot

keres a tálban, a ceruzák között és a növények számosságában is. Sokszor e képesség a későbbi életkorokban redukálódik.

A hulladékkezeléstől a vízszennyezésen át a környezettudatos vásárlásig gyakorlatilag minden környezeti kérdéskörben fontos, hogy adatokkal, tényekkel tudjuk alátámasztani érvelésünket, és ezen adatok gyűjtése, feldolgozása és bemutatása lehetetlen matematikai kompetenciák nélkül. A környezeti kérdéseket a pedagógián belül hagyományosan a természettudományok körébe utalják, megoldásukban fontosak a technológiai eszközök, sőt sokan azt gondolják pusztán technológiai eszközökkel megoldhatók. Így talán nem kell érveket felhozni arra, hogy természettudományi és technológiai kompetenciák nélkül nem beszélhetünk környezeti kompetenciáról.

4. Digitális kompetencia

A digitális kompetencia az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatára való képesség a munkában, a szabadidőben és a kommunikációban. Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) alkalmazásához kapcsolódó készségek a legalapvetőbb szinten a multimédia technológiájú információk keresését, értékelését, tárolását, létrehozását, bemutatását és átadását, valamint az internetes kommunikációt és a hálózatokban való részvétel képességét ölelik fel.

A tanultak alkalmazása a jegyzet ismeretanyagának elsajátítása, a mindennapi élet során:

- A csoportos és egyénileg is elvégezhető feladatok digitális kompetenciát és annak fejlesztését célozzák. A kutató munka, az anyag feldolgozásának logikai menete és kreatív megoldási módjai fejlesztik a képességeket. Erre számos példát is bemutat a jegyzet.

A „segéd-kompetencia” hatékonnyá teszi a kommunikációt, a tudományos adatgyűjtést, segíti a tanulást, hozzájárulhat társas kapcsolatok kialakításához és fenntartásához, állampolgári jogaink érvényesítéséhez és vállalkozásaink fejlesztéséhez is. A gyermek természetes környezetben fedez fel: fát, növényt, állatot stb. – azonban van, amit nem tudunk elé tárni. Ehhez segít a digitális kompetencia. Támogatja a pedagógust, szórakoztatja a gyermeket – tanulási helyzeteket teremtve. S mivel megállítható az ismeretet is, akár szabadon, felnőtt szájból is lehet közvetíteni, így személyes és élményszerű lehet a tanulás.

5. A tanulás tanulása

A „tanulás tanulása” a saját tanulás önállóan és csoportban történő szervezésének és szabályozásának a képességét foglalja magában.

Részét képezi a

- hatékony időbeosztás,
- a problémamegoldás,
- az új tudás elsajátításának, feldolgozásának, értékelésének és beépítésének, valamint

- az új ismeretek és készségek különböző kontextusokban – otthon, a munkahelyen, az oktatásban és képzésben – történő alkalmazásának képessége.

Általánosabban fogalmazva a tanulás tanulása erőteljesen befolyásolja azt, hogy az egyén mennyire képes saját szakmai pályafutásának irányítására.

A tanultak alkalmazása a jegyzet ismeretanyagának elsajátítása, a mindennapi élet során:

A hallgatók tanulmányaik során vélhetően e területről nem szereztek túl sok ismeretet, ezért az elsajátítandó elméleti – fogalmi háttér, jelentésével együtt beépül a tanultak közé úgy, hogy alkalmazása munkahelyi és/vagy magánéleti körülmények között is lehetséges. Az idegen kifejezések tanulása alkalmat ad majd az írásos dokumentációkban is szakszerűbben (korszerűen, tudományosan) fogalmazni. A változatos tanulási módok példát adnak majd saját tanulási helyzeteik színesítésére is. (filmelemzés, szövegelemzés, video-snitt készítése adott és érdeklődésnek megfelelő témákból)

Élethosszig tartó tanulás – mindannyiunk követelménye. A fenntartható társadalom kialakításához való aktív hozzájárulás folyamatosan új ismeretek befogadását, feldolgozását, felhasználását, vagyis magas szintű tanulás-módszertani kompetenciákat feltételez. A tudás és ismeretanyag évenkénti tízszeres növekedése elengedhetetlenné teszi, hogy hatékony és élmény dús tanulási módszerekkel tárjuk a „tudnivalót” a felnövekvő nemzedék elé, méghozzá azon elvárással, hogy azt a megfelelő időben és módon felidézni, feltárni és használni is képes legyen.

6. Személyközi és állampolgári kompetenciák

A személyközi kompetenciákhoz tartoznak mindazok a viselkedésformák, amelyeket az egyénnek el kell sajátítania ahhoz, hogy képes legyen hatékony és konstruktív módon részt venni a társadalmi életben, és szükség esetén meg tudja oldani a problémákat, akár konfliktusokat is. A személyközi kompetenciák nélkülözhetetlenek a hatékony személyes és csoportos érintkezésben és mind a köz-, mind a magánélet területén

A tanultak alkalmazása a jegyzet ismeretanyagának elsajátítása, a mindennapi élet során:

Minőség, felelősség, egymásra hatás – e témakörben ez a hármas elengedhetetlen, hiszen az attitűdformálás feltétele. Számtalan konfliktus adódik a lakó/lakás környezet elhanyagolásából, hasznos lehet a pozitív példa, amit az olvasó elsajátíthat.

A társas kompetenciák arra szolgálnak, hogy képesek legyünk meggyőzni embereket. A szemléletformálás eszköze a meggyőzés. A meggyőzéshez, kapcsolatteremtéshez azonban nem elegendő, ha pusztán kiválóan kommunikálunk, rendelkeznünk kell személyközi, kultúraközi, társas kompetenciákkal is, vagyis hatnunk kell egymásra, sőt önmagunkra is. E terület azért is kulcsfontosságú a környezeti kompetenciák szempontjából, mivel a környezeti problémák maguk ugyan természeti folyamatok, de a kiváltó okok társadalmiak. A környezetpusztító tevékenységek mögött mindig emberek érdekei húzódnak meg, melyek útvesztőiben már kora gyermekkorban el kell tudni igazodni.

Az emberek érdekeinek, lehetőségeinek és kötelességeinek megismerése szükséges ahhoz, hogy környezeti problémák megoldásáért kompetens módon tudjunk lépéseket tenni. Az alkalmazkodás, az együttműködés és a tolerancia érvényesítése e területen is elengedhetetlen a sikeres munkához.

7. Vállalkozói kompetencia

A vállalkozói kompetencia része a változáshoz való pozitív viszonyulás, az egyén saját (pozitív és negatív) cselekedetei iránti felelősség vállalása, a célok kitűzése és megvalósítása, valamint a sikerorientáltság.

A tanultak alkalmazása a jegyzet ismeretanyagának elsajátítása, a mindennapi élet során:

A kreatív megoldások – környezet és pénztárcakímélő fenntartható szokások népszerűsítése saját bevételt (megtakarítást) is hoz. Erre is kapnak javaslatokat, gyakorlatokat/ötleteket a hallgatók.

8. Kulturális kompetencia

A gondolatok, élmények és érzések különféle módon – többek között zene, tánc, irodalom, szobrászat és festészet – történő kreatív kifejezésének fontosságát foglalja magában.

A tanultak alkalmazása a jegyzet ismeretanyagának elsajátítása, a mindennapi élet során:

A szelektíven gyűjtött hulladék sokoldalú felhasználása, akár használati és egyéb tárgynak – kulturális kompetenciafejlesztés.

Minőségi kritériumok - jövőbeni cselekvés a környezet érdekében:

a tanterv és tananyag ellenőrizhetősége, visszacsatolása (személyes témafeldolgozás, a fókuszpontok önálló megjelölésével és kifejtésével),

- új nevelési módszerek,
- hosszú távú hatékonyságmérés,
- ökopszichológia,
- cselekvőképesség és a kritikai gondolkodás fejlesztése.

A **tanítási-tanulási folyamat** területén a tanórák színesítése a diákok érdeklődésének figyelembe vételével. Hangsúlyozza a kooperatív és tapasztalati tanulást, a projekt-módszert, a helyi sajátosságok és lehetőségek kiaknázásával együtt. (lásd EU FF Célok munkalapok)

Közösségek területén a gyakorlati, megvalósítható akciók, kézzel fogható eredmények lehetnek célravezetők. Például a közeli erdő megtisztítása, tanösvények megismerése, felfedezése, őshonos növények ültetése, tereprendezés az évszak elvárásainak megfelelően.

Jövő perspektíváinak területén számolni kell a jelen döntéseinek rövid és hosszú távú következményeivel. Jövőről való tervezés, gondolkodás legyen jelen a mindennapi pedagógiai munkában is.

Komplexitás kultúrája – Rendszerben történő gondolkodás, természeti/környezeti események összekapcsolása a társadalmi/gazdasági történésekkel. Lényeges az egyéni és globális szintek párhuzama.

Kritikai gondolkodás – a jelenségek, problémák sok szempontú megközelítése.

Értékek meglátása, saját értékek megfogalmazása, mások értékeinek tiszteletbe tartása, emberi sokféleség elfogadása

Cselekvési lehetőségek: fontos, hogy a diákok megtapasztalják, milyen egyéni lehetőségeik vannak a dolgok megváltoztatása terén. Pozitív megtapasztalás esetén hitet, bizalmat kapnak az élettől, érzik saját felelősségüket.

Tanulói részvétel, részvételi demokrácia, a tanítási folyamatban való véleményalkotás, szabadság és felelősség kérdésének átérzése, véleménynyilvánítás, társak meghallgatása.

Tantárgyközi és interdiszciplináris megközelítések, komplexitás, széles látókör kialakítása. [HAVAS, VARGA 2005]

A fenntartható fejlődés érdekében történő cselekvéshez az Európai Referencia Keretben meghatározott kompetenciák mellett egyéb kompetenciaelemekre is szükség van:

- a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tudáselemek,
- a fenntartható fejlődést nem támogató döntések következményeinek ismerete,
- a fenntartható fejlődés etikai dimenziójának tudatosítása,
- a globális, regionális, nemzeti és helyi környezeti problémák ismerete,
- rendszerszemléletű, kritikai és kreatív gondolkodás,
- a környezeti problémák gazdasági, ökológiai és társadalmi következményeinek ismerete,
- a nemzedékek közötti és nemzedéken belüli szolidaritás és felelősség.

A fenntartható fejlődés alapelvei, a fenntarthatóság pedagógiai értelmezése, alapjai

Társadalmi, gazdasági viszonyok és tevékenységek rendszere, amely a természeti értéket megőrzi a jelen és jövő nemzedékei számára, a természeti erőforrásokat takarékosan és célszerűen használja, ökológiai szempontból hosszú távon, tartósan biztosítja az életminőség javítását és a sokféleség, biodiverzitás megőrzését. A fenntartható fejlődés/fenntarthatóság elismeri, és céljának tekinti az egymást követő nemzedékek megfelelő életminőséghez való egyenlő jogának biztosítását, s az ezzel összefüggésben álló kötelességek teljesítését. Az emberek közötti harmóniát legjobban a békesség, szeretet, egymás tisztelete, megbecsülése, segítése fejezi ki. Mostanában különösen hiányában vagyunk ezeknek az értékeknek. Az anyagiak megszerzése kerül előtérbe, az emberek versengenek a javak megszerzéséért. A versenynek kevés a győztese, és sok a vesztese van. A társadalom két rétegre, szegényekre és gazdagokra, tehetősekre és hátrányos helyzetűekre, informáltakra és tudattalanokra szakad szét egyre nagyobb mértékben. A minél nagyobb a szakadék, annál nagyobb a társadalmon belüli, a társadalmak közötti feszültség, aminek hatására a harmonikus együttélés esélyei is egyre rosszabbak.

Az ENSZ számos dokumentuma foglalkozott a kérdéssel, például a 2005 World Summit Outcome Document a fenntartható fejlődés „egymással összefüggő és egymást erősítő pilléreit" a következőkben állapítja meg:

- gazdasági fejlődés,
- társadalmi fejlődés és
- környezetvédelem.

Az ember a földi bioszféra része. Az emberiség alapértékeinek egyike, az élet minden formájának tisztelete. Tehát az emberiségnek nem lehet célja, hogy az egész globális környezetet a maga igénye szerint átalakítsa, igényei szerint fenntartsa, működtesse. Ezért kell a társadalmat úgy igazgatnia, hogy annak életminősége a változó környezetben hosszú távon is biztosított legyen. Fontos lenne, hogy az ember a természetes környezetéből csak annyit vegyen el, ami az életéhez szükséges, hiszen így tudjuk biztosítani annak tartamos, jövőben is lehetséges használatát utódaink számára. Sajnos mégsem e szerint cselekszünk, ezért is van sürgető szükség a szemléletformálásra, az ismeretek átadására és a tevékeny részvétel megszervezésére. A környezet eltartóképességét meghaladó használatnak egyértelműek a következményei: A túlzott használat abban rajzolódik ki, hogy a környezet nem képes regenerálódni, a használat üteme meghaladja az újrakeletkezés idejét, de ezek legtöbbször időben késleltetve jelennek meg.

Napjainkban több, létfontosságú erőforrás túlzott használatának vagyunk tanúi. Az egyik terület a nem megújuló energiahordozók kimerülése, mivel a használatuk sokszorosan meghaladja újrakeletkezésük sebességét. Mára elértük az olajkitermelés csúcsát. Elgondolkodtató, hogy olajegyenértéknek megfelelő energiahordozót, milyen más forrásokból fogjuk előteremteni. A Földön a teljes szárazföldi terület 149 millió négyzetkilométer. Ebből művelt terület 20 millió hektár, és ezen belül szántóföld 7.1 millió hektár. A Földön jelenleg

7.1-2 milliárd ember él, amely szerint egy főre kereken 0.2 ha művelt terület, ezen belül 0.05 ha szántó jut. Ráadásul ez a lehetőség többszörösen is csökken. Évente kereken 80 millió új, éhes emberszáj kér táplálékot, miközben 1 milliárd ember éhezik, vagyis folyamatosan csökken az egy főre jutó szántóterület. Sorolhatnánk a többi gondot is, a fajok és élőhelyek kiterjedt pusztítását, a víz elszennyezését, a vízhez jutás egyre problémásabb voltát, az éghajlat változása miatt fellépő szélsőségeket, amelyek mind-mind a természettel való együttélés megbomlását mutatja.

Érdekesség

Az ember élőhely, illetve fajpusztító tevékenysége a múltban gyökerezik, szinte egyidősnek mondható a mezőgazdaság megjelenésével és az ezzel együtt járó emberi populációnövekedéssel. Őseink fajpusztító tevékenységének áldozatai olyan nagy testű állatok voltak, mint például az óriáskenguru, gyapjas mamut. Úgy látszik nem sokat tanultunk őseink hibáiból, hiszen napjainkban a környezet károsítása és a kihalások sebessége soha nem látott mértéket öltött. Nézzük meg, hogy a mai emberi tevékenységek közül melyeket tekintjük a legkárosabbnak a biológiai sokféleségre gyakorolt hatásaik szempontjából. Ami közös, hogy mindegyik probléma mögött az óriási méreteket öltött emberi populáció hihetetlen nagyságú erőforrás felhasználása áll. A fajokat veszélyeztető tényezők közül ez az egyik legfontosabb. Rengeteg élőlény élőhelye pusztult már el, helyüket városok, ipari és állattartó telepek, mezőgazdasági területek vették át. A folyamatnak sajnos nincs vége, ráadásul a leginkább veszélyeztetett élőhelyek közé pont azok tartoznak, amelyek a legnagyobb fajgazdagsággal bírnak: például a trópusi esőerdők. A talaj sekély, pár éves használat után teljesen tönkremegy. Ilyenkor pedig újabb területeket kell művelésbe vonni és az ördögi kör így bezárul. Az esőerdők területének csökkenésekor rengeteg ott élő faj tűnik el, emellett pedig elvesznek azok a génváltozatok is, melyek csak a kivágott fákban voltak jelen. Az esőerdők pusztítása azonban nem csak emiatt kritikus. A világ tüdejének is nevezett erdőségek hatalmas szerepet játszanak a Föld szén-dioxid háztartásának és így klímájának szabályozásában, hiszen a buja növényzet rengeteg szén-dioxidot köt meg. Az erdők pusztítása tehát jelentősen hozzájárul az éghajlatváltozáshoz. A klímaváltozással együtt járó átlagos hőmérséklet-emelkedés pedig egy másik rendkívüli fajgazdagsággal bíró élőhely degradálódását okozza. Ezek a korallzátonyok, melyek pusztulása a tengeri biodiverzitás szempontjából aggasztó. Látható tehát, hogy az ember különböző környezetkárosító tevékenységei kölcsönhatásban lehetnek egymással, illetve hatásaik összeadódhatnak, így okozva egyre nagyobb károkat bolygónkon. A fajokra, élőhelyekre azok túlhasznosítása szintén óriási veszélyt jelent. Ide sorolhatjuk az állatok/növények túlzott gyűjtését, a hasznosítható vad/hal túlzott vadászatát-halászatát, valamint élőhelyek esetében például az erdők túlhasználatát.

Magyarországon közel 3200 település van. Az ivóvizek 10%-a arzént tartalmaz terhes anyáknak, gyerekeknek, időseknek vizet osztanak. A világon 2,8 milliárd ember él olyan helyen, ahol nem áll rendelkezésre elegendő vízkészlet. 2030-ra 3,9 milliárd embert érinthet majd a vízhiány problémája. A víz eloszlása rendkívül egyenlőtlen, miközben a víznek alapvető és egyetemes jognak kellene lennie. Napjainkban az Európai Parlament kéri, hogy minden szükséges lépést tegyenek meg az államok annak érdekében, hogy a legszegényebb népesség

számára 2015-re biztosítani lehessen a vízhez való hozzáférést", és „felkéri a tagállamokat, hogy a pénzügyi válság ellenére növeljék az ivóvízellátással kapcsolatos millenniumi fejlesztési cél elérésére szolgáló hivatalos fejlesztéstámogatásra szánt hozzájárulásaikat. Ebből adódóan a világ egyre nagyobb területein jelentkező vízhiány konfliktusok forrása lehet: a fejlődő világban emiatt több millióan kényszerülhetnek majd lakóhelyükről elmenekülni. Egyes szakértők szerint a jövő konfliktusának középpontjában nem az olaj, hanem a víz áll majd.

Cél és feladatrendszer, érvényesülés a társadalom szegmenseiben: politika, gazdaság, társadalom, közösségi élet, szociális ellátások, esélyegyenlőség

A fenntartható fejlődés (továbbiakban fenntarthatóság) céljai általában alapvetően változatlanok. A fenntarthatóság céljai középtávú politikai tervezésben (hazánkban általában 4 év, vagy a választások évei) alig értelmezhetőek. Összehangolt gazdasági-jogi szabályozó segítségével azonban hosszú távon megvalósíthatók. A fenntarthatósághoz számos alapelvet, és ezzel együtt értéket fogalmaztak meg mind az ENSZ, mind az EU keretében. Vegyük számba az általános legfontosabbakat a teljesség igénye nélkül:

Jelen és a jövő nemzedékeinek esélyei. A fenntarthatóság célja az emberek (és közösségeik) fennmaradása. A jelen nemzedékek fejlődési és környezeti szükségleteit úgy kell kielégíteni, hogy ne veszélyeztessük a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék saját igényeiket és szükségleteiket a fenntarthatóság érvényesítésével.

Társadalmi igazságosság, emberi jogok. Mindenki számára biztosítani kell az alapvető emberi jogokat. A tanulásra és a tudás valamint információ megszerzésére mindenkinek esélye kell legyen. Méltányos életfeltételek kell biztosítani mindenki számára.

Környezeti eltartó képesség, természeti erőforrások, biológiai sokféleség: fenntartható módon kell gazdálkodni minden esetben a természeti erőforrásokkal úgy, hogy figyelembe kell venni a környezet eltartó-képességének határait. Fontos a takarékos használat, a hulladékkeletkezés csökkentése, a természetes és az előállított anyagok újrahasznosítása, a természet sokféleségének, biodiverzitásának megóvása.

A szakpolitikák összhangja és szubszidiaritás. A szakpolitikákat a rendelkezésre álló legjobb/elérhetőbb tudás szerint, és az érintettekhez lehetséges legközelebbi elérhetőség alapján kell tervezni, értékelni és végrehajtani. A munkafolyamat során a gazdasági, a szociális és a környezeti szempontokat, és azok összefüggéseit szem előtt szükséges tartani.

Helyi értékek védelme során törekedni kell a közösségek szükségleteinek helyi szinten, helyi erőforrásokból történő kielégítésére és a környezeti problémák helyben történő megoldása.

• **Az információ és társadalmi részvétel** mindenki számára elérhető kell legyen. Biztosítani kell a megfelelő hozzáférést a társadalmi-gazdasági közélethez, a döntéshozatali folyamatokhoz, a környezetre vonatkozó információkhoz.

A társadalmi felelősségvállalás területén erősíteni kell a vállalkozások társadalmi felelősségvállalását és a magán- és a közszféra közötti együttműködést, a civil vélemény jelenlétét és megvalsóítását. Csökkenteni és korlátozni kell a termelés és a fogyasztás nem fenntartható módjait a fenntarthatóság, a magasabb életminőség elérése érdekében.

Az elővigyázatos megközelítés elve azt jelenti, hogy nem szabad a környezetbe beavatkozni akkor, ha a környezetre gyakorolt hatások ismeretlenek. Ezt a tervezésnél is nagyban figyelembe kell venni.

A szennyezők felelőssége: az áraknak tükrözniük kell a fogyasztással és termeléssel kapcsolatos tevékenységek használatának költségeit.

A nevelés és oktatás palettáján egyre feltörekvőbben rajzolja ki magát a holisztikus (osztatlan, egész világ látásmódja) gondolkodás, melynek több eredményes kifejező módja is van. Lehet kifejező mód a művészet több ága, de lehet maga a gondolat, vagy a cselekedet, tett is. Az ember érzékenységével reagál az őt körülvevő környezetre, annak kihívásaira. Időszerű válaszokat ad korunk egyre szofisztikáltabb (agyafúrt, megtévesztő, hamis gondolkodás) környezeti kihívásaira. Ebben a bonyolult, szétzilált világban a szemléletváltozáshoz az ember érzelmi életére és érzékeire kell hatni úgy, hogy a cél és feladat emberi környezetben valósulhasson meg. Ezáltal találjuk meg az egyensúlyt a fenntarthatóság földi mérlegén: a természet és az ember összhangjában. Az élethosszig tartó tanulás gondolatának és a fenntarthatóság eszmekörének összekapcsolása és meghirdetése minden területen meg kell, hogy jelenjen hazánkban is. Ebben a pedagógiai folyamatban elsődlegesen a család értékrendszerén van a hangsúly, - különösen most a családok évében, 2018-ban - hiszen a szocializáció első állomása nyújtja az alapot minden további hatás rögzüléséhez. Napjainkban számos szakember hangsúlyozza a család válságát, a családsegítés és gondozás szükségességét. Témánk szempontjából tovább kell gondolnunk a helyszíneket, minden ellátotti területen fontos fenntarthatósági, környezet-, és természetvédelmi kérdéskörrel foglalkozni. A jegyzet ismeretanyaga kiegészíti a már meglévő ismeretet, illetve annak hiánya esetén pótló szerepet lát el. Hat az érték-, és értéktartásra, formálja a szemléletet a fenntarthatóság, környezeti nevelés és természetvédelmi témakörökben.

Politikai, gazdasági és társadalmi szempontból

A fenntarthatóság, a környezeti nevelés, a természetbeni tanulás érvényesítése rendszerszemléletet követel. A felnövekvő nemzedéket képessé kell tenni arra, hogy a megszerzett ismereteit össze tudja kapcsolni az élet valós ügyeivel. Arra, hogy az emberek önmaguk lássák meg a problémákat, azok összefüggéseit, és önmaguk keressék az arra adható gazdasági és egyéb válaszokat is. Ennek során el kell jutni odáig, hogy az érték- és ismeretátadás során a tanulásban közreműködő felek (gyermekek, szülők, nevelők/szakemberek) képesek legyenek megérteni a fejlődés és környezet kérdéseinek összefüggő rendszerét. Fontos, hogy az egyes kérdések megválaszolására több alternatíva felállítását igényeljék, s az alternatívák értékelése, ellenőrzése után képesek legyenek a helyes, megfelelő válasz kiválasztására. Így a globális összefüggések megértése kapcsán a létező

környezeti problémák mögött gazdasági, társadalmi, pedagógiai stb. problémákat is meglátnak majd.

Az ember a természet része, csak akkor van esélye a boldogulásra, ha együttműködik környezetével, és nem uralkodni akar a természet felett. Ez a természet törvényeinek megértését, az élet minden formájának elismerését feltételezi, így alakulhat csak ki egy környezet-gazdaság tudatos életmód, mely nem csupán a természetnek hoz hasznot, hanem az egyénnek is. A környezettudatos nevelést és az ökológiai szemlélet elsajátítását nem lehet elég korán elkezdeni. Aki idejében megismerkedett környezete minden apró részletével, megismert növényeket, állatokat annak később már nem kell arról beszélni, hogy miért és hogyan kell az erdők, a vizek, a levegő védelme érdekében más szemlélettel élni, és felelősséggel cselekedni. Az emberiség együttesen jelentősen túlhasználja a Föld által nyújtott természeti erőforrásokat. Az ezredforduló előtti és utáni évtizedekben az ún. globális problémák (környezetpusztulás, túlfegyverkezés, táplálkozási-egészségügyi anomáliák, vízhiány, éghajlatváltozás stb.) terhelik meg történelmünket. A világban a 3. évezred első évtizedében egyszerre három egymásra rakódó válságot kell kezelni, túlélni: pénzügyi válságot, természeti erőforrások válságát, kulturális és értékválságot. Ezek bármelyike önmagában is humanitárius válságba fordulhat, és egymás hatásait is erősítik. A meglévő (pénzügyi, természeti, tudásbeli) erőforrás-korlátok miatt a rövid távú pénzügyi intézkedéseknek egyben a középtávú energia- és anyagforrás, és hosszú távú klímaproblémák megoldását is célozniuk kell; amennyiben a válságok békés megoldása a politikai cél. A jóléti társadalmakban elfogadott igények (rekreáció, szociális vívmányok, luxusáruk stb.) és életviteli jellemzők egyszerre szülnek ellenérzést és igényt a fejlődő térségekben. Az igényeket és a szükségleteket határozottan meg kell különböztetni. Jelen kell lenni a mértékletességnek, és a lemondásnak egyaránt ahhoz, hogy túlélhessük a jelent.

Közösségi élet, szociális ellátások, esélyegyenlőség szempontból

A Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia alapelve, hogy a környezet (a környezet alatt komplex módon a természeti, mesterséges – alkotott - és társadalmi környezetet érti) és a nevelés minden egyes embert érint. Az e témában lévő szakszerű és tervezett nevelés tehát, nemcsak intézményes nevelést jelent, hanem a bölcsőtől a sírig tartó ismeretközlési és szemléletformálási folyamatot is. Így lesz a környezeti nevelés a tudat- és szemléletformálás eszköze, amelynek eredménye a társadalmi környezet javítását, javulását is magával hozza. A fenntarthatóság olyan gondolkodásmód kialakítását igényli a környezeti nevelés minden szereplőjétől, vagyis a társadalom minden tagjától, amely képes a világ kihívásait rendszerben szemlélni, és azokra választ adni úgy, hogy nem szül újabb ellentéteket az ember és a természet között. Pedagógiai szempontból a környezeti nevelés és a fenntartható fejlődés legfontosabb üzenete tehát, hogy a gazdaság, társadalom és környezet kérdései egyetlen rendszert alkotnak/alkossanak/, s hogy a globális válságok nem oldhatók meg sem egyik, sem másik kérdéskör túlhangsúlyozásával.

A néphagyományokban rejlő környezettudatosság - a népi ismeretek tanításának története

Hazánkban az 1960-as évekig a gyermekek nevelése általánosan többgenerációs családokban folyt, melynek következménye, hogy a gyermek neveléséért, ismeretei bővítéséért nem csupán a szülők, hanem egy tágabb szocializációs kör/környezet is felelt. A tudás- és ismeretátadás hagyományokon és szokásokon keresztül történt, közvetlen úton és cselekedetsorokon keresztül, az élet részeként. Keretei az évszak jellemzői, az ünnepek, az időjárás és munkafolyamatok, a munkán túli idő lehetőségeit jelentették, gyermekek esetében főként a gyermeki tevékenységhez, játékhoz illesztve. A hagyományok, szokások apáról fiúra, nemzedékről nemzedékre szálltak. Ezt több ezer kilométeres távolság és külső hatások alig-alig befolyásolták. Nem úgy, mint napjainkban. A mai emberek életvitele, életmódja nem teszi lehetővé ezt a hagyományozódást, ezért más közvetítő csatornákat kell keresni az értékmegőrzésre. Szerepe lesz az intézményes nevelésnek, ezen belül az élményszerzésre és a tapasztalatokra szükséges hangsúlyt fektetni.

Bálint Sándor Ethnographia (1937) című néprajzi folyóirat Tanítóképzésünk reformja és a néprajz című írása szerint: „Ma már elengedhetetlen pedagógiai követelmény, hogy a tanítónak ismernie kell tanítványainak környezetét, a tanítónak ismernie kell a szülői háznak, továbbá annak a szűkebb emberközösségnek vallási szellemét, szociális légkörét, amelyben a gyermek él. Ismernie kell tehát körzete népének világnézetét, hagyományos szokásait és életmódját, beszédében, közmondásaiban, felfogásában tükröződő egyéniségét, egyszóval: a nép vilgát.” [BÁLINT, 1937:108]

Györffy István Néphagyomány és nemzeti művelődés című (1939) írása is elgondolkodtató és bizony napjainkban nagyon fontos gondolatokkal egészíti ki a nevelési elképzeléseinket. „Tanító-növendékeinek nagy része már a szülői házból népi hagyományokat hoz magával, de mert látja, hogy ennek a tanítóképző nevelési programjában jóformán nincs semmi szerepe, maga sem becsüli semmire.” [GYÖRFFY, 1939:59] Jelen életünk épp ezt mutatja közel 80 év után. Mindennapi munkám során tapasztaltam már, hogy hallgatóim otthoni kultúrkörük értékeit nem/sem ismerik. Egy-egy feladat kapcsán azonban szívesen szólítják meg nagyszüleiket és a közös felelevenítés, a kiadott feladat elkészítése mindkét korosztály számára értékes.

Az 1980-as évektől sorra születtek azok az írások, melyek néprajzi ismereteket építettek be oktatási tananyagokba. Hangsúlyozták a népi kultúra nevelő-oktató munkában való felhasználását, szellemiségének, személyes, tárgyi környezetének megőrzését. Ezen időszakban erősödött az óvó-tanító és tanárképzési tematikákban való tájegységi jellemzők beépítése is, ami szerencsére egyes kurzusokban ma is jelen van/lehet.

Ágh Zsófia 1993-ban Útmutató a tárgyi és szellemi néprajz tanításához című írása a néprajztanítás megújításáról, szemléletváltásáról szól. A néprajztanítás fő célját az identitástudat kialakításában látja. „…mert identitástudat nélkül nincs kiegyensúlyozott, életképes társadalom. Identitásunkat a magyar kultúra történetében találjuk meg, ennek pedig szerves, letagadhatatlan része a magyar paraszti kultúra története” [ÁGH, 1993:6.]

Barsi Ernő1992-ben jelentette meg Néprajz az általános iskola kezdő szakaszában című írását, azzal a céllal, hogy jól érzékeltesse, a néprajz nem különálló tantárgy kell legyen, hanem

szervesen illeszkedjen más, főként művészeti területekhez. Hangsúlyozta, hogy a nevelő gyűjtse össze lokális/helyi értékeket, azokra építse nevelési és tanítási tervét. Ezen időszakban Barsi Ernő számos tanítványával, főként Rábaközi területeken a jó gyakorlatok alapját teremtette meg. „ … szeretni csak azt tudjuk, amit ismerünk”. [BARSI, 1992:5]

Tarján Gábor Mindennapi hagyomány (1984) és Fölnevelő hagyomány (1995) című munkáiban elemzi a népi kultúra fogalmát, bemutatja a néprajzi csoportokat, azok tárgyi és szellemi műveltségét. e munka már fontos mérföldkő ahhoz, hogy azok a pedagógusok, akik nem kapták örökségül a népi ismeretek sokféleségét, hasznosságát betekintést nyerhessenek a néprajz értékeibe, láthassák az értékközvetítő munka fontosságát.

A néphagyományok ápolására vonatkozó ajánlás az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjának A külső világ tevékeny megismerése című fejezetében kap helyet. „A gyermek miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, amelyek a környezetben való, életkorának megfelelő biztos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek. Megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi hagyományok és néphagyományok, szokások, a családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét is.” [363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról, 1. melléklet, V/ A külső világ tevékeny megismerése 2. pont]

Egy néphagyományőrző óvodai program esetében a néphagyomány-ápolás tartalma beépül az óvodai nevelés teljes folyamatába, átszövi, és érzelmekre hatóan színesíti az óvodában folyó gyermeki tevékenységeket. A néphagyományőrző nevelés célja a gyermek harmonikus fejlődésének hatékony elősegítése a néphagyomány-ápolás gazdag eszköztárának felhasználásával. Nem külön témaként kell alkalmazni, hanem az óvodai nevelés komplex részeként. Beépíthető ünnepeinkbe, hétköznapjainkba, irodalmi beszélgetésekbe, barkácsolásba, ének-zenei foglalkozásokba, mozgásos játékokba és idővel a szerepjáték alapelvévé válik. A néphagyományhoz kapcsolódóan átélt tevékenységek a közös élmény erejével hatnak a gyermekre, erősítik a közösséghez tartozás érzését, elősegítik a szülőföld iránti kötődés kialakulását. Nem csak érzelmi kötődés, hanem egy komplex személyiségfejlődés elősegítője. Az eredményesség érdekében kívánatos, hogy az óvodai környezet is néphagyomány közeli legyen. Így válik lehetővé a kreativitás kibontakozása természetes anyagokon keresztül és nyitottságot ad a szép és örök értékek befogadásra is. Teremdíszítésre alkalmas terítők, szőttesek, a kosarak, szakajtók stb. felkeltik a gyermekek érdeklődését, témát adnak a beszélgetésre, melynek során a nevelő ismereteket nyújthat a régmúlt idő paraszti kultúrájáról, annak természeti értékeiről, az egyes termények feldolgozásáról, az évszakokhoz fűződő szokásokról, az időjárás megfigyelésekről, az állatokról, egyszóval az ember és természet viszonyáról. A népszokások jelentős része a naptári évhez, évszakok váltásához, a természet örök körforgásához kötődik. A népi kultúrában az ember és a természet kapcsolata tükröződik vissza. A jeles napokhoz fűződő színjátékszerű népszokások sokrétű, komplex nevelési lehetőséget nyújtanak. Találkozik bennük minden műveltség, helyet kap benne a játék, a dramatizálás, a gyerekek nyelvi improvizációja, a népzene, a néptánc, a népi díszítőművészet.

Kapcsolat a környező természettel

Amióta az ember megjelent a földön, ő is a bioszféra része, nem zárható ki belőle. Életvitelével, megmaradásához szükséges javak biztosításával nemcsak szegényíti, rontja a természetet, a biodiverzitást, hanem gazdagíthatja is. A hagyományos népi kultúrának a természettel való kapcsolat mindig fontos része volt. A néprajzi irodalomban számos adatot találunk arra, hogy a régi falu szervezetten is gondoskodott a természeti környezet védelméről. Az élőföld használatában törvények védték a közösség minden tagjának egyenlő jogát. Élőföld, vagy marhaélőföld, élés szó szerepel még számos úrbéri régi térképen, ami azt a teret, földet jelöli, mely egy-egy közösség számára, minden tagja számára rendelkezésre állt. Senki sem ragadhatott ki ebből magának többet mások és az életgazdagság kárára. Mivel tudták és érvényesítették, hogy ahol az emberek közti egyenlőség megromlik, ahol egyesek mások kárára többet akarnak maguknak biztosítani, ott megromlik a társadalom és az életgazdagság kapcsolata, tehát ott sérül a biofília. [VÁRKONYI, 1993] A természet és az életszeretet része volt a hagyományos népi kultúrának, s ezt a kulturális értéket át is adta egyik generáció a másiknak. A hagyományos népi kultúrában minden anyagi, biológiai vagy fiziológiai emberi szükséglet kielégítése művészi formában történt. Művészeten átfogóan azt a formát értjük, mely az élet minden tevékenységében tárgyiasult és szellemi formában is megjelent. E formában neveli a néphagyomány a gyermeket az élet, az élőlény szeretetére, megbecsülésére, a vele való kapcsolat megélésére. Amikor a kisgyermek énekszóval köszönti a Napot, a fecskét, röpteti a katicabogarat, bíztatja a csiga-bigát, a művészet erejével szereti meg környezetének élőlényeit. (esőhívogatók, naphívogatók, fecskeköszöntők, katicabogár röptetők, liba legeltetők, lepkeröptetők, termékenységvarázslók) Felnőttkorban legbelső érzéseit az élővilág, a természet képeivel tudja csak igazán kifejezni, megfogalmazni. Erről tanúskodnak a népdalok utánozhatatlan szépségű képei is. [SELMECZI KOVÁCS, 2006]

Az életszeretet, kapcsolat a természeti környezettel, az élővilággal, feltétele az emberekkel való hasonló, szeretetre épített kapcsolatnak. A hagyományos népi társadalom a maga megtartó közösségeivel e kétféle kapcsolatot ember-természet, természet-ember szétválaszthatatlanul igyekezett biztosítani. A korábbi társadalmakban a hagyományok ismerete, betartása, követése az egyén számára védelmet, a közösség által történt elfogadást, elismerést jelentett. Míg a hagyományok indokolatlan megszegése kirekesztettséget hozott magával. A hagyomány egyik legfontosabb funkciója tehát, a hosszú távú biztonság, a hatékony tapasztalatátadás volt. A hagyományokban rögzítődött a paraszti csoportok tudása az őket körülvevő, kenyerüket adó természetről, környezetről. Részletes és erőteljes írott és szájhagyomány őrzi a természeti erőforrásokat a közlegelőre, közerdőre vonatkozólag. Az egykori székely „rendtartó falu” célja ugyanaz volt, mint a mai „tartamos” erdőgazdálkodásé: védelem és természetkímélő, ökológiailag fenntartható életmód biztosítása a közösség jövőjének, a megszülető új nemzedékeknek védelmében. A természethez szoros szálakkal fűződő, annak kiszolgáltatott falusiak édes- és nagyszüleiktől, rokonaiktól, szomszédaiktól, kortársaiktól elmondások, megfigyelések, munka- és szórakozási alkalmak során sajátították el környezetük ismeretét. Okultak olvasmányaikból, kalendáriumokból, a „csízióból”, prédikációkból, az ismétlőiskolák gyakorlatából is. A pásztorgyerek, ha sürgősen nem tanulta meg, hogy mit ehet erdőn, mezőn, réten tavasztól őszig, akkor nagyon sokat éhezett. A tudás elmélyítésének fontos alkalmai

voltak a családi, olykor szomszédokkal való összefogással végzett munkák (pl. építkezés, aratás, betakarítás, szőlőmunka, szüret, erdei munka), és az is, mikor a nagyszülő gombát, szamócát szedni, nyírvizet csapolni vitte unokáját, de a közös határjárások, a búza érésének vizsgálata, a fiúgyermekek csoportos élelemszerzése: madártojás-szedés, halászat, rákászat és más lehetőségek is. A környezet ismeretével együtt így sajátították el, hogyan, mikor, mit kell elvégezni – ötszáznál több „parasztregula" szól erről, a legismertebb a Szent György napi kihajtás -, hogyan kell építkezni, természetes anyagokból bútorokat, házi és más munkaeszközöket, játékokat készíteni, hogyan kell rendben tartani a házuk táját. A helyi közvélemény megkívánt egyfajta külső rendet, tisztaságot. Megszólták, akinek nem volt rendszeresen meszelve a háza, nem volt szép virágoskertje, a háza előtt nem söpörte el a járdát, nem tisztította ki az árkot, s aki az őszi búcsú idejéig nem végezte el a betakarítási munkákat. A tájba illő építkezés, a természetes helyi anyagok felhasználása, a hulladék kellő hasznosítása a gazdálkodásban, illetve jól elkülönített tárolása hozzátartozott a paraszti gyakorlathoz. A paraszti élet rendjét természetszerűen az évszakokhoz való igazodás - az évkörös rend alakította. [MOLNÁR, KNÉZY nyomán, 2003]

Az élmény szerepe a fenntarthatóság fogalmának „megélésében", a projektpedagógia lényege

Számos pedagógiai és neveléstörténeti személyiség tette fel a kérdést: mennyire befolyásolja az ismeretek rögzülését és megmaradását az élménnyel teli tanulási folyamat, az élménnyel végzett együttes tevékenység. Szociális területen dolgozó szakembereknek elgondolkodtató lehet, hogy miért kell pedagógiai kérdésekkel foglalkozniuk? Mivel a családvédelem, családgondozás szocializációs folyamatba való beavatkozás – és így van ez a többi ellátotti területen is – fogalmazhatunk úgy is: nevelő/nevelői tevékenység. S mint ilyen, élményalapú. Az az ismeret marad meg tartósan a gondozottak, ellátottak, kliensek személyiségében, tudásában, amelyhez élmény, érzelem fűződik. Az élmény, érzelem pedig általában tevékenységgel is társul. Gondoljon bele kedves olvasó: Ön mit jegyzett meg hamarabb? Amit csak mondtak? vagy amiben közvetlenül részt vehetett cselekedetével, gondolatával, véleményével? Kérem, hozzon rá pár példát is: itt és most!

A következőkben pedagógiai, neveléstörténeti példákkal, érvekkel sorakoztatom, mennyire igazolható vagy cáfolható, hogy a szülők és gyermekeik és/vagy nevelők és neveltjeik és/vagy szakemberek és gondozottjaik közös élményszerzése hatékonyabb ismeretelsajátítást eredményez-e. Mindez az élményalapú tanulás sajátosságait és specifikumait is feltárja.

Rousseau J. J. (1772-1778) Emil vagy a nevelésről szóló, 1762-ben megjelent írásában a tanulás terepi helyszínen történő megvalósulásáról, annak szervezéséről és bonyodalmairól ír. Kiemeli, hogy a közvetlen érzékelt valóság milyen pozitívan befolyásolja az ismeretek áramlását és megmaradását is. Klasszikus példaként említhetjük meg, Emil erdőből való kiszabadulási „leckéjét", ahol önmaga jön rá a tájékozódás törvényszerűségeire.

Dewey J. (1859-1952) élménypedagógia címszó alatt jegyzi a természetben, a természettel való ismerkedést, tudásszerzést. A gyakorlati cselekedetek során szerzett ismeretek véleménye szerin maradandóbbak, mint a könyvekből, vagy személyektől nem közvetlen környezeti keretek között zajló tanulás során. J. Dewey már 1915-ben hangsúlyozta, hogy az elmélet forrása a gyakorlati életben található. Az oktatás/iskola és az élet nem választható el egymástól. Az élményteli tanulás leginkább modellnyújtás és alkalmazás révén valósul meg, melynek alapjai az életben, a tanulót körülvevő természeti környezetben találhatók. Ezért Dewey koncepciójában a tapasztalat az értékátadás az akció-cselekvés (részvétel), és az ismeret együtt jelenik meg.

Nagy L. (1857-1931) és Bognár C. (1883-1967) a gyermek érdeklődését helyezte a tanulás központi fogalomkörébe. Nagy László a Gyermek érdeklődésének lélektana (1908) című munkájában kiemeli, hogy az önként jelentkező tanulási fő- és mellékmotívumok, - a gyermek érdeklődése- eredményez gyors és maradandó ismeretszerzést és rögzülést. A gyermektanulmányi mozgalom kiemelkedő gyakorlati szakembere Domonkos Lászlóné a közvetlen rálátást, az élményszerzést „intuitív beleélő módszernek” nevezi, melyben a tanuló önmagától tanul, fedezi fel azt, ami érdekes számára.

Ezt a gondolati menetet folytatja a személyközpontú pszichológia megteremtője Rogers C. (1902-1987). A tanulási folyamat uralkodó eleme a non-direktivitás (a külső szakember által nem irányítottság), teret hagyva az egyén érdeklődésének, tettrekészségének, a spontán lehetőségek kihasználásának. Meglátása szerint az élmény az a folyamat, ami magában foglalja a tudat számára a hozzáférhető érzéseket és a belőlük táplálkozó, késztetett tapasztalatokat és cselekvést is.

1989-ig Magyarországon e pedagógiai irányzatok nehezen voltak értelmezhetőek. Az élménypedagógiát irracionálisnak, szinte megvalósíthatatlannak, eredménytelennek látta és vélte a kor többségi nevelő közössége. Ennek oka az ismeretek, és a megismerési nehézségekben keresendő. Kritikai megjegyzés, elemzés e területről 1994-ben jelent meg először.

Amit a pszichológiával és pedagógiával foglalkozó személyiségek a tanulásszervezési folyamatban eredményesnek és elsődlegesnek láttak, LORENZ K. (1903-1989), egyszerűbben a szülői ház inspiráló erejeként fogalmaz meg. Témánk szempontjából ez épp azért érdekes, mert legtöbbe esetben mi ennek hiányával találkozhatunk munkánk során. a támogató család a szociális ellátások körében gyakorta hiányos, funkcióiban gátolt.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a szülőkkel, felnőttekkel – bárkivel, akivel jól érezzük magunkat úgy, hogy közben egy területen új ismereteket és cselekvéssorokat tanulunk - való töretlen kapcsolat, a kiegyensúlyozott, harmóniára törekvő természet közeli és élményteli életmód, a természetről szóló könyvek, valamint a tanulmányok a legmeghatározóbbak a természetszerető és tisztelő személyiség kialakulásában. A gyerekek/ellátottak számára azok az ismeretek válnak tényleges ismeretekké és rendeződnek tudássá, amit érdeklődéssel sajátítanak el. Amikor a szülő/szakember mesél valamiről gyermekének/ellátottjának, akkor van

lehetősége a kíváncsiságát kielégíteni, utána járással, kutatással és a felismerés élményével gazdagodni.

Tisztázni kell, hogy nevelési vagy oktatási folyamat zajlik az élményszerzés során? Erre akkor tudunk válaszolni, ha a két fogalmat nem csak tartalmilag, hanem térben és időben is definiáljuk.

• Nevelésként a testi és szellemi, lelki és erkölcsi fejlődés, fejlesztés tudatos irányát értjük.

• Az oktatás ezzel szemben az ismeretek, a tudás átadása, azaz a tanítás tervezett, szervezett, irányított formája.

A nevelés legfőbb színtere a család, de nevelési feladatokat lát el számos intézmény, megszámlálhatatlan nevelési helyzete során, így jelen estben a szociális szakemberek széles köre is. A nevelés és oktatás párhuzamosan zajló folyamat, elkülönülése alig írható körül, azonban térben és időben mégis elhatárolódik egymástól. A gyermek/ember harmonikus személyiségfejlődése szempontjából mindkettőre szükség van.

A tanulási folyamat akkor eredményes, ha

- személyre szabott,
- saját képességekhez és igényekhez igazodott.

Ehhez szükség van a célirányosságra, a konstruktivitásra, a tanuló önszabályzó és társas viselkedésmódjaira.

Az iskolarendszerű oktatás egyik legnagyobb ellentmondása, hogy míg a gyerekek számára az ismereteket, képességeket egymástól gyakran elkülönült tantárgyak keretében tanítjuk, fejlesztjük, addig ezek felhasználása sokkal inkább egy-egy probléma megoldásakor, a tanultak egységben való alkalmazásával lehetséges. Mai modern világunk jogosan lép fel a tanítási módszerek korszerűsítéséért. Olyan pedagógia eljárások kidolgozása vált időszerűvé, melyek megalapozott, minden körülmények között előhívható tudást közvetítenek.

A **természeti tanulás** pedagógiai módszerei teljesen mások, mint a hagyományos tanítási órák viszonylagos monotóniája. Nagyobb lehetőséget kapnak a **személyközi kapcsolatok**, **önálló kezdeményezésű programok**, hiszen az egész folyamat a **személyközpontúság**ra, a téma (ismeretanyag) **komplex, holisztikus feldolgozás**ára serkentik a közvetítőt (tanárt, más szakembert) és a tanulót. A természeti tanulás elterjedt és népszerű módszere a pedagógiai projekt. Kiindulópontja a tanuló érdeklődése, a közvetítő személyes varázsa. A helyzetek kezdeményezései, önálló feladatvállalásai, az együttes élmények szokásformáló ereje ezekben a pedagógiai (spontán és tervezett) helyzetekben rendkívül hatékony.

A projekt módszer kialakulásának rövid története

A módszert 20. század eleji amerikai reformpedagógusok, Dewey és Kilpatrick nevéhez köthetjük.

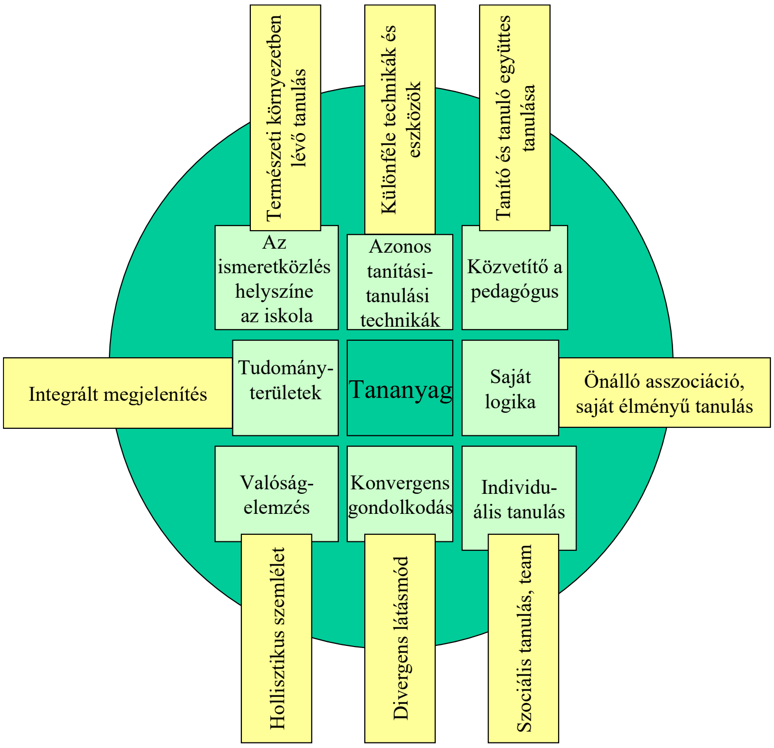
Fotó/1. **J. Dewey 1859-1952** Fotó/2.**W. H. Kilpatrik 1871-1965**

<u>Lényege,</u> hogy a tanulók tapasztalatát tekinti a tanulás legfontosabb forrásának. Melynek súlypontja a tanuló érdeklődése, személyisége. Dewey megváltoztatott az 1896-ban Chicagóban megnyitott kísérleti iskolájában minden addigit. Az ő iskolájában a világ koherens, a tananyag integráltan szervezett lett. A tanulnivaló mennyisége talán kisebb volt a hagyományos iskola információtömegénél, de minőségileg mindenképpen értékesebb és egységesebb világképet nyújtott. A gyerekek valóságos tevékenység, tapasztalatszerzés során tanultak, az iskolában szerzett és a már meglévő tapasztalataik általánosításából vonták le a következtetéseket. Dewey pedagógiai elvein alapuló projektmódszer elterjedésében nagy szerepe volt W. H. Kilpatricknak. Hite szerint a gyereket, (értelmezésem szerint a tanulókat – legyenek bármilyen életkorúak) úgy kell tanítani az iskolában, (a tanulás-tanítási folyamatban) hogy figyelembe vesszük tapasztalataikat, képességeiket, érdeklődésüket.

E felfogás szerint projekt minden cél által vezérelt tapasztalatszerzés, minden célirányos tevékenység, amelyben a kitűzött elképzelés határozza meg a tevékenység célját, rendezi el folyamatát és adja motivációs hangsúlyokat.
<u>A projekt egy másik felfogásban:</u> megközelítési stratégia, módszer, a tanítás-tanulás megszervezésének formája is lehet. Alkalmazása a tanulási folyamatban és helyszíneken rendkívül fontos, mert egyre inkább az ily módon szerzett ismeret lesz alkalmas arra, hogy tudásként felidézhető legyen.

Napjainkban, azok, akiknek lehetősége van projektben való munkára, az iskolán kívüli világban is otthonosabban oldják meg problémáikat. Projekt-tapasztalataik meghatározóak lehetnek egész későbbi életükre is. Miért lehetséges ez? Mert a projektben való tanulás

rendszerszemléletű, integrált látásmódot eredményez, melyben az elméleti ismeretek mellett nagy szerep hárul a szervezési képességek kibontakoztatására, fejlesztésére is. A jelenlegi pedagógiai gyakorlat újra felfedezi (fel kell, hogy fedezze) a projekt módszert. A valódi tudáshoz, az intellektus és az érzelmek hatékony kibontakoztatásához tehát: a tapasztaláson, cselekvésen keresztül vezet az út. Ezért is jellemző, hogy a különböző történelmi korok és kultúrák pedagógiai gyakorlatában számtalanszor feltűnt a projekt jellegű munka. Ezek közös eleme, hogy a projektben való gondolkodás az iskolai tanulást összekapcsolja a külső társadalmi környezet igényeivel. Az egyes projektek legfontosabb pedagógiai célját az aktuális pedagógiai programok határozzák meg. (Melyek lehetnek ezek: iskola, pedagógus közösség, a projektek kezdeményezői, társadalmi igények, kihívások stb.)

3./ ábra A hagyományos és a projektrendszerű anyagfeldolgozás
(a szerző saját munkája)

Környezeti nevelés

A környezeti nevelés olyan folyamat, amely lehetővé teszi, hogy az egyének/tanulók megismerkedjenek a környezetvédelmi kérdésekkel, részt vegyenek a problémamegoldásban, és lépéseket tegyenek a környezetük javítása érdekében. Ennek eredményeként az egyének/tanulók készségei, képességei, fejlődnek, tájékozott és felelősségteljes döntéseket meghozatalára lesznek képesek.

A környezeti nevelés összetevői:

- A tudatosság és érzékenység a környezet és a környezeti kihívások iránt;
- A tudás és a megértés a környezet és a környezeti kihívások aspektusában;
- Attitűdök és motiváció a környezeti gondok javítása, illetve megőrzése, a környezet minőségének megőrzésére és javítására;

A természeti környezet megőrzése szempontjából a környezeti nevelés létfontosságú nevelési szintér és lehetőség a gyermeki/tanulói személyiségformálásra. Segíti az énkép, a személyes felelősség érzésének kialakítását. A megélt élmények során alakul az egész személyiség, összhangba kerül a fizikai, szellemi és lelki/érzelmi fejlődés. A környezeti nevelés értékközvetítő tevékenység, mely szolgálja a természeti értékek felismerését, az ökológiai kultúra fejlődését/fejlesztését és az ismeret/tudás mellett komoly érzelmi értéket is ad. Az élményalapú környezeti nevelés célja, hogy a gyermekek rácsodálkozzanak a természet szépségére, érezzék a felfedezés és a ráhatás örömét, izgalmát, élményét és találkozzanak olyan új ismeretekkel is, melyek tovább növelik a természettudományos ismeretek utáni érdeklődésüket és a tenni akarást is egyben.

A környezeti nevelés célkitűzése nem kevesebb, minthogy a társadalom és a természet fenntarthatósága és működőképességének megőrzése céljából kialakítsa az emberek környezettudatos és felelősségteljes magatartását. Ez a korábbiaktól eltérő viszonyulásokat igényel, egy más, új értékrend elfogadását. Olyan cselekvési és döntési képességeket, amely az emberek életvitelének tudatos megváltoztatását eredményezik. Ez napjainkban is kihívás nemcsak pedagógusok, hanem a családok számára is. A környezeti nevelésnek a családi és az intézményes neveléstől a felsőoktatásig, sőt az idősebb korosztályig interdiszciplinárisan – több tudomány felől is megközelítve a kérdést– kell érvényesülnie. Igaz, hogy főképp biológiai, ökológiai alapismereteket kívánó, tudatosan elfogadott, az összefüggéseket, a változások következményeit tisztán látó értelmi alapokon nyugszik, azonban átszövi a tevékenységeket, az ismeretközlést az emocionális attitűd. Ez az érzelmi közelítés, közelség adja az egész tevékenységhez az alapot. Mivel a környezeti nevelés egyszerre közvetít érzelmi azonosulást és értelmi érveket/tudást, még a művészeti tárgyak is megtalálják a tevékenységben a helyüket, szerepüket. Csak általuk igazán megoldható a hatékony környezeti szemléletformálás és ismeretátadás. Ha végiggondoljuk a környezeti nevelés törekvéseit, megvalósítási módszereit, megismerjük eszköztárát, láthatjuk, hogy nincsenek különleges, egyedi specifikumai. Benne van valamennyi olyan nevelési feladatban, amelyet a pedagógia, mint neveléstudomány eddig is magába foglalt. Minden területen hatnia kell, mert csak így formálja át a gondolkozást lépésről lépésre, változtatja meg a magatartást, és eredményezi, hogy a társadalom minden tagja érezze saját, senki másra át nem ruházható felelősségét.

Élménypedagógia

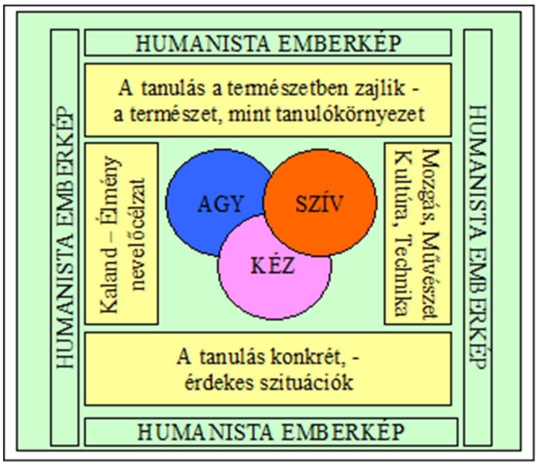
Az élménypedagógia feladata, hogy visszaadja az élet számára a titkot, ami a modern világban eltűnőben van. (K. Hahn, 1988) Az életbe történő beleszocializálódás igen hosszú és összetett folyamat. Ebben a folyamatban mégsem a tudatunk, hanem az érzelmeink játsszák a főszerepet. Érzelmi intelligencia, és empátiás képességek rendkívül fontos szerepet játszanak a témairányult attitűdök formálásában és kialakításában a környezeti nevelés során. A gyermek/tanuló szempontjából mindez a család érzelmi biztonságából kel útra, majd életkori állomásokon a mese, szabad játék, művészet, sport, szerepjátékok, tanulás és a közös, közösségben végzett együttes tevékenységek során fejlődik tovább. Vekerdy Tamás a téma kiemelt szakírója szerint az érzelmi biztonság hiánya teszi sodródóvá az embert, mivel megreked a személyiség fejlődése és ez kihat a kíváncsiságára, tanulási kedvre és megjelenik a tevékenységekben a motiválatlanság. Ezért fontos felismerni és alkalmazni a személyiségfejlesztés során az élményközpontú és kooperatív tanulás elemeit. Be kell illeszteni e hatékony pedagógiai tevékenységsort a mindennapi pedagógiai munkába. A versengés helyett az együttműködésre kell a hangsúlyt tenni, így a gyermek/tanuló munkálkodik saját személyisége kibontakoztatásán, s mi több saját tudásának konstruálója, alakítója, fejlesztője lesz. E közegben felnövő gyermek/tanuló életképesebb a társadalmi kihívásokra, problémamegoldó gondolkodása minden őt és a társadalmat is érintő kérdésben a közösség érdekeit is szolgálhatja majd.

Az élménypedagógia alapjai sokféle nevelési mozgalomban fellelhetők, mint például a szabadtéri nevelésben (outdoor education), a kalandpedagógiában (challenge education), a szomatikus nevelésben (somatic education), a tudatos pedagógiában (awareness education), az emberközpontú pedagógiában (humanistic education), a szabadidő-pedagógiában (recreational education) és a játékpedagógiában (play education). Az élménypedagógia egyik legismertebb kortárs elmélete David Kolbé. Az Experiential Education: Experience as the Source of Learning (Prentice-Hall, 1984) című könyvében olyan tapasztalati tanulási ciklust javasolt, amely négy szakaszból áll:

- tapasztalat
- reflexió
- általánosítás
- alkalmazás

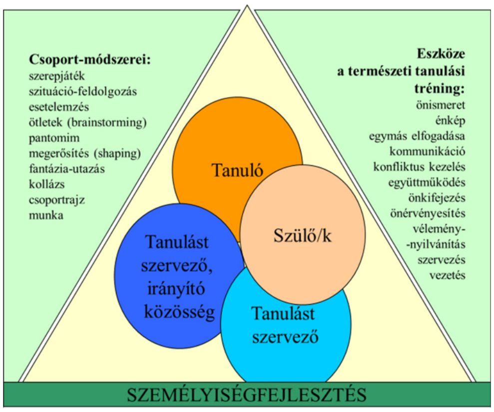
Minden összetevőben megjelenik a cselekvés, az önálló és az együttes munka. Így az élménypedagógiai alapokon nyugvó tanulási folyamat a cselekvés általi tanulás és fejlődés sajátos változata, multiszenzoros tanítási folyamat. Az élménypedagógia a helyzetek teremtésének nagymestere, ezáltal cselekvésre készteti a résztvevőt, provokál, sikert kínál. A résztvevők/tanulók próbára teszik tudásukat, képességeiket, kreativitásukat. Mindezek által feltárva a fizikai, és pszichikai képességeiket. Az élménypedagógia a személyes élményre, megélésre, tapasztalat és ismeretszerzésre koncentrál. A saját tapasztalati tanulás lényege az önirányítás. C. Rogers az személyiségközpontú pszichológia atyja így vall az élményalapú tanulásról: Pozitív visszajelzéseket közvetít, az élményben rejlő tanulságok levonásával.

Tevékenykedtetése pedagógiai célra épül és fejleszt. Hagyományos pedagógia jó kiegészítője. (C. Rogers, 1983)

4. ábra Az élménypedagógia koncepciója (Molnár, 2007)

Az outdoor élménypedagógia – vagy más néven kalandpedagógia – a német Kurt Hahn nevéhez fűződik. Hahn 1920-ban, Németországban alapított iskolát, a Salem Schule-t, mely egy merőben újfajta képzési modell, az úgynevezett tapasztalati oktatás szerint működött. A tapasztalati oktatás célja az akadémikus tudás megszerzése helyett a személyiség és az érettség fejlesztése az aktív tapasztalatszerzés folyamatán keresztül. Hahn elképzelése szerint - mely később messzemenően igazolódott - bizonyos tapasztalatok önmagukban is a legkülönbözőbb szociális készségek, például együttműködés, tolerancia, segítőkészség, közös problémamegoldás stb. fejlődését eredményezik. A módszert a képzés, fejlesztés és gyógyítás legkülönbözőbb területein alkalmazták. Ma szerte a világon számtalan outdoor módszerrel dolgozó nonprofit szervezet is létezik. A kalandpedagógia integrálja a tapasztalati tanulás módszerét és a szabadban, természetes környezetben végzett fizikai jellegű gyakorlatokban alkalmazza azt. Ezen programok során a résztvevők az outdoor gyakorlatokat megoldva szereznek tapasztalatokat, amelyekből a feladatokat követő megbeszéléseken a valós életben felhasználható tanulságokat fogalmaznak meg.

5. ábra A személyiségfejlesztés módszerei és eszközei természeti tanulás során (Molnár, 2007)

Az élménypedagógia hatékonyságát a tanulásban megélt flow bizonyítja leginkább. A Csíkszentmihályi Mihály által leírt optimális élmény, - a flow - (Csíkszentmihályi, 2013) az aktuálisan zajló cselekvésbe való teljes bevonódást és/vagy az abban való feloldódást jelenti. A flow élményét érezheti a hegymászó, a zenész vagy a tudós, a kiránduló, a túrázó, gombaszdő, amikor teljesen belefeledkezik a cselekvésbe, de mindannyian érezhetjük és érezzük is ezt az érzést bármely olyan tevékenységünk végzése során, melyben az egész lényünkkel jelen vagyunk. A flow lényege a kellő erőfeszítés nyomán létrejövő kompetencia élménye - képes vagyok megcsinálni - és az önmagunkkal, saját cselekvésünkkel való teljes azonosság - ezt ÉN csinálom – érzése és élménye. A változatosan szervezett tevékenységközpontú foglalkozások lehetőséget jelentenek tehát arra, hogy minél több gyerek/tanuló tapasztalja meg munkája során a flow élményét. Ahhoz, hogy magával ragadó, a flow lehetőségét hordozó feladatokat tervezzünk, tisztában kell lenni a gyerekek/tanulók képességeivel és tudásával. Ugyanis a fejlesztő tevékenységek, a tanulási folyamat során olyan feladathelyzetet kell létrehoznunk számukra, ami jól kihasználja a képességeiket, de még megoldható és tényleges erőfeszítést igényel. A flow esélyével ugyanis csak azok a helyzetek kecsegtetnek, amikor olyasmiben tesszük próbára magunkat, amiben jók vagyunk.

Fontos tisztáznunk, azt a megállapítást, hogy az élményalapú tanulás nem tanulás játékosan, hanem a személyes céltudatosság, motiváló fejlődés lehetősége, kihívások-, és ismeretlen helyzetek kezelése. Ráébreszt arra, hogy a tanulás aktív folyamat, melyben mozgalmasan és felelősséggel kell részt venni. Az élménypedagógia sikerét az adja, ha a játékos/tanuló bízik önmagában és szeretne a célért dolgozni, azt elérni. Feladva jól megszokott kényelmes helyzetét kipróbálja magát egy teljesen új nem hétköznapi szituációban, mely számára ismeretet, tapasztalatot és más élethelyzetben felhasználható tudást nyújt. Majd az élményt visszacsatolja, reflektálja megtapasztalását és elgondolkodik a hasznán. A kihívásokat jelentő szituációk próbatételre ösztönöznek, motiválnak. A tevékenységben meglévő szokatlan helyzetek átélése és a hasznos tapasztalatok levonása hozzásegíti a gyermeket/tanulót személyiségének és mentális képességeinek fejlesztéséhez és fejlődéséhez. Az élménypedagógia által az emberi kapcsolatok, az empátia, a szolidaritás, a kooperáció a csoporttársakkal elért közös sikerek válnak fontossá. A tanítás-tanulási folyamatokba építve az élményelemek kinyitják a gyermekek/tanulók érzelmi életét, tudás iránti vágyakozását. Napjaink köznevelési- és oktatási feladatainak megvalósításában, a környezeti nevelés hatékonyságának növelésében az egyik legfontosabb módszer kell legyen a tapasztalati- és élményalapú természetbeni tanulás.

Attitűdök és eredetük

Az emberek véleménye attitűdjeikben tükröződik, illetve az emberek attitűdjei hordozzák véleményeiket.

Attitűdnek nevezünk bármely kognitív reprezentációt (képviseletet), amely összegzi egy attitűdtárggyal – önmagunkkal, másokkal, tárgyakkal, cselekedetekkel, eseményekkel vagy ötletekkel [Mc GUIRE,1985; OSTROM, 1969; ZANNA és REMPEL, 1998] kapcsolatos

értékeléseinket. Ezek az értékelések lehetnek: kedvezőek, semlegesek vagy kedvezőtlenek. Így az attitűdök lehetnek pozitívak, negatívak vagy semlegesek irányukban is. Az attitűdök különböznek intenzitásukban is, attól függően, hogy az egyén értékelése erős vagy gyenge a kommunikációs folyamatban (annak kódolása, dekódolása során).

Az embereknek minden őket körülvevő jelenséggel, személlyel, tárggyal vagy dologgal szemben vannak és megnyilvánulnak attitűdjeik.

Az attitűdök mérése közvetlen megkérdezéssel vagy megfigyeléssel történik, melynek során megfigyelik az emberek viselkedését, vagy használhatnak indirekt módszert is. (megkérdezik őket körülményeikről, vagyis értékelik fiziológiai válaszaikat) Szükséges leszögezni, hogy az attitűd közvetlenül nem mérhető, csak az attitűd megnyilvánulásai, azok azonban közvetlenül és közvetetten is mérhetőek. [DAWES és SMITH, 1985]

Közvetlen módszerek	
Önbeszámolók	Az emberek egyszerűen kérésre elmondják, hogy mit gondolnak az adott témáról.
	A felmérések, közvélemény-kutatások, családtagokkal, rokonokkal, barátokkal való eszmecsere mind az önbeszámolás különböző formája, melyből jól kiolvasható az attitűd iránya, intenzitása
Közvetlen megfigyelés	Az attitűd gyakran tükröződik a viselkedésben, azért a viselkedés megfigyelése alkalmas az attitűdök vizsgálatára.
	Megfigyelhető, hogyan jelentkeznek az emberek például bizonyos védett állatok vagy növények megmentésére, mennyi időt képesek erre fordítani, azt milyen gyakran teszik stb. [DECI, 1975; WILSON és DUNN, 1986] Az idő, a gyakoriság az attitűd intenzitásának jelzője.
Az önbeszámolós technikák és a megfigyeléses mérések az emberek becsületességén, a témához való hozzáállás komolyan-vétele gondolatával (bejóslásával) történik.	
Pozitívumok	Negatívumok
Az esetek nagy százalékában valóban elmondják, mit gondolnak és meggyőződésük szerint mit cselekszenek.	Azonban az is jellemző, hogy az emberek szeretnének jó benyomást kelteni. Nem akarnak tudatlannak, elfogultnak vagy elmaradottnak tűnni. Jellemző az is, olyat szeretnék elmondani, amit véleményük szerint mindenkinek hallani és tudni kell. Van olyan is, hogy úgy szeretnének megmutatkozni, ahogy szerintük mások szeretnék látni őket. Az ilyen és ehhez hasonló esetekben az emberek nem teljesen őszinték, különösen, ha érzékeny témáról van szó. [CAMPBELL, 1963]
Közvetett módszerek	
Névtelenség	Számos technika van annak érdekében, hogy kivédhessük az emberek oly irányú erőfeszítéseit, hogy: pozitívabban mutassák be önmagukat.

	Az attitűdök felfedezhetők anélkül, hogy az egyén (a vizsgálati alany) tudatában lenne.

Az attitűdök kialakulása

Az emberek azért alakítanak ki attitűdöket, mert ezek hasznosak a társas környezet kiismerésére, megismerésére és a másokkal fenntartott kapcsolatok kifejezésére is nagy hatással vannak. [KATZ, 1976]

Az attitűdök információkból állnak össze:

Az egyén tárggyal kapcsolatos pozitív vagy negatív jellemzőivel kapcsolatos hiedelmei

Az egyén tárggyal kapcsolatos múlt- és jelenbeli cselekedeteire vonatkozó információi

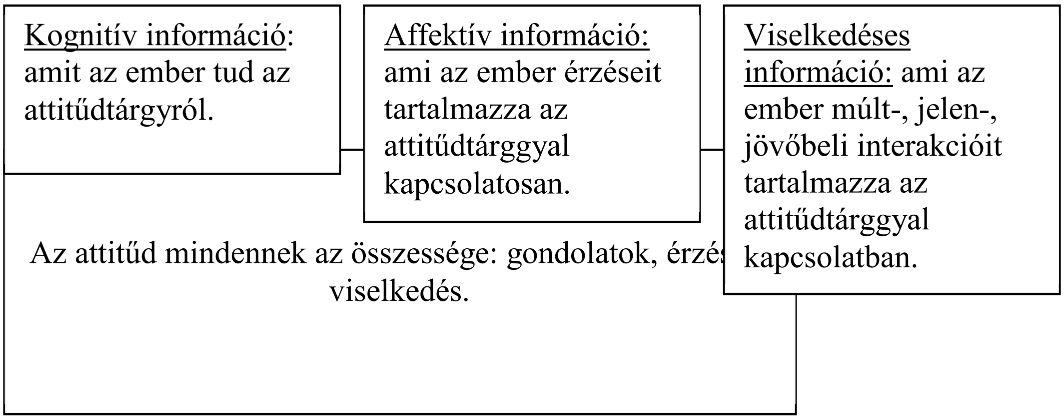
Az egyén tárggyal kapcsolatos érzései, érzelmei, élményei

Az attitűd kialakulásakor a kialakult attitűd szorosan hozzákapcsolódik az egyén tárggyal kapcsolatos (addigi, meglévő) tudásához, ismereteihez.

Az attitűdök tehát fontosak az ember számára, segítenek a környezet kontrollálásában. Ez az attitűdök tárgyértékelő funkciója, melyet ismeretfunkciónak is neveznek. Az attitűdök segítségével fejezik ki az emberek önmagukat, elmondják meggyőződésüket, megmutatják azokat az eszméket, melyeket fontosnak tartanak. Az attitűdök segítségével erősítik meg fontos kapcsolataikat is. Az olyan attitűdök, mint a munkába, az egészségbe, a természet megbecsülésébe vetett hit segít meghatározni ki is az ember. Ez fogja meghatározni az ember társas identitását. A közösségi tevékenységek, a vallás gyakorlása, a természet- és környezetvédelmi mozgalmakban, szervezetekben való tagság a személyi identitás attitűdök kifejezői. [SHAVITT, 1990]

A legtöbb attitűd tanult. Azonban van néhány velünk született pozitív vagy negatív értékelő tendencia is. Például a kellemes érzés előnyben részesítése a fájdalommal szemben. [TESSER, 1993].

Amikor az ember megismer egy attitűdtárgyat, felépíti a tárgy kognitív reprezentációját. Ez a reprezentáció a tárggyal kapcsolatos valamennyi kognitív, affektív és viselkedéses információt tartalmazza.

Az embert befolyásolja attitűdje összessége, vagyis az: tudása, érzései és tapasztalatai, illetve a belőlük táplálkozó viselkedése összhangban van-e attitűdjeivel. [FEATHER, 1969; ROSENBERG, 1956]. Az emberi gondolkodásban a konzisztencia hatékony erő, általában az attitűdtárggyal kapcsolatos pozitív információ pozitív attitűdöt eredményez. (ez fordítva is igaz) Veszélyt jelenthet az attitűdök kialakulására, ha csak egyoldalú információt gyűjtünk. Ezt nehéz befolyásolni, megváltoztatni, tehát az inkonzisztencia feloldása szükséges. Az attitűdöknek, önmaguknak is van szerepe az inkonzisztencia feloldásában, mivel befolyásolják, hogy milyen információkra figyel oda az ember és melyekre nem. Az emlékezetnek is fontos szerepe van itt. A támogató érvek mindig hamarabb jutnak eszünkbe, mint az ellenérvek. Tudni kell azonban, hogy nem minden információ egyenértékű. A kognitív faktornak sokszor jelentős szerepe van a döntésekben. Azonban, ha érzelmileg érintenek a körülmények az affektív faktor a mérvadó. Az attitűdöket az információ hozzáférhetősége is befolyásolja. A hozzáférhető információ felülkerekedik, uralja az attitűd megítélését.

A továbbiakban lássuk az egyes attitűdcsoportok vizsgálati adatait. A kérdőív változóit 5 egységre bontottam: jelölésüket a változó-kódokkal tettem meg.

Általános demográfiai adatok (már részleteztem)

Tudás-ismeret

Érzelem-élmény } az attitűdök megoszlása/különbözősége szerint

Viselkedés-cselekvés

„Alapjaiban kell megváltoztatnunk azt, hogy miként gondolkodunk az oktatás globális fejlődésben betöltött szerepéről, mivel katalitikus hatása van az egyének jólétére és a földgolyó egészére egyaránt. … Napjainkban, jobban, mint valaha, az oktatás felelőssége, hogy lépést tartson a 21. századi kihívásokkal és törekvésekkel, és a megfelelő értékek és képességek fejlődését segítse annak érdekében, hogy fenntartható és átfogó növekedés, valamint békés egymás mellett élés felé tartsunk.” Irina Bokova, UNESCO általános igazgató in: Fenntartható fejlődési célok oktatása – Tanulási célok:8

http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/fenntarthato_fejlodesi_celok_oktatasa_unesco_2017.pdf 2018. 07. 19. 8. old

A közmédia törekvései, ismeretterjesztő tevékenységek a fenntarthatóság érvényesítésére

Az ember környezethez való viszonya nem csupán a társadalmi és családi háttér függvénye. Befolyásolja az ember megélt közösségi élménye, pillanatnyi léte, a környezet minden pozitív és negatív példája illetve ezek együttessége, sőt egyre nagyobb formáló erő a közmédia ereje is. Amikor megvizsgáljuk és elemezzük ezeket e hatásokat, képet kapunk arról, hogyan érdemes egy adott közösségben (akár különböző életkorúak között, bárhol, ahol szocializáció zajlik) tájékoztató-tudatformáló stratégiát kialakítani. A tudat és szemléletformáló tevékenységkörbe nem csupán a gyerek- és fiatalkori nevelés tartozik bele, hanem a felnőttekre (szülők, nevelő, lakosság) ható valamennyi ez irányú tevékenység is. Napjainkban e tevékenység és cselekedetsorok megtervezése, szervezése és lebonyolítása, - minden életkorban, de különösen a legszenzitívebb gyermekkorban - prioritást élvez a társadalom különböző színterein.

A fenntarthatóság érvényesítése, a tudatformálás célja a környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel, a magatartás-, az értékrend-, az attitűdök-, és érzelmi viszonyulások formálása. Ezen törekvések a bioszféra s természetesen benne az emberi társadalmak – megőrzésére, fenntartására, fejlesztésére irányulnak, a természetet, az épített és társadalmi környezetet, az embert tisztelő szokásrendszer érzelmi, értelmi, esztétikai és erkölcsi megalapozásával. [HAVAS, P.-SZÉPLAKI, N.-VARGA, A. 2003]

Az elmúlt évtizedek dinamikusan átalakuló társadalmaiban, így hazánkban is, nyilvánvalóvá vált/válik, hogy a társadalmi-, gazdasági-, és pszichés változások nagymértékben (esetenként visszafordíthatatlanul) hatnak a környezettel való társadalmi és egyéni viszonyra, ezáltal különösen a családi és intézményes – a szociális ellátások körébe is tartozó - nevelés-oktatási kérdéseire. Nyilvánvalóvá vált, hogy a gazdasági fellendülés, (esetenként, mint napjainkban is) a stagnálás, a regresszió és a szociális kohézió a tudás-alapú társadalomban csak az oktatáson és a képzésen, az e területbe fektetett tudat- és szemléletformáláson alapulhat. Változik az embereket körülvevő világ, korábban ismeretlen attitűdök jelentek meg. Az emberek felfigyelnek (még ha nem is tetteikkel, de figyelmükkel követik) a környezetvédelemmel és a természeti erőforrások felhasználásával kapcsolatos kérdésekre. Ez hatással van a családi életre, a közösségi létre, az ott folyó nevelő-oktató=szocializáló munkára, a képzésekre és valamelyest még a termelésre is. E területen megnőtt a társadalmi szervek, szervezetek, a civil szerveződések szerepe, felelőssége. A szinte követhetetlen sebességgel változó gazdasági-társadalmi alrendszereken belül gyorsan változik az a tudás, szakértelem, azok a készségek és képességek, melyeket az élet gazdasági és egyéb területei értékelnek, és megkövetelnek szereplőitől, az emberektől. Ez újabb és újabb tudás-, és szakmai jártasság elsajátítást igényel mindenkitől, megváltozott gondolkodásmódban, hatékony módszerekkel és eszközökkel.

Ekkor valósulhat meg az egyén és családja szintjén, a társadalmi folyamatokban a hosszútávra tervezett, nem csupán szabályokra, intézkedésekre alapozott tudatos szemléletformálás.

A tudatformálás, társadalmi aktivitás módszerei

A környezeti nevelés eredményessége az érintettek gondolkodásmódjától, a téma iránti elkötelezett viselkedésüktől és ismereteik összerendezettségétől és használhatóságától függ. Ez jellemző az emberi élet számos területére, melyben nem kampányszerű, hanem komplex, tervezett tevékenységekről van szó. Ezt az összerendezett viszonyt személetnek nevezzük, melyben az ember attitűdjei jelennek meg, tárulnak fel az adott viselkedés, szokásrendszer összességében. Erre a komplex rendszerre tervezett, átgondolt és stratégiailag felépített tevékenységekkel lehet csak hatni. Ezt nevezhetjük szemléletformálásnak. A szemléletformálás hosszú távon közösségi kapcsolatokkal és preventív jellegű tevékenységajánlatokkal változtatható meg. Hatóterületei:

- a családi nevelés;
- az intézményes nevelés;
- az oktatás-képzés területei; és a
- formális kommunikációs csatornák (média, központi tájékoztatás, rendezvények); valamint a kommunikáció informális csatornái az interperszonális (személyek közötti) kommunikáció, a nem explicit (kifejtett, világosan kimondott) hordozók. Az előre nem látott események, ahol szóba kerülhet a téma, váratlan események stb.

Kiemelt területe továbbá:

- minden olyan nagy rendezvény, közösségeket megmozgató akció, ahol a természet- és környezetvédelem, a fenntarthatóság, a környezeti nevelés, a környezettudatos életmód felszínre kerülhet.

Ezáltal a szemléletformálás nyilvános tevékenységgé alakul, a közvetlenül célzott közösségek számára épp úgy, mint a közvetetten résztvevők körére. A példa, a viselkedési minta attól függetlenül hat/hathat, hogy azt terveztük, szerveztük vagy irányítottuk. A tudatformálás indirekt módszerei között jelentős helyet foglal el a kérdésfeltevés, a probléma vagy konkrét helyzet meghatározása, kérdésként való megfogalmazása. Az átlátható kommunikáció ebben az esetben gondolatokat indít el, mely jelentős tudatformáló erő. E folyamat közösségteremtő és formáló szerepe is rendkívüli. A témával kapcsolatos konfliktushelyzetekben használatos módszer a megfelelő tájékoztatásra alapozott meggyőzés, mely jól szervezetten kialakít egy preventív jellegű és szemléletű érdekeltségi rendszert is. (gondoljunk itt a parlagfű-gyűjtési akciókra, vagy egy közösség lakóhelyének évszakonkénti takarítására) Napjainkra jellemző, hogy a közvélemény még mindig előtérbe helyezi a szankcionáláson, büntetésen alapuló szemléletformálási kezdeményezéseket. Nevelési szempontból ennek hatása megkérdőjelezhető, ugyanis csak kampány és időszakos, nem épül be az attitűdváltozás. (szemét kommandó munkája kapcsán nem csökkent jelentősen a köztéri és tiltott helyre szemetelők köre) A közösségek tudatformálásának, szemléletváltozásának elérésére hatásos módszer a versenyeztetés. Azonban a versenyeztetés módszerének használatakor szem előtt kell

tartani a különböző életkorok jellemzőit, hogy ne kerülhessen sor az ellenségeskedés, vagy a jutalomközpontúság kifejlődésére.

A társadalom környezettudatosságának erősítése, a környezettudatos szemléletformálás érdekében elengedhetetlen a környezeti nevelés és oktatás hatékonyságának megerősítése, valamint a média és az oktatás együttműködése, mivel a média alkalmas a problémák iránti figyelem felkeltésére, míg az ismeretek pontos és hiteles átadása már az oktatás, nevelés lehetőségei közé tartozik. A környezeti nevelésnek és oktatásnak elő kell segítenie minden korosztály környezettudatos szemléletének, magatartásának, életvitelének kialakulását. Az állampolgárok környezeti ismereteiről, készségeiről és hajlandóságáról készült felmérések azt mutatják, hogy értékrendjükben fontos szerepet tölt be a környezet, de az egyéni cselekvésekben még mindig csak ritkán jelenik meg a környezettudatos gondolkodásmód, a fenntarthatóságra való törekvés. Az átalakulásnak több feltétele is van. Az egyik meghatározó szempont, hogy az állampolgárok környezeti ügyekben megfelelő információval rendelkezzenek. Ehhez szükséges az érdeklődés felkeltése, az új információnak a már meglévő ismeretekhez kapcsolhatósága, továbbá a tájékoztatás céljának megfelelő tartalmú, pontos, hiteles üzenet közvetítése. Az információhoz jutás módját illetően megállapítható, hogy az emberek globális és országos környezeti ügyekről alkotott véleményét saját tapasztalataik mellett főként a médiában (mindenekelőtt a televízió által) közölt ismeretek alakítják, míg a helyi hírek tekintetében a fő információforrást a barátok, ismerősök, a család, a helyi televízió és rádió jelenti. Az információk tartalmát illetően megállapítható, hogy a hazai média – a nemzetközi trendnek megfelelően - egyre nagyobb figyelmet szentel a környezetvédelmi témájú híreknek, de a médiafigyelem még mindig nem megfelelő mértékben követi e téren a lakosság valós érdeklődését. A média által közvetített információtartalmat érintő további probléma, hogy túl gyakran közvetít a fenntarthatósággal ellentétes értékeket és ideálokat.

Érdekesség:

„A huszadik század közepén megkondult a vészharang. Néhány tudós figyelmeztette az emberiséget, hogy rossz irányba halad, ha ezen az úton megy tovább, tönkreteszi a bolygót, melyen él és komolyan veszélyezteti a jövőjét." *(Kóródi Mária- Az erőszak kultúrája)* Ha nem változtatunk a kialakult helyzeten, akkor utódainkra sivár tengődés vár. Feladatunk, hogy korlátozzuk gazdasági igényeinket és tegyük fenntarthatóvá az emberi társadalmat. Annyira sokszor emlegetjük a fenntarthatóságot, hogy szinte mondhatni azt is, hogy a csapból is ez folyik. Ajánlom a környezet és emberbarát témákkal foglalkozó honlapokat, műsorokat és filmeket. Azért is, mert tájékoztat, ismeretet bővít, kiegészíti tudásunkat a mindennapi élethez szükséges ismeretekkel, miközben szórakoztat is. Mindezt hasznosíthatjuk napi életünkben akkor, amikor pl. a veszélyes hulladék, lejárt gyógyszerek, használt elemek, műszaki cikkek stb. tárolásáról, elszállításáról és megfelelő helyre kerüléséről gondoskodunk. Ezek azért számítanak veszélyesnek, mert nem tud lebomlani vagy hosszú ideig tart a lebomlási folyamat, illetve olyan kémiai anyagokat tartalmaznak, melyek szennyezik a talajt a lebomlási folyamat alatt. „Minden élőlény alapvető, genetikailag kódolt igénye, hogy saját szükségleteinek kielégítése mellett, nemegyszer annak rovására is megfelelően gondoskodjon utódairól. Természetfilmek százai igazolják, mennyi fáradtságot, törődést tanúsítanak az állatok, hogy a

lehető legélhetőbb jövőt biztosítsák kicsinyeik számára. Ez az emberre még fokozottabban igaz, mert az ember evolúciós fejlődésében saját környezet átalakító tevékenységével nemcsak a természet erőinek, de a maga által létrehozott mesterséges környezetnek is kiszolgáltatottá vált (pl. atomerőművek- földrengés; kolontári vörösiszap katasztrófa). Tudományos kutatások azt bizonyítják: ha planétánkon minden ember az amerikai középosztály szintjén élne, ahhoz egy jelenleginél, hatszor nagyobb Föld sem volna elegendő. A fejlődés jobb iránya: *(László Ervin- Világváltás_102.o)*

2011-ben egy hallgatói feladat kapcsán Bazsó Brigitta hallgató (jelenleg már gyakorló óvodapedagógus) ezt írta: „Mit teszek lakóhelyemen a fenntarthatóságért? A családom: többnyire megtermeli a saját fogyasztású élelmiszereinket. Tartunk malacokat és baromfikat. A takarmánynövényeket földjeinken termesztjük. Otthon és az óvodában, igyekszem jó példát mutatni családtagjaimnak és a gyerekeknek, bízván abban, hogy ők is így cselekszenek ezután:

- Nem pazaroljuk a papírt (zsebkendőt, szalvétát, rajzlapot elvágjuk, mert a gyerekek hajlamosak arra, hogy egyet törölköznek, belefújnak vagy ráfirkálnak, majd a szemeteskukában landol).
- Inkább többször szedj kevesebbet az ételből, minthogy maradék maradjon. A moslékot megeszik a malacok.
- A szakadt zoknit, kesztyűt, plüssállatot, varrjuk meg!
- A játékok közül is csak olyat dobjunk ki, ami veszélyes, mert éles, szúrós, bökős, vagy végképp használhatatlanná vált és nem lehet megjavítani. Csak akkor újítsuk a tárgyi eszközöket, ha azok már teljesen leamortizálódtak.
- Nem pazaroljuk az energiaforrásokat: víz, áram.
- Szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás: veszélyes hulladékok; műanyag flakonok; rongyszatyrok; használtruha- gyűjtő konténerek.
- Egészséges életmódra nevelés; sok gyalogolás←→autózás
- Esővizet összegyűjtjük, és azzal öntözzük az udvart.

Czapáry Nagy Júlia így fogalmazott (2011)
Értelmezésemben: minden ember a saját területén, tehát a munkahelyén és a magánéletében egyaránt sokat tud tenni a fenntartható fejlődés érdekében, ha kellő tudatossággal bír. És bár ez csak kis lépésekként értelmezhető, de sok kicsi sokra megy, így ha mindenki megteszi, amit megtehet, akkor ez összegződve mégis meghozhatja a kívánt eredményt.
Munkahelyemen, a Győr Nádorvárosi Oktatási Főigazgatóság főgondnokaként az alábbi feladatokat látom, melyek a fenntartható fejlődés gondolatát támogatják:

- Szelektív hulladékgyűjtés megvalósítása céljából szelektív hulladékgyűjtő konténerek rendelése és kihelyezése a felügyeletem alatt álló iskolák udvarára, majd a használat propagálása
- Az iskolák osztálytermeiben két-két szemeteskosár kihelyezése. Az egyik a papírhulladék, a másik az ételmaradékok gyűjtésére szolgál. A takarítás során a továbbiakban a szelektív konténerekbe ürítés megszervezése.
- A felesleges hőenergia használat elkerülése céljából az őszi és téli szünidőben az osztálytermek fűtését a szükséges mértékben korlátozni szükséges.

Magánéletem területén az alábbiakat teszem a fenntartható fejlődés szolgálatában:

- A legfontosabbnak a 8 éves kislányomnak a fenntartható fejlődés gondolatára való folyamatos nevelését tartom példaadással. Többek között azzal is, hogy az iskolájába (ami egyben az én munkahelyem is) kerékpárral (és nem autóval) közlekedünk.
- A főzésből visszamaradt fáradt olajat gyűjtöm és rendszeresen leadom a közeli benzinkútnál.
- A háztartásunkban keletkezett hulladék szelektív gyűjtését megvalósítottuk és a közeli CBA bolt előtt elhelyezett szelektív hulladékgyűjtő konténerekbe ürítjük.
- A mosogatásnál környezetkímélő, egészséget nem károsító mosószereket használok.
- A háztartásban szokásos tisztítások során természetes alapanyagokat (ecetet) használok.
- Mosdás, fürdés során természetes alapanyagú szappant használok.
- Családunk táplálkozásának összetételére ügyelve, figyelek a megfelelő folyadékbevitelre, a helyi piacon vásárolt zöldség- és gyümölcsfélékre alapozok, természetes alapanyagú egészségjavító teázást folytatunk rendszeresen, vizet a Győr melletti Ravazd határában található kiváló minőségű Béla király-forrásról hordunk haza 2 hetente, bevásárlásoknál szatyrot sohasem vásárolunk, amibe rakodunk visszük magunkkal."

Czére Edina gondolatai is tanítanak 2018-ban is: „Négy éve élek külön háztartásban, egy éve már a férjemmel, aki szintén a fenntarthatóságot tartja szem előtt a mindennapokban, sokat tanulhattam tőle. A következőket sikerült változtatnom négy év alatt:
Miután már az őseink is tudták, hogy a pazarlásnak rossz vége lesz csak annyit vadásztak amennyire szükségük volt, így én is az alapoknál kezdtem és megváltoztattam vásárlási szokásaimat. Nem veszünk meg mindent, csak azért mert tálcán kínálják. Csak annyit veszünk, amennyi valóban elfogy, így élelmiszert már egyáltalán nem dobunk ki, ezzel csökkentve a szemét termelésünket és természetesen szem előtt tartjuk azt, hogy sokan éheznek.(bár ez csak nekünk számít, a nagy vállalatok ennek ellenére kidobják az élelmiszereket) A ruháimat megtanultam jobban megbecsülni, ami kényes azt kézzel mosom, így ezeknek is megnő az élettartama, nem kell kidobni és újat sem kell venni. A műanyag flakonokat újrahasznosítjuk, ahogyan a dunsztos üvegeket is tárolásra használjuk. Igyekszünk, kevesebbet autózni, mivel kisvárosban élünk minden 15 percen belül elérhető kerékpárral, így kíméljük a környezetet, mozgunk, és még spórolunk is. A háztartásban ügyelünk arra, hogy ne fogyasszunk feleslegesen áramot, energiatakarékos izzót használunk, a vizet nem folyatjuk feleslegesen, a szemetet megpróbáljuk csökkenteni, egyelőre úgy, hogy ügyelünk arra, hogy olyan terméket vásárolunk, ami nincs egyesével többször becsomagolva, esetleg újrahasznosítható, szem előtt tartjuk a lehetőségeket.
Ami a jövőt illeti, ott is tettünk előrelépéseket a fenntarthatóság területén. Miután összeházasodtunk a férjemmel vettünk egy közös telket egy aprócska faluban az erdő szélén, amin már most rengeteg gyümölcsfa található. Jövőbeli célunk itt lakni és élhetőbb környezetet teremteni magunknak és leendő családunknak, saját veteményes kertet és baromfit tartani. Amit csak lehet, lekvárt, szörpöt, kenyeret saját magunknak készíteni, ezzel is növelve az életminőségünket, hiszen rendkívül fontos odafigyelnünk arra, mi az, amit megeszünk. Erre már most is nagy gondot fordítunk, piacon helyi termelőktől vásároljuk meg az alapvető élelmiszereinket. A házunkat úgy terveztettük meg, hogy a mosogató és fürdővizet egy visszaforgató rendszeren keresztül visszaforgatjuk WC öblítésre. Az esővizet szeretnénk

felhasználni öntözésre, a fúrt kútból merítünk vizet autómosásra és egyéb kerti tevékenységekre, hogy ne az ivóvizet pazaroljuk erre. Tervezzük napkollektorok felszerelését is, hogy amit lehet, ezzel működtessünk.
Úgy gondolom, hogy a fent felsoroltak után már senkinek nem lehet kérdése, hogy vajon mit tehet saját területén a fenntarthatóság érdekében. Nem nagy dolgokra kell gondolni, már az is számít, ha tudatosan odafigyelünk vásárlási szokásainkra. A nagy változás nem egy nap alatt megy végbe, ennek idő kell, idő kell az átállásra is, hogy az ember megtanulja és észrevegye, hogy hol változtathat. Magatartásunkkal példát mutatunk a környezetünknek, ahogyan napról napra egyre többet tanulhatunk mi is azoktól, akik tudatosan élnek körülöttünk.”
Kell ennél jobb példa arra, hogy az ismeret és a gyakorlat hogyan találkozik? Hogyan lesz kompetencia-cselekedet a fenntarthatóság?
Egy egyén élete példaként szolgálhat más egyéneknek, egy családé modell lehet más családoknak; egy közösség mérték lehet más közösségeknek, egy tartomány etalon lehet, más tartományok számára; egy ország pedig eszményként szolgálhat valamennyi ország számára. Ezért fontos a téma megközelítése és kifejtése oly módon, hogy az érzelmekre hasson, tudást nyújtson és cselekedetre biztasson!

Honlap-, és filmajánló a teljesség igénye nélkül	
"Földlakók!" Fenntarthatósági Turné - Szelektív hulladékgyűjtés 2.11 perc	https://www.youtube.com/watch?v=8lOCfQUG460
A fa és tüzelése	https://www.youtube.com/watch?v=zsN3ipSIs3s
A fenntarthatóság, mint szemlélet, Egyenlítő ozon/network 50 perc	http://www.ozonenetwork.hu/ozonenetwork/o3/20111213-egyenlito-17-adas-fenntarthatosag.html
Az energia és az élő ételek	https://www.youtube.com/watch?v=glH8CYsVBvo
Ehető őszi gombák	https://www.youtube.com/watch?v=SBqKXdNh1Yc
Fenntarthatóság – angol – magyar felirattal – rövidfilm az összegzésről 2 perc	https://www.youtube.com/watch?v=4tNHJyYBhcE
Fenntarthatóság és globális szolidaritás – az Európai Fejlesztés Éve az idei Szigeten 4.37 perc	https://www.youtube.com/watch?v=y0Sbt0WN2yw
Friss és máris a szemétbe 54.44	https://www.youtube.com/watch?v=8f8wxKWWxFA
Hajrá magyar termék	https://www.youtube.com/watch?v=zPXqas4Paeo
Hulladékból termék	https://www.youtube.com/watch?v=OhIveuPi_YQ
Méhek	https://www.youtube.com/watch?v=Bg46-pi8H_I
Méltányos Kereskedelem	http://www.vedegylet.hu/index.php?page=news&news_id=1421
Mire jó a PET palack 3 perc	https://www.youtube.com/watch?v=VoPK_IAo-IE
Napkollektor, napelem	https://www.youtube.com/watch?v=Lq3J8iWLHuQ
Ökogazdálkodás	https://www.youtube.com/watch?v=I-vmY749mlY
Papír újrahasznosítás 4 perc	https://www.youtube.com/watch?v=zYBVrkQhA-M

Takarítsunk tisztítószerek nélkül	https://www.youtube.com/watch?v=Rrb4efvPpPE
Tóth Gábor élelmiszer ipari mérnök:a virsliről, a lugosításról	https://www.youtube.com/watch?v=U2was0MVt1w
Újrahasznosítás – minden féle	https://www.google.hu/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%C3%BAjrahasznos%C3%ADt%C3%A1s&tbm=vid
Víz	https://www.youtube.com/watch?v=aBuGpJsXJuQ&list=PL079D26D55E260E94
Víz-választón: Magyarország felszíni és felszín alatti vizei (45 perc)	http://mindentudas.videotorium.hu/hu/recordings/details/6750,Viz-valaszton_Magyarorszag_felszini_es_felszin_alatti_vizei

Honlapok, a teljesség igénye nélkül	
www.hulladek-suli.hu	A honlap a gyerekeknek játékosan, a pedagógusoknak, felnőtteknek módszertani tanácsokkal mutatja be a szelektív hulladékgyűjtés és a hulladékhasznosítás módjait. Az iskola fontos színtere a gyermeknek: az iskolában elsajátított és magáévá tett gondolatok kihatnak az otthoni viselkedésre. A magatartás a környezetre is jótékonyan hat, a gyermek keresi a szelektív gyűjtés lehetőségét élőhelyén is. Az iskolai szelektív hulladékgyűjtésnél fontos a fokozatosság elve. Nem egyszerre sokfélét kell különválogatva gyűjteni, elég egyszerre 1-2 félét, majd amikor a gyerekek hozzászoknak, lehet bővíteni a szemét különválogatását. Az újrahasznosítást különböző tárgyak elkészítésével tanulják meg a gyerekek. Ilyen a papírmerés, a mágnespróba, üvegfestés, stb. Összegzés: • Az iskolában oktatott és rendszeresített szemétgyűjtés segíti a környezettudatos életmód kialakítását a gyermekekben, így a szemetelés megszüntetése is lassan megvalósulhat. • Ösztönzőleg hat a gyermekre a pedagógusok, szülők magatartása • Minden iskolában oktatni kellene a szelektív hulladékgyűjtés módszertanát
www.kvvm.hu/ szelektiv/	A szlogen: Dobja be mindenki a magáét A szelektív hulladékgyűjtés védi a környezetünket, másrészt csökkenti az előállítási költségeket. Fontos ennek a gondolatnak magunkévá tétele, mert ezzel környezetünket védjük, tehát az élőhelyünk és életünk minőségét is javítjuk. A válogatott szemétgyűjtés meggyorsítja az újrahasznosítást.

	A honlapon található játék a szelektív hulladékgyűjtést népszerűsíti. JÁTÉKSZABÁLY Az egyre gyorsuló futószalagon hatféle hulladék érkezik: színes és fehér üveg, műanyagpalack, fémdoboz, papír és elektronikus hulladék. Ezeket kell a megfelelő színű felbukkanó kukába dobni, mielőtt beleesnének a nagy közös szemetesbe. Gyűjtősziget (közel 4000 országosan) A gyűjtőszigetek rendszerint áruházak, bevásárlóközpontok mellett állnak, tereken, útkereszteződésekben találhatók - lényeg, hogy könnyen megközelíthetők legyenek. A helyes használatát a bedobónyílás mellé felrajzolt kis piktogramok illetve a konténerek jellegzetes színe segíti a lakosságot. A piktogramok különbözőek lehetnek, de a konténerek színe mindenhol egyértelmű jelzést ad a benne gyűjtött anyagfajtára, melyek a következők: A gyerekek játékosan tudják elsajátítani a szelektív hulladékgyűjtés lényegét, így könnyebben rögzül bennük a környezettudatos életfelfogás és a külvilág (környezet) értéke. <u>Összegzés:</u> • A hulladékhasznosítás nélkül minden termék gyártása többe kerül • A megtakarítás mellett a környezetünket is óvjuk • A figyelem felhívása nagyon fontos, nem csak a gyerekeknek, de a most termelő időszakban lévő korosztálynak is (mi még nem tanultunk erről)
www.sulinet.hu/	A honlapon sokféle, környezetvédelemmel kapcsolatos programmal ismerkedhet meg a fiatalabb korosztály. Ilyenek az alábbiak is: 1./ Négy Évszak - Vadászati és Természetvédő Program Ajánlott korosztály 11 évestől A program kiválóan alkalmas lehet arra, hogy segítségével az erdei iskolába látogató diákok megismerkedjenek az erdők állataival, a vadászat és a természetvédelem alapvető szabályaival, hazánk gyógynövényeivel és a legfontosabb természetvédelmi területekkel. A gyerekek megismerik a madarat, mint élőlényt, amely a környezetünk része, a magyar kutyafajták megismerésén keresztül hasznos ismereteket tanulnak meg nevelésükhöz, idomításukhoz. Megismerik, hogy mi az a vadgazdálkodás, mi a feladata és jelentősége. 2./ XIX. Hopp Ferenc madárgyűrűző, vonuláskutató és természetvédelmi tábor Azok a tardosi gyerekek, aki részt vettek a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület és a DINPI közös szervezésű békamentési akciójában, ingyen táborozhatnak a Ferencmajori- halastavak területén. <u>Összegzés:</u>

	• Fontos a gyakorlati vadvédelem és az ezt szolgáló létesítmények megléte. • Fel kell hívni az ifjúság figyelmét k természeti kincseink védelmére. • Meg kell ismerniük, mit lehet tenni az ökológiai egyensúly megóvásáért.
www.csalan.hu	Csalán Környezet- és Természetvédő Egyesületet veszprémi környezetmérnökök hozták létre az egészséges táplálkozás és környezettudatos életmód népszerűsítésére. Az egyesület Príma Klíma elnevezésű programjának célja az éghajlatbarát megoldások mindennapi életbe való beépítése a gyerekeken keresztül. Az egyesület szakmai tanácsadásokat, iskolai előadásokat tart a megye általános iskoláiban. Vetélkedőjük az Ablak a Földre, melyben Veszprém megyei általános iskolák 5-6. osztályos diákjai vehetnek rész 3 fős csapatokban. A gyerekek játékosan ismerhetik fel az éghajlatváltozás összefüggéseit és megtanulhatják, hogy az ember felelősséggel tartozik környezete iránt. Az egyesület Fa-Örökbefogadási Programot indított, amelyben jelképes összegért bárki „fatulajdonossá” válhat. Ez a kezdeményezés is az élhető környezet kialakítását szorgalmazza. A 11-12 éves gyerekek számukra érdekes, figyelemfelkeltő módon (vetélkedő) ismerkednek meg környezetükkel és elsajátíthatják azt a szemléletet, amelyet az egyesület létrehozói képviselnek. <u>Összegzés:</u> • Fontos, hogy a gyerekek kellő információval rendelkezzenek a klímaváltozásról • A vetélkedő játékos elsajátítása ezeknek az információknak • A környezet és az ember kölcsönhatásban van egymással: a jó szándék és tett élhető és szebb világot teremt
www.greenfo.hu	Már maga a név is utal a tartalomra: egy információs jellegű környezetvédelmi oldalról van szó. A nyitó oldalon aktuális híreket olvashat a látogató, de a menülistán megtalálhatjuk a programajánlót, a galériában csodálatos fotókat nézegethetünk, véleményt írhatunk, vagy akár saját – pozitív vagy negatív példát bemutató fotókat is feltölthetünk. Olvashatunk a zöld-szervezetekről, környezetvédő újságírók beszámolóiból szemezgethetünk. Pozitív példa Negatív példa A „Természetvédelem” címszó alatt rendkívül hasznos információkat találunk természetvédelmi területekről, védett állatfajokról, aktuális érdekességekkel, hírekkel tarkítva, fényképekkel illusztrálva.

	Az oldal általában véve könnyen kezelhető, sok információt tartalmaz. Nehezményezem, hogy – bár elvileg gyermekeknek, fiataloknak szól – nem találtam játékot, és általában véve a hangvétele elég komolynak mondható. A képeket, természetfotókat nagyon fontosnak tartom abból a szempontból, hogy a fiatalok számára érdekes, figyelemfelkeltő hatással bírnak. Különösen jó ötletnek tartom a pozitív-negatív példák összehasonlítását. Felhívja a figyelmet a kívánatos és az általában tapasztalt környezet különbségére. Összegzés: Az derült ki ebből a kirándulásból a greenfo.hu-n, hogy nagyon el kell találni a hangnemet, a weboldal design-ját és kezelhetőségét ahhoz, hogy egy gyermek vagy fiatal érdeklődését a környezetvédelem iránt felkeltsük illetve ébren tartsuk. Ezt az oldalt leginkább a középiskolás korosztálynak ajánlanám, akik már eleve érdeklődnek a téma iránt, és főként információt, érdekességeket, aktualitásokat keresnek.
https://kornyezetbarat.lap.hu/	A „környezetbarát lap.hu"-n barangolva is érdekes dolgokat találhatunk. Itt is nagyon jól tagolva, témakörönként, kérdések segítségével könnyítik meg a keresést. Rengeteg ismeretterjesztő és információs linket találunk. Praktikus tanácsokból sincs hiány, és szebbnél szebb képekre, fotókra bukkanhatunk. Tájékozódhatunk az aktuális felfedezésekről, feltalálásokról, technikai újításokról, segítségül hívhatjuk az „ökotérképet". A fórumokban elmondhatjuk véleményünket, olvashatjuk mások hozzászólásait. Rengeteg statisztikához, aktuális adatokhoz juthatunk hozzá. Kiválóan alkalmas ez a lap például egy környezetvédelmi kutatómunka, vagy feladat megtámogatására. Úgy gondolom, mivel könnyen kezelhető, praktikus felépítésű és hihetetlen mennyiségű linket kínál fel a böngésző számára, a benne rejlő lehetőségek végtelenek. Ezt a lapot olyan gyermekeknek, diákoknak ajánlanám, akik valamilyen szinten már hallottak a környezetvédelemről, annak területeiről, és kedvük támadt kicsit jobban belemélyedni a témába. Itt biztosan minden hasznos információt megtalálnak. Összegzés: - hogy bármilyen témában ezer és ezer nézőpont létezik a környezetvédelem területein belül, bár nem mindig vesszük észre a hétköznapokban – rengetegen, sokféleképpen foglalkoznak a témával,

	- több embernek kellen látogatni legalább ezt a weboldalt ahhoz, hogy végre észrevegyük környezetromboló életmódunk valós következményeit és veszélyeit.
Naturfreundejugend Deutschlands	A kezdeményezés lényege, hogy német fiatalok egy csoportot hoztak létre, melynek célkitűzése a természetbarát életmód, a természettel való harmonikus együttélés, és az embertársaink iránti szolidaritás. Mindezt kerékpártúrákkal, gyalogtúrákkal, kempingezéssel igyekszenek elérni úgy, hogy azokat mindenki számára elérhetővé tegyék, a lehető legcsekélyebb anyagi vonzattal. Az általuk képviselt értékrend középpontjában a természeti környezet minél alaposabb megismerése, az idegen kultúrák tanulmányozása és megértése áll. Honlapjukon szintén találunk kvízjátékot, természetfotókat, kedvcsináló fényképeket a kirándulásaikról. Ismeretterjesztő célzatú írásokat is tartalmaz. A hangvétele fiatalos, ugyanakkor udvarias és mélyen emberi. Ezt a lapot akár még idősebbeknek is merném ajánlani, de a kicsi gyermekektől a kamaszokon keresztül a szülőknek is nagyon hasznos, pozitív. Összegzés: - Hazánkban is minél több ilyen kezdeményezésre lenne szükség. - A környezetvédelem – a médiákban agresszív, dühös mozgalomként bemutatott – általános képe ellenében a hasonló kezdeményezések emberi, természetes, fesztelen, higgadt arcát is jó volna megismerni.

http://www.stkh.hu/

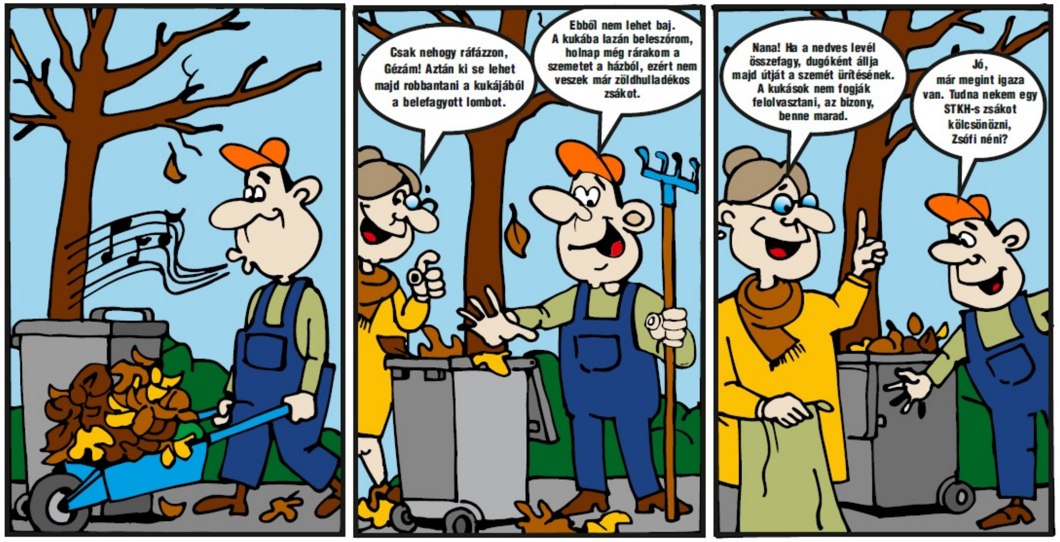
Az STKH Sopron és Térsége Környezetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Kft., jogelőd cégei révén, több évtizede nyújt szolgáltatásokat Sopron város és a környező településeken. A cégü 2013. január 1-től már 39 környékbeli településen látja el a hulladékszállítási közszolgáltatást, a tulajdonos – 39 önkormányzat belépésével megalakult – Sopron Térségi Hulladékgazdálkodási Önkormányzati Társulás megbízásából. A vállalat fő tevékenysége a kommunális hulladékgyűjtés, de folyamatosan figyelemmel kísérve a jelentkező igényeket, tevékenysége a hulladékgyűjtés majd minden területére kiterjednek. Kommunikációs tevékenységük példát, ezt mutatja az ötletes és mindent tudó Zsófi néni tájékoztató, ugyanakkor humoros képsorozatuk is.

Feladatok: Tervezz üzenetet saját korosztályodnak egy általad ismert hiánypótló területre

Fogalmak, melyeket fel kell használni: vigyázz, nézz, felelős vagy, idő, életkor
Fogalmak, melyeket fel kell használni: szemlélet, siess, állat, Föld, mindenki

Rajzolj egy könnyen érthető logót, az üzenetekhez!	

A BEFAGYOTT HULLADÉK

CSAK KITESZEM ÉS ELVISZIK

A KÖZTERÜLET A SZEMÉT HELYE?

A KUKÁSOK AZ ÜNNEPNAPON SEM PIHENNEK

Kuka-üzenetek, mellyel felhívod a figyelmet arra, hogy ne szemeteljenek!

<table>
<tr><td>Példa:
Szívesen lennék szemét-milliomos!</td><td>*Szemét vagy nem szemét?! Ez itt a kérdés!*</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
</table>

Fenntarthatósági aktualitások a világban és hazánkban

Fenntartható élet az az élet, mely úgy tudja biztosítani a jólétet, a fejlődést, hogy azzal nem veszélyezteti a következő nemzedékek életesélyeit. Jelen életünk a humán-, gazdasági-, természeti-, épített-, illetve pénztőkére épül. Napjainkban megfigyelhetjük, hogy ez a quintett nem muzsikál harmóniában. A fenntarthatóságban érvényesülni kell a versenyképességnek, a hatékonyságnak, az innovációnak és a szociális érzékenységnek úgy, hogy az társadalom valamennyi tagja számára érzékelhető, élhető/érezhető legyen. Hol tartunk? Az útkeresés, a fogalmak értelmezése szakaszában. Tisztáznunk kell, hogy a fenntarthatóság és a gazdaságosság, gazdasági növekedés nem ellentétes fogalmak. Az emberek érdeklődnek a fenntarthatóság iránt, bővül a tudásuk, alakul a szemléletük.

2015 ősze emlékezetes a világ számára, így hatással van hazánk fenntarthatósággal kapcsolatos dokumentumaira, cselekvési terveire is. A világ vezető politikusai a párizsi klímacsúcson megállapodtak arról, hogyan kezeljék hatásosan a klímaváltozásból adódó negatív hatásokat, hogyan készüljenek az országok a változásokra, mit tegyenek, hogy a folyamatot késleltessék, hogyan formálják polgáraik személyiségét a fenntarthatóság elveinek megismertetése révén. Amennyiben a megállapodást minden fél tartja, koncentrál a megelőzésre, a helyzetek megfelelő kezelésére esélyünk lehet arra, hogy 2050-ig a globális felmelegedést 2 Celsius-fok alatt lehessen tartani.

Hazánk számára ez kulcsfontosságú. Elhelyezkedésünk révén fokozottan ki vagyunk téve a felmelegedésből származó negatív hatásoknak, még akkor is, ha szén-dioxid kibocsátásunk területünknél fogva nem járul hozzá jelentős mértékben a felmelegedéshez. Azonban azt mindenképpen tudnunk kell, hogy a kibocsátott szén-dioxid 50-200 évig marad a levegőben, így amit ma a politika, a gazdaság, a ciliv világ tesz, - amit mi teszünk szemléletformáló pedagógiai tevékenységünkkel – annak kedvező hatásai csak évtizedek múlva mutatkoznak.

Számos ország jelentős közvélemény-kutatást végzett, melynek eredménye azt mutatta az emberek tisztában vannak azzal, hogy a most élő emberiség legnagyobb kihívása jövője szempontjából az, hogy a klímaváltozás kérdéskörét hogyan tudja kezelni. [2015Agenda 2030: Fenntartható Fejlődési Célok URL: https://sustainabledevelopment.un.org/post 2015/transformingourworld] Nemzetközi Statisztikai Figyelő 2015/4.

Hazánknak a téma szempontjából több területen is fejlődő, fenntartható útra kell térnie. Például a fenntartható fogyasztók aránya csak 10% körüli, és még a jelentős szegénység, mélyszegénység, gyermekélelmezési probléma fennállása esetén is évente 1,8 millió tonna élelmiszerhulladék keletkezik. Az energia területén sem állunk jobban: fejleszteni kell a megbízható – megfizethető - fenntartható energia elérhetőségét, kiépítését, melyhez pályázatokkal már ugyan rendelkezünk, azonban ezek száma, minden felhasználó számára lévő elérhetősége, egyszerűsítése még várat magára. Magyarországon az üvegházhatású gázok kibocsátásának 84 %-a ipari/gazdasági tevékenységből származik és a felhasznált energia 80/-a még mindig foszilis alapú. A karbonsemleges gazdaságra való váltáshoz megújulás,

innovációs és befektetői kedv szükséges, mely majd új gazdasági lehetőségeket is rejt magában. Ehhez járul majd hozzá az „Action2020 Magyarország” program minden sikeres mozzanata.

A fenntartható életre való áttérést, az ésszerűbb, takarékosabb mindennapokat nem tudjuk elkerülni, jövőnk érdekében fontos változtatnunk. Abban is biztosak lehetünk már, így a téma első felvetése után közel 50 évvel, hogy az eddigi utak már nem járhatók. Új stratégiákra, megvalósítható cselekvési tervekre van szükség, melynek kulcsfogalma a szemléletváltás, a felelősség és a cselekvő együttesség kell legyen. A fenntarthatóság nem csupán környezetvédelem, hanem egy paradigmaváltás a fejlődés útjában, módjában, eszközeiben. Célja a gazdaság, a környezet, a társadalom problémáinak integrált kezelése, és az ezt szolgáló intézményi/képzési környezet kiépítése. Napjainkban sokszor fenntarthatatlan fejlődési pályán mozgunk, retardálódunk: mélyülnek az egyenlőtlenségek a társadalmon belül és a társadalmak között, növekszik az emberek sérülékenysége – ezáltal tűrőképessége, így munkaképessége is. Szaporodnak a konfliktusok kis és nagy közösségeken belül, országok és nemzetek között. Új értékrendet kell kialakítanunk, együttműködési formákkal, szabályokkal, intézményrendszerekkel. Együtt kell megállítanunk ezt a degradációs folyamatot.

6. ábra ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok 2015

http://www.unis.unvienna.org/unis/hu/topics/sustainable_development_goals.html

Fenntarthat fejlődési célok oktatása

http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/fenntarthato_fejlodesi_celok_oktatasa_unesco_2017.pdf

Nemzeti Fenntartható Fejlődéi Keretsratégia

http://www.nfft.hu/documents/1238941/1240162/Nemzeti+Fenntarthat%C3%B3+Fejl%C5%91d%C3%A9si+Keretstrat%C3%A9gia

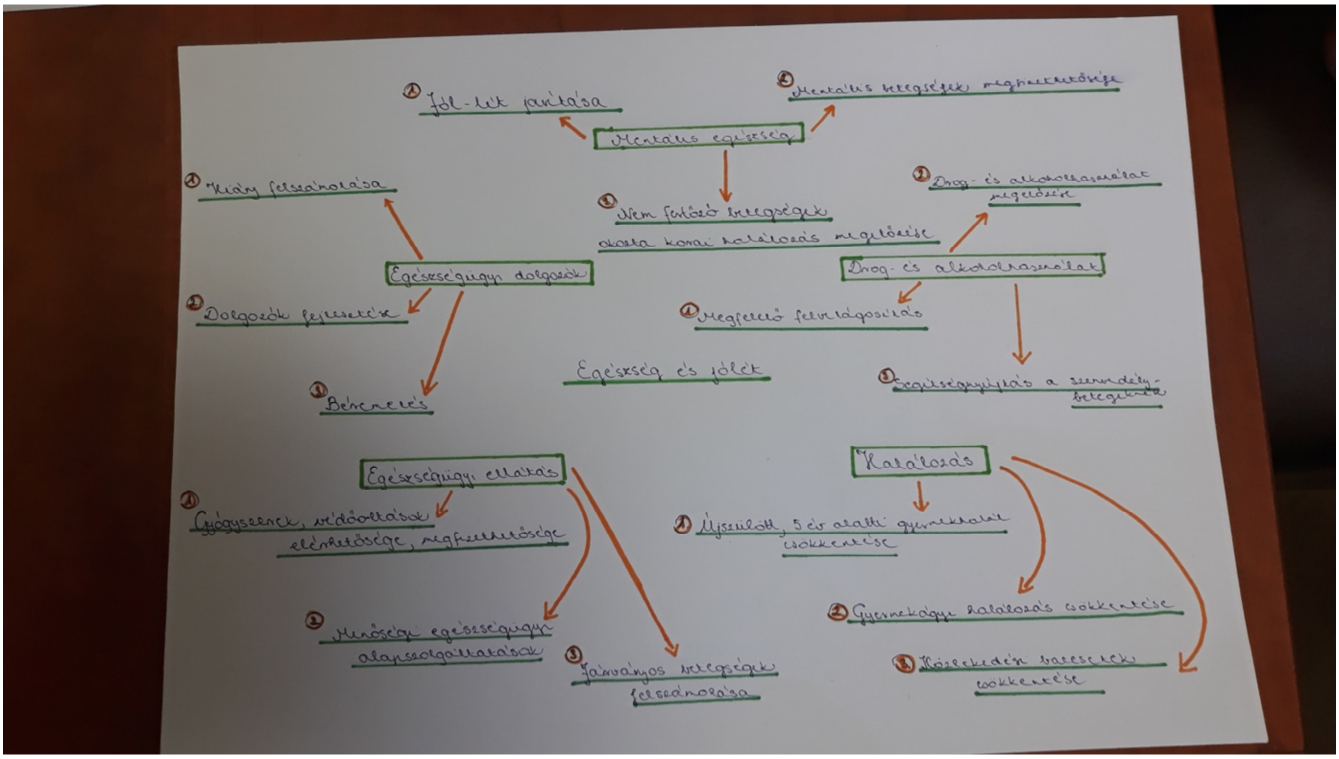
Szemléletváltásra, meggyőzésre, a felelősség megéreztetésére kell koncentrálni a nevelés és oktatás valamennyi területén úgy, hogy mindenhol érvényesüljön a fenntarthatóság eszmeisége és gyakorlata is. Az attitűdökkel foglalkozó szociálpszichológiai terület az a tudományterület, ami a meggyőzés folyamatát és módjait írja le. Azt a folyamatot, amely által az természet megbecsülésére és értékelésére szolgáló attitűdök a kommunikáció során kialakulnak, megerősödnek vagy megváltoznak, nem csupán a gyermekekben, hanem minden emberben. Ez a meggyőző kommunikáció lehet közvetlen vagy rejtett, ijesztő vagy vidám-mókás-vicces, lehet racionális vagy érzelmi alapú. Attól függően lesz azonban majd eredményes, hogy az egyénhez mennyire illő, hogyan és milyen eszközökkel szolgálja az ő céljait, vagy éppen mások érdekeit. A meggyőző kommunikáció célja olyan információ közlése a természetről, annak növény és állatvilágáról, mely tartós attitűdváltozást idéz elő. Az e fajta kommunikáció nem megy mindenkinek, ehhez kell a téma kutatói, elméleti körüljárása és elemzése. Ugyanis azt, hogy mitől hatásos az egyik meggyőző üzenet és mitől eredménytelen a másik véleményünk megváltoztatásában, ahhoz meg kell vizsgálnunk, hogyan dolgozzák fel az emberek a hallott, tapasztalt kommunikációt. (örülünk-e neki; kiszolgáltatottak leszünk-e általa; félelmekkel teli érzéssel gondoljuk át, vagy éppen örülünk; mély élményt jelentett számunkra, amit láttunk vagy hallottunk) Azonban leszögezhetjük az, hogy hatásos-e a meggyőzés, csak az egyes embereken múlik.

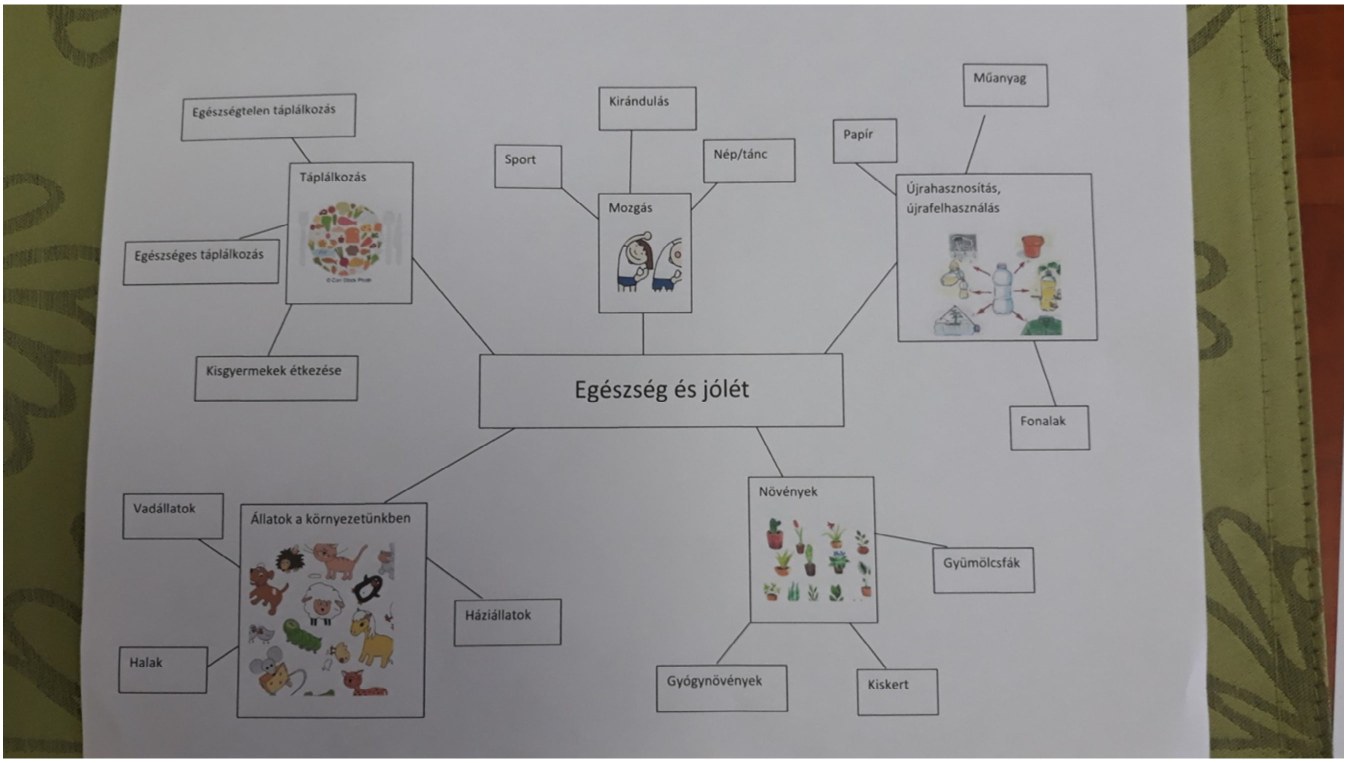
Feladatok, gondolattérképek EU 2015 Fenntartható Fejlődési Célok

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek, amik szükségesek az FFC jobb megértéséhez, valamint ahhoz, hogy ezt a célt elérjük. A továbbiakban a fejlécben csak a vastagított részek szerepelnek.	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban** segítik a tanulót annak érdekében, hogy az FFC-k ügye előremozduljon, ezen kívül segítik a tanulókat az önfejlesztésben is, az önreflexió, értékek, attitűdök és motiváció terén.	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le.** Ezen felül minden FFC-hoz javaslunk kiindulási témaköröket és pedagógiai megközelítéseket.
A szegénység felszámolása – A szegénység minden formájának teljes felszámolása		
Relatív, extrém szegénység fogalmának megismerése – az eddigi tanulmányokkal való összefüggések megkeresése kritikai gondolkodással, komplex módon: társadalmi-kulturális-normatív körülmények összevetése a mai magyar társadalomban. Szegénységet előidéző tényezők ismerete. Extrém szegénység – extrém gazdagság nemzeti és globális/világ eloszlási helyzetelemzés, hatása az alapvető emberi jogokra és szükségletekre. Szegénységet csökkentő stratégiák és programok megismerése.	Érzékeny a szegénység témájára, a szolidaritását kifejezése, és közösséggel való megosztása. Az élményeit képes feldolgozni, nem épít/alakít ki újabb előítéleteket. Meg tudja találni a helyzetváltoztatásban saját helyét és szerepét. Együttműködés annak érdekében, hogy az egyének és közösségek befolyásolni tudják a hatalom és az erőforrások elosztását, ebben párbeszéd kialakítására képesek.	Képes a szegénység csökkentésére irányuló akciókban aktívan részt venni, nyilvánosan artikulálni olyan intézkedéseket, melyek társadalmilag, gazdaságilag a szegénység csökkentését. Képes tevékenyen saját életmódjába építeni olyan elemeket, melyek szegénységcsökkentőek, gyakorolja a társadalmi igazságosság és az anti-korrupció szempontjait. A probléma rendszerszintű megoldásában is részt vállal.
Feladat		
Szakirodalom gyűjtése és feldolgozása, összefoglaló prezentálása a csoport előtt. minimum 10 témához tartozó fogalom mentén, minimum 3 szakirodalom alapján.	Keressen olyan művészeti és irodalmi alkotásokat, melyek a szegénységről szólnak, hogyan hat az a másik személyre, találnak-e életükben párhuzamot a témával. Keressen olyan zeneszámokat, szövegeket, melyben fiatalok rapban beszélnek gondjaikról.	Lakóhelye egy bizonyos szegénységben élő területén szervezzen olyan programot – dokumentálja is azt -, mely segítség lehet az adott időszakban az ott élő emberek számára.

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek …	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban**…	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Az éhezés megszüntetése – Az éhezés felszámolása, az élelmiszer-biztonság szavatolása, az emberek jobb minőségű táplálása és a fenntartható mezőgazdasági termelés népszerűsítése		
Megismerni az éhezés, az alultápláltság emberi szervezetre való pszichikai és fizikai hatásait, veszélyeztetett csoportokat. Mindezt értelmezni helyi, nemzeti és globális eloszlásban napjainkban és történelmi távlatokban. Részleteiben ismerni az éhezés fő okait, alapelveit, nemzeti és világ szinten. Tisztában lenni a fenntartható mezőgazdaság alapelveivel, a földtulajdoni jogokkal és kötelezettségekkel. Megérteni és népszerűsíteni azt, hogy a fenntartható mezőgazdaság az éhezés és alultápláltság elleni harc hatékony eszköze. Életmód, életvitel és az étkezés összefüggéseinek feltárása.	Kommunikálni képes a témakörről úgy, hogy az összefüggésekre is utalni tud. Együttműködik másokkal az éhezés megszüntetése és a fenntartható mezőgazdaság, a jobb élelmezés érdekében, minden szinten és fórumon. Tisztában a saját értékeivel és azt képes a téma megoldására használni, mozgósítani. Együtt érez, felelősen viselkedik, a megoldási módokról kortársaival és a szociális ellátás rendszerét működtető szakemberekkel is képes konzultálni.	Saját maga is tesz a helyi akciókban az éhezés elleni és a fenntartható mezőgazdaságot népszerűsítő programokon. Tevőlegesen részt vállal a kampány és természeti kockázatok esetén: árvíz, időjárási egyéb körülmények következményei miatti éhezés megszüntetésére. Érdeklődik és meglátogat fenntartható mezőgazdasági termelőket, tevőlegesen segít a munkában, követi – akár blogon- a gazdától az asztalig a terményt, népszerűsítő tevékenységeket szervez. A maradék ételt a rászorulókhoz juttatja, élelmiszerdobozok feltöltésében tevékenyen segít, felkutat olyan egyéneket, akik csatlakoznak a „feltöltőkhöz”.
Feladat		
Szakirodalom gyűjtése és feldolgozása, összefoglaló prezentálása a csoport előtt. minimum 10 témához tartozó fogalom mentén, minimum 3 szakirodalom alapján.	Élelmiszeren lévő címkéket gyűjt, elkészíti azok elemzését, egészségre gyakorolt hatásait, - káros hatásait – tárja a többiek elé. Kampány plakátot készít, idényzöldséget, gyümölcsöt fogyassz, termelőtől vásárolj témakörben – szabadon választott technikával.	Készítsen egy interjút, háborút/nehéz gazdasági időszakot megélt idős emberrel. Emeljen ki olyan praktikus éhezést megszüntető, enyhítő ötleteket, ételeket stb., amely hasznos lehet a mai ember számára is.

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek…	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Egészség, jólét – Az egészséges életmód lehetővé tétele, az egészséges életmód népszerűsítése valamennyi korosztály számára		
Egészség, higiéné, jólét fogalmának, feltételeinek ismerete, párhuzamkeresés nemmel, betegségekkel, megelőzési módokkal, veszélyfaktorokkal, társadalmi – politikai – gazdasági - kulturális faktorok alapján képes elemezni emberi élethelyzeteket, egészséget és jólétet elősegítő technikákat ismer. Tisztában van azzal, hogy az erőszak, az idegengyűlölet, a diszkrimináció negatív hatással van az emberi életre, a mentális és fizikális egészségre. Ismeri a függőségeket, azok prevenciós megoldási módjait, stratégiáit. Tisztában van nemiségével, társadalmi szerepeivel, reprodukcióra képessé teszi önmagát.	A betegségben szenvedőkkel együtt érző kapcsolat kialakítására, segítő magatartásra képes. Önirányító saját egészsége védelmében, másokra is hatással tud lenni, példát mutat: prevenció, szűréseken való részvétel stb. Képes megélni az egészség és a jólét holisztikus szemléletét, arra másokat is biztat. Személyesen elköteleződik saját és mások egészségvédelmére, akár önkéntes munkában is részt vállal. Képes meggyőzően elemezni emberi sorsokat, cselekedeteket, kiemelve azok egészségre gyakorolt hatásait, megoldási/technikai módjait. Életvitelével példát nyújt másoknak, felkészül idősebb korára.	Képes az egészséges életmódra, annak elemeit nap, mint nap gyakorolja: testmozgás, étkezés, mentális önfejlesztés. Saját korcsoportjában és másoknak is egészséget elősegítő programokat, stratégiát szerkeszt, szervez. Észreveszi, ha valaki segítségre szorul, segít vagy szakembert ajánl. Előnyben részesíti a nem gyógyszer alapú megoldási módokat, képes ezt másoknak is elmondani.
Feladat		
Szakirodalom gyűjtése és feldolgozása, összefoglaló prezentálása a csoport előtt. minimum 10 témához tartozó fogalom mentén, minimum 3 szakirodalom alapján.	Az egészség és a jólét témaköréből kiemeli a veszélyeztetett csoportokat, koncentrál azok felvilágosítására, helyzetük megváltoztatására. Népszerűsít megoldási módokat: védőoltásokat, prevenzciós vizsgálatokat, nemi felvilágosítást, családtervezést, balesetmegelőzés stb. valamelyiket népszerűsítő foglalkozásban valósítja meg.	Hogyan élek majd 70-80 évesen témában kortársai körében végzett (minimum 20 fő) kutatás alapján részletes elemzést nyújt, a változtatásra javaslatokat tesz.

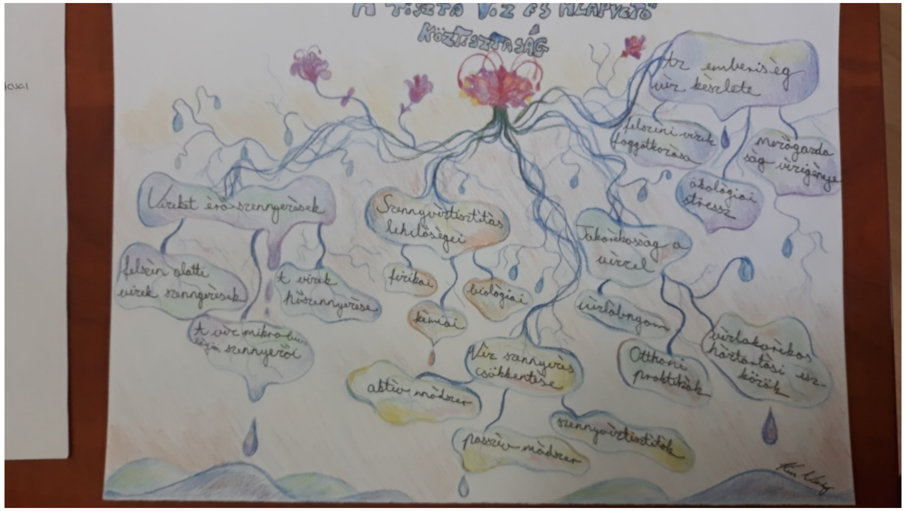

Egészség és jólét
Mentális egészség
Jól-lét javítása
Mentális betegségek megelőzése
Nem fertőző betegségek okozta korai halálozás megelőzése
Egészségügyi dolgozók
Hiány felszámolása
Dolgozók fejlesztése
Béremelés
Drog- és alkoholhasználat
Drog- és alkoholhasználat megelőzése
Megfelelő felvilágosítás
Segítségnyújtás a szenvedélybetegeknek
Egészségügyi ellátás
Gyógyszerek, védőoltások elérhetősége, megfizethetősége
Minőségi egészségügyi alapszolgáltatások
Járványos betegségek felszámolása
Halálozás
Újszülött, 5 év alatti gyermekhalál csökkentése
Gyermekágyi halálozás csökkentése
Közlekedési balesetek csökkentése

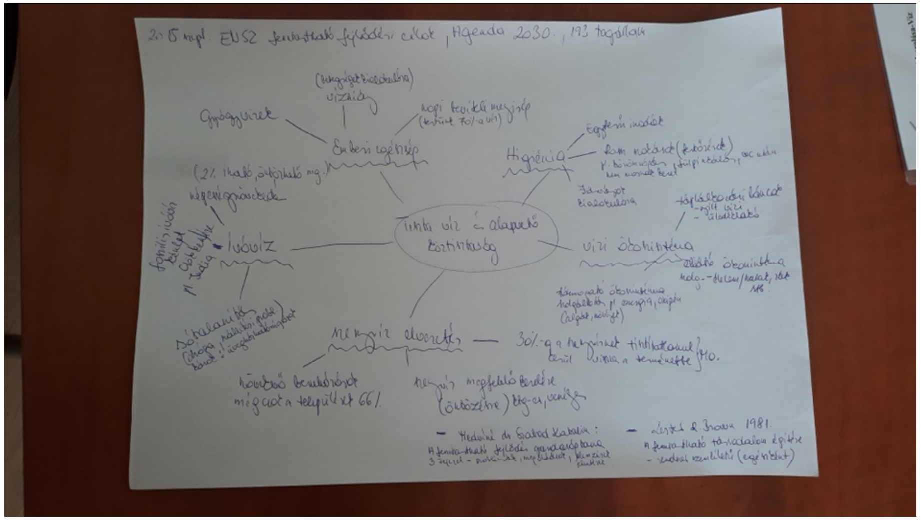

Egészség és jólét
Táplálkozás
Egészségtelen táplálkozás
Egészséges táplálkozás
Kisgyermekek étkezése
Mozgás
Sport
Kirándulás
Nép/tánc
Újrahasznosítás, újrafelhasználás
Papír
Műanyag
Fonalak
Állatok a környezetünkben
Vadállatok
Halak
Háziállatok
Növények
Gyümölcsfák
Gyógynövények
Kiskert

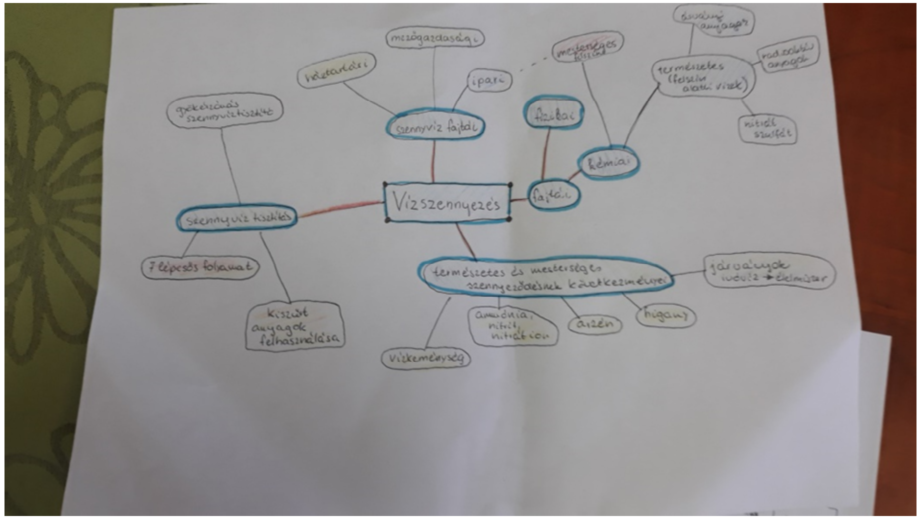
A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek…	A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…	A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…
Minőségi oktatás – Mindenki számára lehetővé kell tenni az igazságos és minőségi oktatást, s szorgalmazni kell, hogy mindenki számára megnyíljanak az élethosszig tartó tanulás lehetőségei		
Megismeri a minőségi oktatás feltételrendszerét, az élethosszig tartó tanulás lehetőségeit. Tisztában van azzal, hogy minőségi oktatás, az új tanulási lehetőségek létrehozásában, a versenyképesség és az erősen foglalkoztatás-központú gazdasági növekedés tükrében értelmezhető csak. Megismeri a folyamatos oktatás és képzés európai dimenzióit, a kölcsönös megértést és mobilitást elősegítő Európán belüli programokat. A közös európai tér oktatásban való kialakításán munkálkodik ismeretei és kapcsolatai aktivizálásával.	Ösztönzi a folyamatos tanulás szükségességét és kívánatos voltát, valamint élénkíti a párbeszédet arról, hogyan tudnak az ellátó-szolgáltató rendszerek megfelelni az új tanulási elvárásoknak. Ezekre közösségi kapcsolatokat épít és működtet. Átérzi az oktatás és képzés egyéni, kulturális, gazdasági és társadalmi jólétet szolgáló mivoltát, és késztetett arra, hogy közvetítse minden polgár számára, hogy az oktatás-képzés javítja az élet minőségét.	Képes közvetíteni, hogy az élethosszig tartó tanulás megköveteli az egyénektől, hogy egyre nagyobb felelősséget vállaljanak saját oktatásukért, képzésükért és személyes fejlődésükért. Ennek érdekében megfelelő útmutatást vagy tanácsadást tud adni bármely korosztály számára. Felismeri a társadalmi/oktatáspolitikai hiányokat, azokra szakmai választ képes megfogalmazni, közvetíteni.
Feladat		
Szakirodalom gyűjtése és feldolgozása, összefoglaló prezentálása a csoport előtt. minimum 10 témához tartozó fogalom mentén, minimum 3 szakirodalom alapján.	Keressen olyan filmeket, filmrészleteket, melyek a különböző országokban élő gyermekek és fiatalok tanulási esélyeiről, lehetőségeiről szólnak. Tájékozódjon a magyarországi felnőttképzés helyzetéről, fogalmazzon meg szakpolitikai kérdéseket!	Személyére 10 éves tanulási programot állít fel, mit szeretnék megtanulni, milyen kompetenciákkal egészítem ki eddigi kompetencia-készletemet. A megtanulandó ismereteket milyen körülmények között fogom használni, hogyan leszek azzal a társadalom és saját hasznomra.

	Keressen honlapokat, melyek a téma tágabb megismerésében segítségére lehetnek.	Készítsen erről gondolattérképet, melyben jól elkülönül a mit, miért, mikor, hogyan módszertani egység. (fogalmak, helyszínek, időbeniség)
A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek…	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Nemek közötti egyenlőség – El kell érni a nemek egyenlőségét, és lehetővé kell tenni a nők és lányok kiteljesedését		
Megismeri a nők elleni erőszak jellemzőit, a küzdelmek történelmi eseményeit, dekrétumait. Felismeri, hogy a megkülönböztetés gyakran mélyen gyökerezik, a férfi és nő személyes kapcsolatát meghatározó társadalmi normákban vagy hagyományokban. A családon belüli erőszak témakörében jártasságot szerez, azt kötni képes időszakokhoz, nemzetekhez, eseményekhez. Pontosan ismeri, hogy a nemek közötti egyenjogúság tágabb társadalmi cél, melyhez az oktatásnak, hasonlóan a többi társadalmi intézményhez, hozzá kell járulnia.	Átérzi, ha a nő-léthez más tényezők, pl. szegénység, elszigeteltség, etnikai kisebbséghez tartozás is járulnak, fokozódik a marginalizáció veszélye és csökken a fenntartható fejlődés esélye. Képes a közösség számára közvetíteni, hogy ezek a helyzetek olyan keservesek lehetnek, hogy a nők számára nagyobb lehetőségeket biztosító intézkedések csak lassan képesek kifejteni hatásukat. A nemi szerepek sokfelé távol tartják a lányokat az iskolától és megakadályozzák a felnőtt nőket abban, hogy kihasználják a tanulási lehetőségeket.	Olyan konkrét tartalommal lévő programok tervezésére és szervezésére képes, melyben a megkülönböztetés gyakran mélyen gyökerező, a férfi és nő személyes kapcsolatából adódó/ meghatározó társadalmi normákra vagy hagyományokra hoz modern, egyenjogú példát.
Feladat		
Hozzon példát a magyar feminizmus történetéből: emeljen ki évszámokat, eseményeket, személyeket. Gender, társadalmi nem és a téma összefüggése, különbségei – keressen irodalmat!	Emancipáció és feminizmus – azonosságok, különbségek – készítsen egy jól „olvasható” plakátot az azonosságok és különbségek érzékeltetésére.	Keressen olyan filmrészleteket, melyben a téma egy-egy jellemző felfogása érzékelhető. Milyen programokat szervezne, hogy a következő nemzedékben élő nők a fenntarthatóbb viselkedésmintákat, a lehető legjobb esélyt kaphassák az egyenlőség, a kiteljesedés megélésére!

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek…	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Tiszta víz és alapvető köztisztaság – Mindenki számára lehetővé kell tenni a tiszta vizet és a higiéniát, s fenntarthatóvá kell tenni a vízgazdálkodást		
Feladat		

Vízszennyezés
szennyvíz fajtái
mezőgazdasági
ipari
fizikai
kémiai
fajtái
természetes
(felszín alatti vizek)
radioaktív anyagok
szennyvíz tisztítás
7 lépéses folyamat
kiszűrt anyagok felhasználása
természetes és mesterséges szennyeződésnek következményei
járványok
ivóvíz → élelmiszer
arzén
higany
vízkeménység
ammónia, nitrit, nitrátion

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek…	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Megfizethető és tiszta energia – Lehetővé kell tenni, hogy mindenki számára elérhetővé váljanak a megfizethető, megbízható, fenntartható és korszerű energiaforrások.		
Biztos tudással rendelkezik arról a témáról, hogy a városok a globális társadalmi-gazdasági változások frontvonalába kerültek. Földünk lakosságának fele ma már városlakó, másik felének társadalmi, gazdasági és politikai felemelkedése pedig egyre inkább a városoktól függ. A globalizáció, a demokratizálódás és más tényezők növelik a városok szerepét a fenntartható fejlődésben. Tisztában van azzal is, a városok nemcsak veszélyt jelenthetnek a fenntarthatóságra, de ígéretes lehetőségeket is kínálnak a társadalmi és gazdasági fejlődés és a környezet javítása számára helyi, nemzeti és globális szinten egyaránt.		
Feladat		

BIOÜZEMANYAGOK
BIOMASSZA
BIOGÁZ
BIOENERGIA
NAPKOLLEKTOR
NAPELEM
NAPERŐMŰ
NAPENERGIA
VÍZERŐMŰ
VÍZENERGIA
ÖKOLÓGIAI HAT
ÁRAPÁLY ERŐMŰ
SZÉLTURBINA
ENERGIA SZÉLERŐMŰ
SZÉLERŐMŰ
TÁJ ÉS TERMÉSZETVÉDELEM
GEOTERMIKUS ENERGIA
VILLAMOS ENERGIA TERMELÉS
TERMÁLVÍZ FŰTÉS
HŐSZIVATTYÚ

<table>
<tr><th>A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási
képességek…</th><th>A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…</th><th>A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…</th></tr>
<tr><td colspan="3">Tisztességes munka és gazdasági növekedés – Elő kell segíteni az igazságos és fenntartható gazdasági növekedést, küzdeni kell a teljes és hatékony foglalkoztatás megvalósításáért</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">Feladat</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>

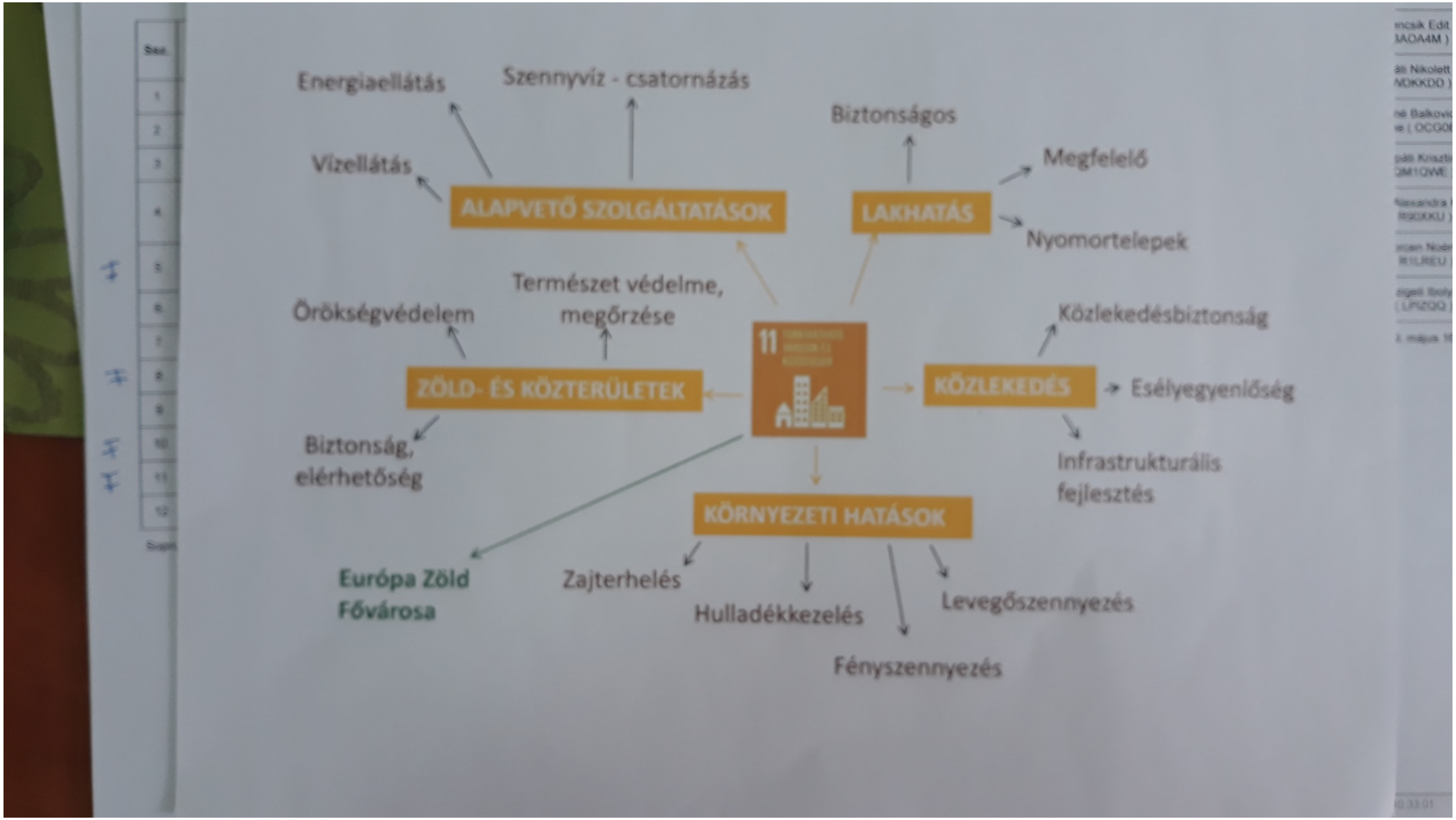
A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,..	A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…	A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…
Ipar, innováció és infrastruktúra – Rugalmas infrastruktúra építése, a fenntartható iparosítás és az innováció feltételeinek megteremtése		
Feladat		

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,..	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Egyenlőtlenségek csökkentése – Az országokon belüli és közötti egyenlőtlenségek felszámolása		
Feladat		

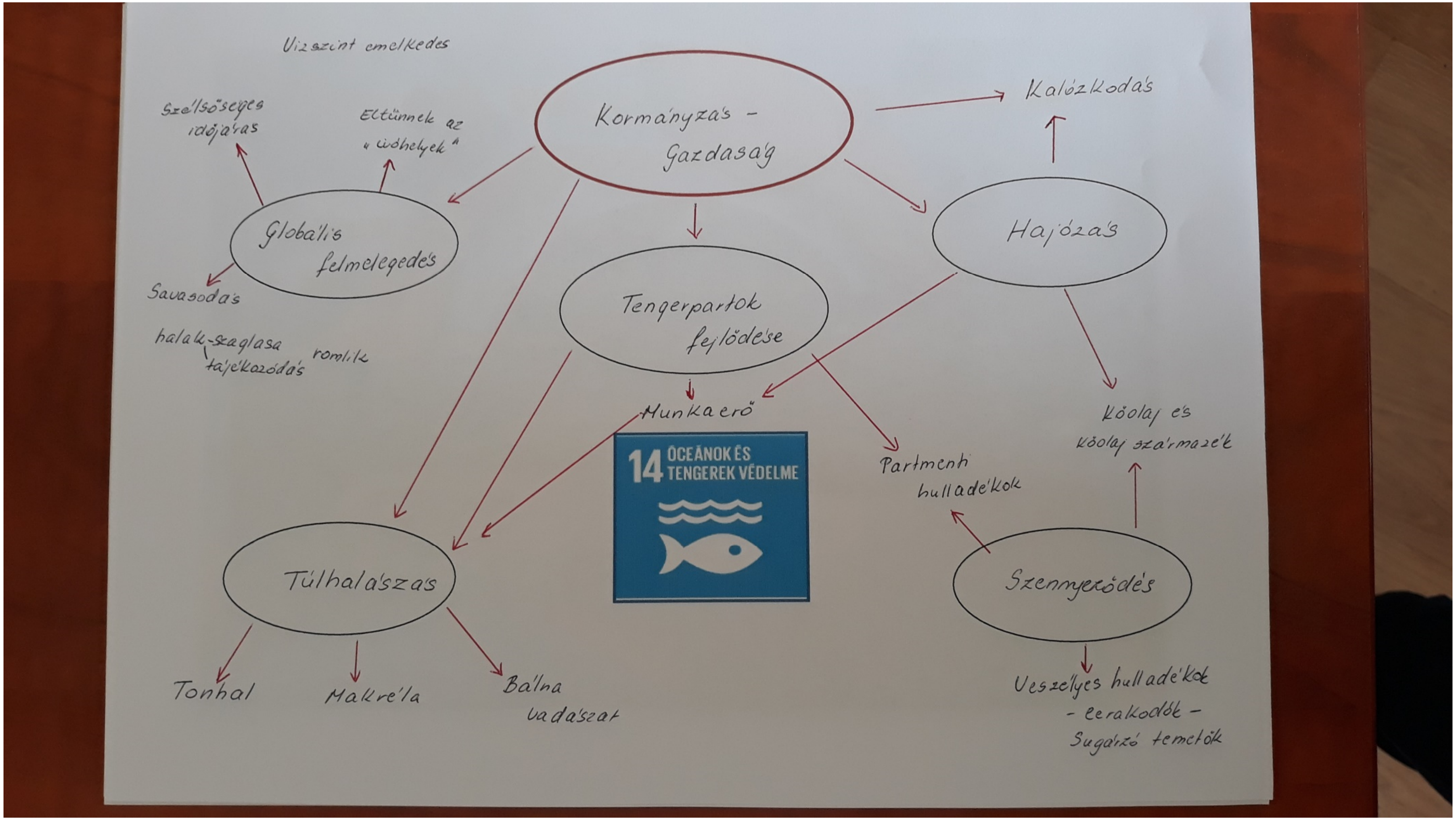
A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,..	A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…	A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…
Fenntartható városok és közösségek - A városokat és egyéb településeket befogadóvá, biztonságossá, rugalmassá és fenntarthatóvá kell tenni.		
Feladat		

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,..	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Felelős fogyasztás és termelés – Biztosítani kell a fenntartható fogyasztási és termelési módok terjedését		
Feladat		

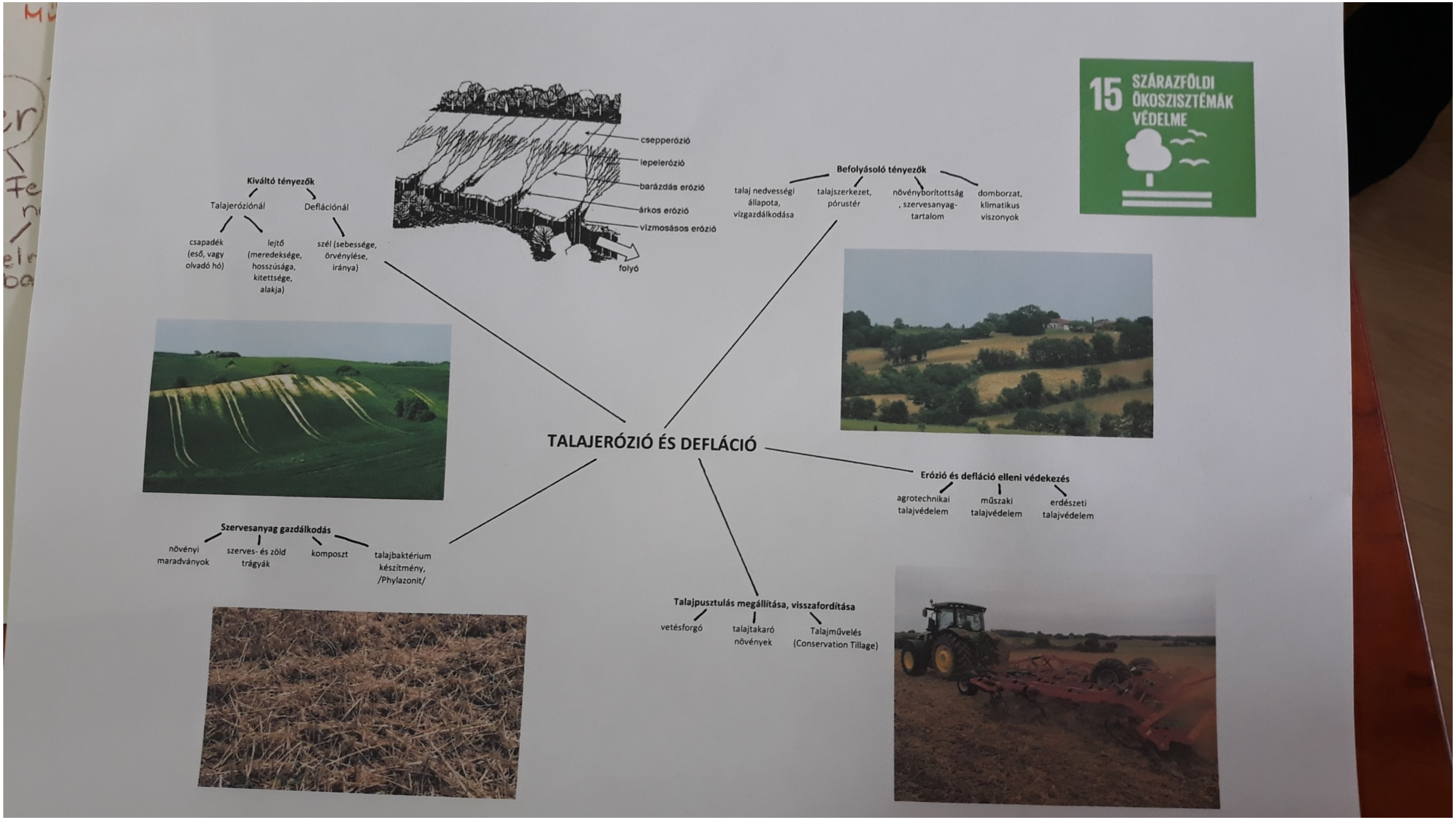
A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,..	A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…	A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…
Fellépés az éghajlatváltozás ellen – Azonnali lépéseket kell tenni a klímaváltozás és annak következményei elleni harc érdekében		
Ismeri/tudja, hogy az éghajlatváltozás „modern” probléma – bonyolult, az egész Földet érintő, és rengeteg más súlyos kérdéssel összefüggő, pl. a szegénységgel, gazdasági fejlődéssel vagy a népességnövekedéssel - problémakör.		Képes azért dolgozni, közösségeket alakítani, hogy a fenntarthatóság pedagógiája tudatosuljon a tanulókban. Rávilágít a nemzetközi egyezmények és a betartatható szabályok sokféleségére, fontosságára.
Feladat		

Energiaellátás
Szennyvíz - csatornázás
Vízellátás
ALAPVETŐ SZOLGÁLTATÁSOK
Biztonságos
Megfelelő
LAKHATÁS
Nyomortelepek
Természet védelme, megőrzése
Örökségvédelem
ZÖLD- ÉS KÖZTERÜLETEK
Biztonság, elérhetőség
Közlekedésbiztonság
KÖZLEKEDÉS
Esélyegyenlőség
Infrastrukturális fejlesztés
KÖRNYEZETI HATÁSOK
Európa Zöld Fővárosa
Zajterhelés
Hulladékkezelés
Fényszennyezés
Levegőszennyezés

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,.. .	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Óceánok és tengerek védelme – A fenntartható növekedés érdekében meg kell őrizni és felelősséggel használni a tengeri és egyéb víz alatti forrásokat.		
Feladat		

Vízszint emelkedés
Szélsőséges időjárás
Eltűnnek az „élőhelyek"
Kormányzás - Gazdaság
Kalózkodás
Globális felmelegedés
Savasodás
halak szaglása
tájékozódás
romlik
Tengerpartok fejlődése
Hajózás
Munkaerő
14 ÓCEÁNOK ÉS TENGEREK VÉDELME
Partmenti hulladékok
Kőolaj és kőolaj származék
Túlhalászás
Szennyeződés
Tonhal
Makréla
Bálna vadászat
Veszélyes hulladékok
- lerakodók -
Sugárzó temetők

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,..	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Szárazföldi ökoszisztémák védelme – Meg kell védeni és fenntarthatóan kell használni a szárazföldi ökológiai rendszereket, fenntarthatóan kell kezelni az erdőket, harcolni kell az elsivatagosodás ellen, meg kell állítani és vissza kell fordítani a talajeróziót.		
Feladat		

SZÁRAZFÖLDI ÖKOSZISZTÉMÁK VÉDELME
15
csepperózió
lepelerózió
barázdás erózió
árkos erózió
vízmosásos erózió
folyó
Kiváltó tényezők
Talajeróziónál
Deflációnál
csapadék (eső, vagy olvadó hó)
lejtő (meredeksége, hosszúsága, kitettsége, alakja)
szél (sebessége, örvénylése, iránya)
Befolyásoló tényezők
talaj nedvességi állapota, vízgazdálkodása
talajszerkezet, pórustér
növényborítottság, szervesanyag-tartalom
domborzat, klimatikus viszonyok
TALAJERÓZIÓ ÉS DEFLÁCIÓ
Erózió és defláció elleni védekezés
agrotechnikai talajvédelem
műszaki talajvédelem
erdészeti talajvédelem
Szervesanyag gazdálkodás
növényi maradványok
szerves- és zöld trágyák
komposzt
talajbaktérium készítmény, /Phylazonit/
Talajpusztulás megállítása, visszafordítása
vetésforgó
talajtakaró növények
Talajművelés (Conservation Tillage)

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,..	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Béke, igazság és erős intézmények – Elő kell segíteni a békés és befogadó társadalmak megteremtését, mindenki számára lehetővé kell tenni az igazságszolgáltatást, hatékony és igazságos intézményrendszert kell létrehozni.		
Feladat		

A kognitív területhez tartoznak a tudás és gondolkodási képességek,..	**A szociális-érzelmi terület azokat a képességeket foglalja magába, amik az együttműködésben, tárgyalásokban, kommunikációban…**	**A viselkedési terület a cselekvési kompetenciákat írja le…**
Partnerség a célok eléréséért - Fejleszteni kell a célok elérését lehetővé tevő eszközrendszert és újra kell éleszteni a fenntartható fejlődést szolgáló globális együttműködést.		
Feladat		

A természeti környezet és elemei

A környezet alatt értjük a környezetei elemeket, azok rendszereit, folyamatait, szerkezetét. Környezeti elemnek minősül a föld, a levegő a víz (fizikai elemek), az élővilág, valamint az ember által létrehozott épített (mesterséges) környezet, továbbá ezek összetevői. A természeti környezetet fizikai elemek és az élővilág alkotják. A természeti környezet az emberi munka színtere is, a termelési eszközök előállításának forrásául is szolgál. A termelés a társadalmasult ember természettel folytatott anyagcseréjének magasabb rendű formája. A természeti környezet a környezeti elemek használata révén biztosítja a társadalom számára az energiahordozókat, a különböző késztermékek előállításához szükséges nyersanyagokat, ásványkincseket, élelmiszereket, illetve az élethez szükséges egyéb javakat.

Gazdasági szempontból megkülönböztethetjük azokat a természeti feltételeket és adottságokat, amelyek az élet fenntartásához biztosítják a szükséges eszközöket és anyagokat (pl. a talaj minősége és természetes termőképessége, a begyűjthető vadonélő növények, hal és vadállomány, a munkaeszközök természetes forrásait, a különféle szerves és szervetlen anyagokat és energiaforrásokat, a nem létfenntartáshoz kötődő, de személyes fogyasztást szolgáló eszközöket és adottságok.

A természeti környezet és a társadalom fejlődése

A társadalmi gazdasági fejlődés és a természeti környezet elemei kölcsönösen hatnak egymásra. A termelés térbeli rendjének eltérő alakulásában a munka termelékenységének színvonala, a termelőerők fejlődése sok esetben képes kompenzálni a hátrányos természeti adottságokat.

Természeti erőforrások

Természeti erőforrások alatt azokat a természetben meglévő - esetenként emberi munkával fejleszthető - kiaknázható adottságokat értjük, amelyeket a társadalom annak valamely fejlettségi szintje mellett szükségleteinek kielégítésére hasznosít. Erőforrásnak a természet számtalan kincséből az minősül, amely valamely szempontból alkalmas, vagy alkalmassá tehető emberi szükséglet kielégítésére. A természeti erőforrások csoportosítása (MTA Természeti Erőforrások Koordinációs Irodája szerint):

1. a földkéreg ásványi nyersanyag-előfordulásai, azaz az energiahordozók, ipari és építőipari nyersanyagok, a felszíni és mélységi vizek sorolandók, amelyek megújítása belátható időtávon belül nem lehetséges.
2. a földfelszín természetes erőforrásai, a mező- és erdőgazdasági termőhelyek tartoznak, amelyek megújulnak, illetve megújíthatók.
3. a légkör természeti erőforrásai - levegő, napsugárzás - alkotják.

A természeti erőforrások kialakulásának idő intervallumát figyelembe véve: nem megújuló, kimeríthető és megújuló, folyamatosan megújítható természeti erőforrások vannak.

A csoportosítás az erőforrások keletkezési körfolyamatának hossza és felhasználásuknak viszonya alapján történik. Tulajdonképpen minden erőforrás megújuló, csak nagyon különböző idő- és téreloszlásban és mennyiségben. Az emberiség számára a társadalmi időhorizont adja az osztályozás alapját.

Az erdő, mint újratermelhető természeti erőforrás, az erdőgazdálkodás jellemzői

Az erdő a Föld talán legkomplexebb életközössége, amelyben egyaránt megtaláljuk a talajban élő mikroorganizmusokat, a földfelszínen élő mohákat, gombákat, lágy- és fás szárú növényeket. Az erdő olyan természetes élőhely ahol bonyolult életközösségek, ökoszisztémák alakulhatnak ki. Állatvilága rendkívül gazdag, a táplálékláncban betöltött szerepe páratlan. Az erdőnek saját mikroklímája (hőmérséklet, páratartalom), különös talajviszonyai vannak.

„1. § E törvény célja, hogy az erdő, az erdőgazdálkodás, és a társadalom viszonyának szabályozásával, kiemelten a fenntartható erdőgazdálkodás feltételeinek meghatározásával biztosítsa az erdő, mint a természeti tényezőktől függő és az emberi beavatkozásokkal érintett életközösség és élőhely fennmaradását, védelmét, gyarapodását, továbbá az erdő hármas funkciójának, azaz a környezetre, társadalomra, valamint a gazdaságra gyakorolt hatásának kiteljesedését, és ezzel kiemelten hozzájáruljon:

- a klímaváltozás hatásainak csökkentéséhez,
- a biológiai sokféleség megőrzéséhez,
- a vidékfejlesztéshez, az erdőgazdálkodás vidéki gazdaságban betöltött szerepének, valamint az erdőgazdálkodással összefüggő foglalkoztatási lehetőségeknek a bővítéséhez,
- az ország környezeti állapotának javulásához,
- a felszíni és felszín alatti vizek védelméhez,
- a termőtalaj, a mezőgazdasági területek védelméhez,
- a fa, mint megújuló energia- és nyersanyagforrás biztosításához,
- a tiszta ivóvíz biztosításához,
- az egészséges élelmiszerek előállításához, azaz az emberi élet fenntartásához és minőségének, biztonságának javításához, megfelelő összhangot teremtve az egészséges környezethez és a tulajdonhoz fűződő alapjogok között” [2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről…1§]

http://www.megosz.org/wpcontent/uploads/2018/01/ERD%C5%90T%C3%96RV%C3%89NY.pdf 2018.07.19.

Fenntartható erdőgazdálkodás

A fenntartható erdőgazdálkodás során a legfontosabb közérdekű feladat az erdők változatosságának megőrzése, az erdők fenntartása, felújítása és a védelmi, valamint közjóléti szolgáltatások biztosítása, melyek elvégzését az állam megfelelő eszközökkel biztosítja. [2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről…2.§ (2)]

http://www.megosz.org/wpcontent/uploads/2018/01/ERD%C5%90T%C3%96RV%C3%89NY.pdf 2018.07.19.

A téma történetiségét is figyelembe véve még napjainkban is kevesen értik, tudják meghatározni a fenntarthatóság fogalmát, heves vitákat folynak a kérdéskörrel foglakozók között is a fenntartható fejlődés/fenntarthatóság értelmezéséről és megvalósíthatóságáról.

A KSH által (2013) megkérdezettek 26%-a azonosította a fenntartható fejlődést a folytonos gazdasági növekedéssel, 22%-a az emberek anyagi jólétének folyamatos gyarapodásával. A megkérdezettek ötöde, 29%-a vélte úgy, hogy a fenntartható fejlődés a ma és a jövő generációk szükségleteinek kielégítése, 16%-a, hogy a társadalmi ellátó rendszerek, 7%-a pedig, hogy a természeti erőforrások megőrzését tartotta fontosnak.

Nyilvánvaló, hogy semmi sem lehet fenntartható, fennmaradó a környezet állandó változása miatt. A fenntarthatóság egy olyan viszonyrendszert, kultúrát jelent, amelyben az emberek egymás közötti és a természetes környezetükkel való viszonya megteremti a harmónia lehetőségét. A fenntarthatóság kifejezés ezért nem az időre, hanem a fejlődés módjára vonatkozik. „A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket" (Herman Daly)

Az erdőgazdálkodás megítélése az utóbbi években lassan változik. Felértékelődik az erdők környezeti és jóléti funkciója. A hazai erdők nettó szénelnyelők, évente mintegy 4-5 millió tonna szén-dioxidot kötnek meg. Magyarország összes földterületének több mint egyötöde (2 millió hektár) az erdőgazdálkodásba bevont terület, amelynek 94%-át (1,9 millió hektárt) borítja faállomány. Ez utóbbi területet alapul véve az ország erdősültsége 20,3%-os. Az évi növedékből – amely 13,2 millió köbméter – az erdőtervek szerinti maximális kitermelési lehetőség 10,2 millió köbméter. Ebből 6,6 millió bruttó köbmétert termeltek ki a 2007-es évben, ami az éves kitermelési lehetőségek 65% a. Ez a tartamos gazdálkodás feltételeinek megfelel. Az állami tulajdonú erdőkben folyó gazdálkodás szakmai színvonala megfelelő, a magán-és a közösségi tulajdonban lévő területek gazdálkodása azonban kívánnivalót hagy maga után. A magyar magán erdőtulajdonosi kör 300 ezer fős és nagyon különböző érdekeltséggel bír. A tartamos erdőgazdálkodásnak köszönhetően az EU erdőpotenciálja folytonosan növekszik. A fa, mint megújuló természeti erőforrás építőanyagként és energiahordozóként való forgalmazása gondoskodik a szén-dioxid hatékony megkötéséről az erdőkben és az erdei termékekben, amelyek elnyelik a szén-dioxidot, ráadásul helyettesíthetik a nem megújuló erőforrásokon alapuló nyersanyagokat. A gazdaságilag fenntartható erdőgazdálkodás elengedhetetlen az EU területén fekvő, magán- és állami tulajdonban lévő erdők szakszerű fenntartásához és egészségének megőrzéséhez. Az erdei életközösségek nélkülözhetetlen fennmaradása, védőhatása és termékei (hozamai) biztosítása érdekében szükséges az erdő szakszerű kezelése és a károsító hatásoktól, a túlzott használattól és igénybevételtől való megóvása, az élettelen környezet, a mikroorganizmusok, a gomba-, növény- és állatvilág sokféleségének, az erdei életközösség dinamikus és természetes egységének megőrzése. Az erdő fenntartása, gyarapítása és védelme az egész társadalom érdeke, az erdő fenntartója által biztosított közérdekű szolgáltatásai minden embert megilletnek, - kimondja ezt a 2009-es XXXVII. törvény is, ezért az erdővel csak a közérdekkel összhangban szabályozott módon lehet gazdálkodni. A fenntartható

erdőgazdálkodás során tehát a legfontosabb közérdekű feladat az erdők változatosságának megőrzése, az erdők fenntartása, felújítása és védelmi, valamint közjóléti szolgáltatások biztosítása. [LETT, STARK, 2013]

Erdőpedagógia

A természettel való találkozásra minden korosztálynak, de különösen a gyermekeknek szüksége van. Náluk a természetélmény a jó közérzet, az egészség és a gondolkodási folyamatok fejlődésnek fontos kritériuma. A természetben és a természettel kapcsolatban szerzett élmények mind fizikai, pszichikai mind intellektuális szempontból az egészséges fejlődés feltételei. Az erdőt járó emberek (gyermekek és felnőttek) előtt feltárul a természet ezernyi csodája. A szépség, a változatosság sokoldalúan érzékelhetővé válik és érzelmi hatása sem hanyagolható. A növények és állatok életének, egymáshoz fűződő kapcsolatainak megfigyelése gazdagítja a természetjárók tapasztalatait, ismereteit.

Minden tapasztalat és ismeretszerző folyamat értékeket közvetít. Ennek a nevelési-oktatási-képzési folyamatnak a céliránya határozza meg a munka menetét. (értékek, célok, feladatok, eszközök, módszerek) Amennyiben a pedagógiai tevékenység a környezeti nevelés a természeti környezetben, az erdőben történik, akkor beszélhetünk környezetpedagógiáról, erdőpedagógiáról, amely új fogalom, a ’90-es évek elején kezdett el terjedni, s mára egyre több tanulás- és ismeretátadás-szervező (tanár, környezetvédő, környezeti nevelő stb.) választja az erdőt pedagógiai tevékenységének helyszínéül. Németország és Svájc után hazánkban is egyre több azoknak a száma, akik az erdőt nyitott osztályteremként használják, mivel az erdő a nevelés-oktatás-képzés tárgya és eszköze is egyben. Itt a tanulóknak lehetőségük nyílik a személyes tapasztalatszerzésre a természetről, az erdőről, tehát: a természetben tanulnak a természet által. Az erdőpedagógia (környezetpedagógia) az erdővel az erdőről szól, ezt hangsúlyozza ki más oktatási formák (drámapedagógiai, múzeumpedagógia, vizuál-pedagógia stb.) közül.

Az erdőpedagógia programok célja az iskolában megtanult természeti környezettel kapcsolatos elméleti ismeretek személyes tapasztalatszerzéssel történő bővítése. Természetismereti, természetvédelmi, környezetvédelmi problémákkal kapcsolatos ismeretek átadása. Helyi környezeti, természeti problémákkal kapcsolatos érzékenység kialakítása és ezek felismeréséhez szükséges érzékek fejlesztése. A természet szeretetére nevelés.

Az erdőpedagógia alapját egy hármas célkitűzés adja:

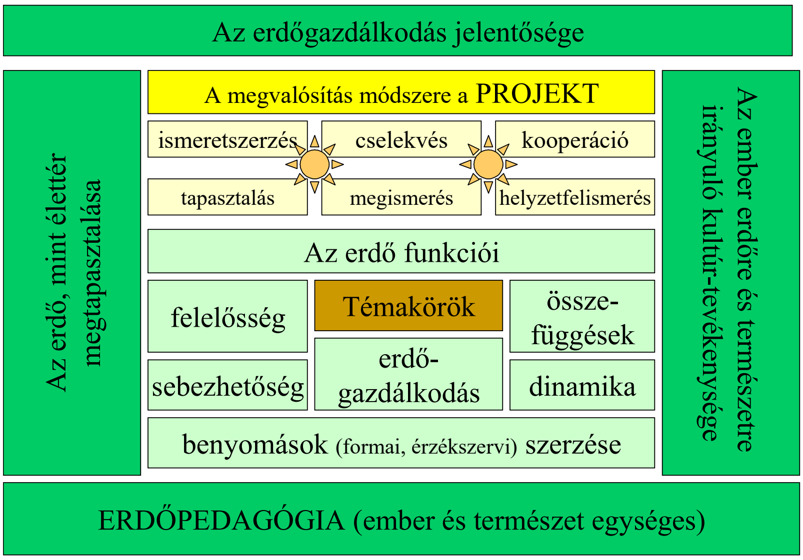
- A mai embert közelebb juttatni a természethez.
- Megmutatni és felfedeztetni az ember természetre, erdőre irányuló kultúr-tevékenységeit.
- Tudatosítni az erdőgazdaság/erdőgazdálkodás jelentőségét. Megmutatni mindazt, amit az erdő nyújt az embereknek.

Az erdei oktatás lehetőséget nyújt arra, hogy az erdőt, mint az ember által tartósan használt ökoszisztémát mutassa be a maga történeti és mai jelentőségében.

E feladat fő hangsúlyait a következőkben fogalmazhatjuk meg:

- Bemutatni az erdő funkcióinak sokrétűségét.
- Érzékeltetni az embernek a természeti folyamatoktól való függőségét.
- Tudatosítani a természet sebezhetőségét és öngyógyító erejét.
- Megfigyeltetni valamennyi életfolyamat dinamikáját és szövevényességét.
- Ráébreszteni a közös, ám ugyanakkor egyéni felelősségre a természet iránt.
- Észrevetetni az erdő kínálta formák és érzékszervi benyomások sokszínűségét.
- Megismertetni a hossztávú erdőgazdálkodás, mint a megújuló természeti erőforrások felelősségteljes hasznosításának példáját.

Az erdőpedagógia nem csupán tudást kíván közvetíteni, hanem nevelni, s ezáltal szemléletet formálni akar. S ez NAGY kihívás, széleskörű feladat.

7. ábra Az erdő témafeldolgozásának pedagógiai egysége (Molnár, 2009]

Az erdei iskolák változatos ajánlatokkal Magyarországon is sorra kínálják programjaikat. Ezeken számtalan lehetőséget nyújtanak a gyerekeknek, fiataloknak (remélem hamarosan szélesebb körben felnőtteknek, és családoknak is) arra, hogy személyes élmények, és tapasztalatok szerzésével játszva gazdagítsák ismereteiket, tudásukat.

Az Erdők Világnapja 2018-ban az erdők és a fenntartható városok témakörét járta körül. 2050-re a világ népességének 70%-a, körülbelül 6 milliárd ember fog városokban élni, arányaiban is több, mint a történelem során valaha. Korántsem mindegy tehát, hogy milyen életkörülményeket biztosítanak majd e városok. Élhető, egészséges világ lesz, vagy az urbanizáció minden hátrányát felvonultató, a természettel össze nem egyeztethető életforma kialakulása várható? Már ma is van példa bőven mindkettőre, de míg a zöld városok csak igazán tudatos erőfeszítések árán jönnek létre, a spontán fejlődés gyakran az ellenkező irányba vezet. Előrelátó tervezéssel, a természet törvényeinek tiszteletével azonban építhetünk olyan

városokat, ahol élni valóban öröm, nem pedig kényszerűség. A fák, erdőfoltok, zöld felületek számtalan módon jobbítják életünket, szinte ingyen kínálnak megoldást olyan problémákra, mint hőség, zaj, por, nem is beszélve a vízháztartásról, szénmegkötésről és számos egyéb ökológiai funkcióról, melyek mesterséges úton való biztosítása csak hatalmas költségekkel és alacsony hatékonysággal lenne megoldható – ha egyáltalán megoldható. Az Erdők Világnapja ebben az évben erre kívánja felhívni a figyelmet, annál is inkább, mert idén kerül felülvizsgálatra két olyan fenntartható fejlődési cél is, amelyben az erdőknek meghatározó jelentősége van: a fenntartható városokról és közösségekről szóló 11-es, és a szárazföldi életről szóló 15-ös cél. A Világnap méltó megünneplése érdekében a FAO elkészítette szokásos videóklippjét (jelenleg 9 nyelven), mely már jó néhány hete adásban van a világ nagy TV-

társaságainál, és amely elérhető a Világnap honlapján) http://www.fao.org/international-day-of-forests/en/), számos más, hasznos információval együtt.

Helyezzünk ide pár figyelemfelkeltő munkát, mely az erdő egységét tárja a gyermekek elé. Meséjében a természettudományos ismeretnek (állatok, növények neve, egység, emberi munka stb.) épp oly szerepe van, mint a gyermeki fantáziának, vagy a mesének.

Természeti erőforrások helyzete Magyarországon 2017-ben

Levegő	Az üvegházhatásúgáz-kibocsátás az elmúlt több mint 2 és fél évtizedben jelentősen mérséklődött, a közlekedés viszont egyre nagyobb hányadot tesz ki az összes kibocsátáson belül. Az ÜHG-kibocsátás 2014-ben az 1990. évi érték 61%-a volt. A teljes PM10-kibocsátás Magyarországon 2000-től 2014-ig 28%-kal, 62 ezer tonnáról 45 ezer tonnára csökkent. 2014-ben Magyarországon a háztartások, intézmények voltak a legnagyobb szilárdanyag-kibocsátók. Az unióban jelenleg 40 mikrogramm/m3 a PM10 éves átlagos koncentrációjának a határértéke, a magyar lakosság átlagos kitettsége ez alatt volt 2003–2014 között
Éghajlat	A főváros évi középhőmérsékletének trendje alapján 115 év alatt a melegedés mértéke meghaladja az 1 ºC-ot. A változékonyság ellenére az általános hőmérsékletemelkedés az utóbbi mintegy 30 évben egyértelműen kimutatható. Budapesten 1901–2015 között 1937-ben mérték a legnagyobb (988 milliméter), 2011-ben a legkisebb (273 milliméter) csapadékmennyiséget. Az éves csapadékösszeg csökken.
Víz	Magyarországon 2000–2015 között az egy főre jutó éves közüzemi lakossági vízfogyasztás több mint 10%-kal csökkent. Ennek oka elsősorban a megemelkedett vízárak és a csatornázott területeken a szintén jelentős közüzemi szennyvízelvezetési díj, valamint az ezek hatására terjedő saját kutas vízellátás. Magyarországon a települési szennyvíztisztítási index értéke 2000–2015 között jelentősen javult (a felére csökkent) a magas hatékonyságú szennyvíztisztító telepek üzembe helyezésének következtében
Föld	Magyarország területének 58%-án mezőgazdasági művelés folyik, a szántók aránya 46,6%. Az egy hektárra jutó műtrágya-hatóanyag mennyisége a 2007-ről 2009-re történő összesen 27%-os visszaesést követően 2010 óta szinte folyamatosan nő. 2015-re a növekedés mértéke 53% volt 2009-hez viszonyítva. Magyarországon a biogazdálkodásba bevont területek nagysága 2015-ben 130 ezer hektár volt. Aránya 2004 óta lényegében stagnál.
Élővilág	Az országos jelentőségű védett területek nagysága 2015-ben 849 ezer hektár volt, ennek 23%-a Észak-Magyarországon található. Az erdeinkben felhalmozódott faanyag mennyisége 1998 óta 320 millióról közel 380 millió m3-re nőtt.
Hulladék és anyagáramlás	A keletkezett hulladék mennyisége Magyarországon 2008 óta alig változik, ezzel szemben az unióban kismértékben nő. Magyarországon legnagyobb mértékben a mezőgazdasági és élelmiszeripari, illetve az ipari és egyéb gazdálkodói hulladékok mennyisége mérséklődött. Az anyagában hasznosított hulladék aránya Magyarországon 2006 óta folyamatosan nő,

	2014-ben már meghaladta az EU-28 átlagát.
Környezetirányítás	A nemzetgazdaság környezetvédelmi beruházásainak aránya az összes beruházáshoz viszonyítva 2007 óta lényegében 3% körül stagnál
Energia	A fosszilis energiahordozók csökkenő kitermelését a villamos energia atomerőműben történt előállításának bővülése és a megújuló energia kompenzálja. Az energiaellátásban a megújuló energiahordozók egyre nagyobb szerepet kapnak: 2000 és 2014 között a megújuló energiaforrásokból előállított primer energia mennyisége 35 PJ-ról 86 PJ-ra, mintegy két és félszeresére emelkedett. Részesedésük a teljes bruttó végső energiafogyasztásból 2014-ben 9,5%, a 2020-ra kitűzött célértéknek több mint 60%-a volt.
Közlekedés	Az áruszállításban a közúti szállítás dominál 76%-os aránnyal, ezt követi a vasút 20%-os részesedése, míg a belföldi vízi szállítás jelentősége marginális. A személyszállítási teljesítmény több mint kétharmadát a személygépjárművek adják, az autóbusz-közlekedés 22, a vasút pedig 10%-kal részesedik.
Erdőre vonatkozó adatok	http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/fenntartfejl/fenntartfejl16.pdf 141-151. oldal

[KSH, 2017]
A fenntartható fejlődés indikátorai Magyarországon, 2016
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/fenntartfejl/fenntartfejl16.pdf
2018. 07. 19.

Aktualitás, melyben a tanultakat közvetlenül és személyesen gyakorolni lehet:

Európai Hulladékcsökkentési Hét - november utolsó hete

„Ha a Földnek kárt teszünk – önmagunknak is!"

A kezdeményezés célja, hogy felhívja a figyelmet, hogy kis odafigyeléssel, kreatív ötletekkel és a hulladék újrahasznosításával nagy mértékben csökkenthető a szemét, a hasznavehetetlen maradék a háztartásokban. Az EUban 500-550 kg/fő hulladéktermelés évente, a megvásárolt élelmiszer 1/3-a kerül kidobásra. Magyarországon évente kb. 200 kg élelmiszer és 100 kg csomagolóanyag keletkezik minden embernél.

A környezeti nevelés, a tudatos természeti és környezeti értékekre fókuszáló pedagógiai folyamat napjainkban minden életkor nevelésében, tanításában-oktatásában kiemelkedő helyet foglal el. Környezetünk, életfeltételeink a technológiai fejlődés következtében gyorsan változtak. Ezzel egy időben az emberekre zúduló információ mennyisége is évről évre növekszik, napjainkban meghúszszorozódik. A harmadik évezred kapujában az emberiség legfőbb törekvése az anyagi feltételek korlátlan biztosítása, ami sokszor a természeti, környezeti értékek pusztulásához, pusztításához is vezet. Az elmélet már évekkel ezelőtt takarékosságra, megfelelő gazdálkodásra serkentett. Mára már elfogadottá vált, hogy a fogyasztási igényeket olyan módon kell csökkenteni, hogy azok ne veszélyeztessék a következő nemzedék életfeltételeinek meglétét. Ehhez a jelenlegi életmódtól eltérő módon kell élni a

mindennapjainkat, alapvetően át kell gondolnunk, és meg kell változtatnunk az ember és környezete közötti kapcsolatot. A nevelés törekvéseit és a tanulási folyamatok tervezését is erre kell fókuszálnunk. Ezt a törekvést fogalmazza meg a fenntartható fejlődés gondolata, amely a közelmúlt nevelési elvei között vezető helyen jelent meg. „A huszonnegyedik óra utolsó perceiben jár az emberiség, visszafordíthatatlan környezeti változások következnek be, ha rövid időn belül nem változtatjuk meg gyökeresen az életmódunkat…" (HVG 2015/3:6) Az Action 2020 Magyarország az élelmezés, a fenntartható életmód, a foglalkoztatás, a klímaváltozás, a víz területén fogalmazza meg a változáshoz szükséges tényeket és trendeket. Minden olyan jelentős esemény, amely a tárgykörre fókuszálja az emberiség gondolatait, cselekedeteit eredményes lehet a jövő generációi számára.

A jeles napok, ez esetben a fenntarthatósággal összefüggők azért fontosak, mert legalább évente egy-egy napon lehetőséget adnak arra, hogy foglalkozzunk a jövőnket érintő kérdésekkel. A világszervezetek ezekre a jeles napokra időzítik éves jelentéseiket az adott témakörben, a civil szervezetek pedig ezekhez a jeles napokhoz kötve tudják cselekvésre ösztönözni a lakosságot, s ezzel növelni erejüket a döntéshozóknál jobb szabályozók, határértékek, törvények elfogadása érdekében. Figyeljünk a fenntarthatóság jeles napjaira, tájékozódjunk, vegyünk részt, fogjunk össze, cselekedjünk.

8. ábra https://ewwr.eu/downloads/free/2019_EWWR_Poster_Web_A_A2_HU.pdf

Dátum/nap	Világnap/jeles nap	honlapok
minden hétfő	HÚSMENTES HÉTFŐ (Magyarországon:2013 óta) MEAT FREE MONDAY (Világban: 2003 óta)	husmenteshetfo.hu
január 16.	HÜVELYESEK VILÁGNAPJA - GLOBAL PULSE DAY (2017 óta)	fna.hu
február 1.	CIVILEK NAPJA A TISZA ÉLŐVILÁGÁNAK EMLÉKNAPJA	fna.hu greenfo.hu
február 2.	VIZES ÉLŐHELYEK VILÁGNAPJA	szelektalok.hu
március 1.	AZ ÚJRAPAPÍR NAPJA	humusz.hu
március 3.	A VADVILÁG VILÁGNAPJA	wwf.hu
március 6.	NEMZETKÖZI ENERGIAHATÉKONYSÁGI NAP (1998 óta)	funzine.hu
március 15.	NEMZETKÖZI FÓKAVADÁSZAT-ELLENES NAP	seashepherd.org
március 20.	HAZAI HALAK NAPJA (2017 óta)	hazaivadasz.hu
március 21.	AZ ERDŐK VILÁGNAPJA (2013 óta) International Day of Forests	oee.hu
március 22.	A VÍZ VILÁGNAPJA (1993 óta)	vizvilagnap.hu
március 23.	METEOROLÓGIAI VILÁGNAP (1961 óta)	OMSZ/VMO
március 3. szombatja	A FÖLD ÓRÁJA (2006 óta)	wwf.hu
április 14.	GÁTELLENES VILÁGNAP	vilagnap.com
április 18.	MŰEMLÉKVÉDELMI VILÁGNAP	icomos.hu
április 22.	A FÖLD NAPJA (1990 óta) EARTH DAY (1970 óta)	fna.hu
április utolsó szerdája	ZAJ ELLENI KÜZDELEM VILÁGNAPJA INAD (1996 óta)	slidepayer.hu
május 2. szombatja	MÉLTÁNYOS KERESKEDELEM VILÁGNAPJA FAIR TRADE DAY	fna.hu
május 10.	MADARAK ÉS FÁK NAPJA	www.mme.hu
május 13.	CSICSERIKRÉM VILÁGNAPJA International Hummus Day (2010 óta)	fna.hu
május 15.	NEMZETKÖZI KLÍMAVÁLTOZÁSI AKCIÓNAP	semmelweis.hu
május 20.	MÉHEK VILÁGNAPJA ENSZ WORLD BEE DAY (2018 óta)	magyarmezogazdasag.hu
május 21.	EURÓPAI ELHÍZÁS ELLENI NAP European Obesity Day (EOD) (2010)	vous.hu
május 22.	BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG NEMZETKÖZI NAPJA (2000. évtől)	greenfo.hu
május 22.	MAGYAR TERMÉSZET NAPJA (2015 óta)	magyartermeszet.hu
május 24.	EURÓPAI NEMZETI PARKOK NAPJA	ng.hu
május 31.	DOHÁNYZÁS ELLENI VILÁGNAP World No Tobacco Day	egeszsegtukor.hu
június 5.	KÖRNYEZETVÉDELMI VILÁGNAP - World Environment Day (1972 óta)	fna.hu
június 8.	ÓCEÁNOK VILÁGNAPJA World Oceans Day (1992/2008)	diversiti.hu

június 9.	KI A TANTEREMBŐL NAP (2012 óta)	emptydassroomday.eu /hu/a-nap
június 2. hétfője	HÚSMENTES VILÁGNAP (2015 óta) és HÉT (2018 óta) -	fna.hu
június 12.	CSICSERIFASÍRT NAPJA FALAFEL DAY	fna.hu
június 17.	ELSIVATAGOSODÁS ÉS ASZÁLY ELLENI KÜZDELEM VILÁGNAPJA -	greenfo.hu
június 21-23. napfordulóhoz legközelebb eső vasárnap	A NAP NAPJA	ecolounge.hu
június 29.	NEMZETKÖZI DUNA-NAP	nyuduvizig.hu
július 3.	NEMZETKÖZI NEJLONZACSKÓMENTES NAP	humusz.hu
július 11.	NÉPESEDÉSI VILÁGNAP	fna.hu
augusztus 8., változó	GLOBÁLIS TÚLFOGYASZTÁS NAPJA (2016) - EARTH OVERSHOOT DAY	wwf.hu
augusztus 30.	NEMZETKÖZI KONYHAKERTI NAP	varosikertek.hu
szeptember 16.	AZ ÓZON VILÁGNAPJA	netambulancia.hu
szeptember 3. szombatja	TAKARÍTÁSI VILÁGNAP CLEAN UP DAY	greenfo.hu
szeptember 16-22.	EURÓPAI AUTÓMENTES HÉT	emh.kormany.hu
szeptember 22.	AUTÓMENTES VILÁGNAP	levego.hu criticalmass.hu
szeptember 30.	CSOMAGOLÁSMENTES NAP NO PACK	hulladekmentes.hu
október 1.	VEGETÁRIÁNUS VILÁGNAP HABITAT VILÁGNAP	femina.hu
október	VEGETÁRIÁNUS HÓNAP FENNTARTHATÓ ÉLELMEZÉS	fna.hu
október 2	HASZONÁLLATOK VILÁGNAPJA World Farm Animals Day (1983 óta)	greenfo.hu
október 4.	AZ ÁLLATOK VILÁGNAPJA World Animal Day (1931 óta)	sulihalo.hu
október 10.	KOMPOSZTÁLÁS NAPJA	szike.eu
október 16.	ÉLELMEZÉSI VILÁGNAP WORLD FOOD DAY (1979 óta)	elelmezes.hu
október 16.	A KENYÉR VILÁGNAPJA (2001 óta)	netfolk.blog.hu
október első hétvégéje	MADÁRMEGFIGYELÉSI VILÁGNAP ERDŐK HETE (1997 óta)	mme.hu
október 21.	FÖLDÜNKÉRT VILÁGNAP CARING FOR THE EARTH	fna.hu
október 24.	ÉGHAJLATVÉDELMI VILÁGNAP	veol.hu
október vége	TV KIKAPCSOLÁSI HÉT	tudatosvasarlo.hu
november 1.	VEGÁN VILÁGNAP FENNTARTHATÓ ÉLELMEZÉS	fna.hu
november 8.	ÉGETŐELLENES VILÁGNAP DON'T BURN OUR FUTURE	koos.hu

novemberi utolsó péntek	NE VÁSÁROLJ SEMMIT NAP BUY NOTHING DAY	nevasaroljsemmitnap.hu
november utolsó hete	EURÓPAI HULLADÉKCSÖKKENTÉSI HÉT	szelektalok.hu
december	ÜNNEPELJ ZÖLDEN	fna.hu
december 5.	ÖNKÉNTESEK NEMZETKÖZI NAPJA	onkentes.hu
december 5.	A TALAJ VILÁGNAPJA WORLD SOIL DAY	elelmiszer.hu
december 29.	A BIODIVERZITÁS VÉDELMÉNEK VILÁGNAPJA (2000. évig)	greenfo.hu

http://fna.hu/afoldnapja/jelesnapok

2018. 07. 19.

Zárszó – Merre haladjunk?

Meg kell állapítanunk, hogy a több évtizedes eddigi fenntarthatóság és környezeti nevelés területén végzett munka/munkánk, az eddigi majd két emberöltőnyi tevékenység nem volt túl eredményes. Napjainkban épp azokkal a problémákkal küzdünk, mint 50 évvel ezelőtt, amikor a környezeti problémák jelenléte felmerült a köz- és tudományos gondolkodásban. A régi receptek/praktikák már nem működnek újra van szükségünk! Az igény szerinti életünket át kell állítanunk szükséglet szerinti életmódra. Ez nagy feladat, különösen akkor, amikor azt tapasztaljuk, hogy a mi kis hazánkban is egyre több és több gyermek beleszületik a jólétbe, a mindent azonnal kiszolgáló szülői magatartás és bánásmódba. Nem tanítjuk meg a gyerekeket késleltetni, igényeiket mérték között tartani, felelősen gondolkodni a jövőről. Állj! Megállj!

Aranyosi Ervin: Gondolatok a Föld napján[1]

Ember, Óvd a Földet,
őrizd meg világod,
csodáld a sok zöldet,
kinyíló virágot!
Óvd az élő fákat,
tiszta levegődet!
Mit szemed csodálhat,
s feltölti tüdődet.
Védd az állatait,
s légy megértő gazda.
Figyeld, mire tanít,
s ne azt, mi a haszna!
Mind-mind téged szolgál,
csak együtt kell élni.
Ha nem pénzt hajszolnál,
nem is kéne félni!
Ő mindent megadna,
mire lelked vágyhat,
jutna és maradna,
s csak az önző vágyat,
azt nem támogatja,
hogy kincseket halmozz,
mert mind ingyen adja,
s nem várja, hogy tartozz!
Élj harmóniában,
legyél büszke része!
A lét áramában,
tiéd az egésze.
Becsüld hát a Földet,
úgy, mint jó anyádat.
Védd az üde zöldet,
óvd az élő fákat!

[1] Aranyosi Ervin © 2016-04-22. A vers megosztása, másolása, csak a szerző nevével és a vers címével együtt engedélyezett. Minden jog fenntartva.

Jelen tananyag az EFOP-3.4.3-16-2016-0022
„QUALITAS" Minőségi felsőoktatás fejlesztés
Sopronban, Szombathelyen és Tatán
projekt támogatásával készült.